

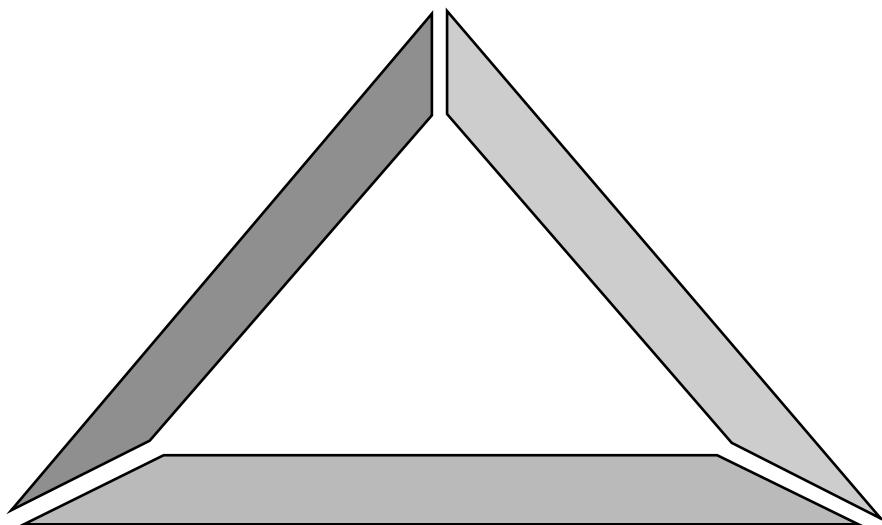
Kommunalpolitischer Kongreß

der

Landsmannschaft Ostpreußen

in Verbindung mit dem

Bund der Vertriebenen

Möglichkeiten der Vertiefung der gemeinsamen Zusammenarbeit
für eine gemeinsame Zukunft in einem zusammenwachsenden Europa

20. - 22. Oktober 2000

in Frankfurt (Oder)

Kommunalpolitischer Kongreß

der

Landsmannschaft Ostpreußen

in Verbindung mit dem

Bund der Vertriebenen

vom 20. bis 22. Oktober 2000

in Frankfurt/Oder

Schirmherr

Jörg Schönbohm, MdL

Minister des Innern des Landes Brandenburg

Leitung

Bernd Hinz

Stellvertretender Sprecher der Landsmannschaft Ostpreußen

Herausgeber: Landsmannschaft Ostpreußen e. V.
Parkallee 84-86, 20144 Hamburg

Redaktion: Bernhard Knapstein
Peter Wenzel

Übersetzungen: Doris Goralczyk, Vereidigte Dolmetscherin und Übersetzerin

Bilder: Bernhard Knapstein

Inhaltsverzeichnis

Bernd Hinz:	Einführung	4
	Przedstawienie	5
Jörg Schönbohm, MdL:	Grußwort des Schirmherrn	6
Frank Ploß:	Grußwort der Stadt Frankfurt (Oder)	7
Hartwig Benzler:	Grußwort des Abgeordnetenbüros Brigitte Wenzel-Perillo, MdEP	9
Czeslaw Fiedorowicz:	Die Selbstverwaltung in der Republik Polen nach der Verwaltungsreform - Aufgabenzuständigkeiten der Städte, Kreise und Woiwodschaften	10
	Samorząd w Rzeczypospolitej Polskiej po reformie administracyjnej zadania i właściwość miast, powiatów i województw Übersetzung	20
Bernd Hinz:	Möglichkeiten der Zusammenarbeit zwischen Kommunen in der Republik Polen und Heimatkreisgemeinschaften in der Bundesrepublik Deutschland	30
	Możliwości Współpracy Pomiędzy Wspólnotami w Rzeczypospolitej Polskiej i Regionalnymi Wspólnotami Powiatowymi w Niemczech	34
Ryszard Galla:	Die Arbeit des Verwaltungsvorstandes in der Wojewodschaft Oppeln	38
	Praca Prezydii Samorządowych w Województwie Opolskim	41
Maciej Romanowski:	Vorstellung der Stadt und Gemeinde Preußisch Holland / Paslek	45
	Polnische Übersetzung	48
Waldemar Kleinschmidt:	Die Bedeutung der europäischen Ebene für die Kommunen	51
	Znaczenie Szczegbli Europejskich dla Wspólnot	55

Bernd Hinz

Stellvertretender Sprecher der Landsmannschaft Ostpreußen

Einführung

Sehr geehrte Damen und Herren,

zu dem Kommunalpolitischen Kongreß der Landsmannschaft Ostpreußen unter Mitwirkung des BdV in Frankfurt/Oder begrüße ich Sie alle sehr herzlich und freue mich, dass dieser Kongreß gerade auch bei den polnischen kommunalen Repräsentanten auf großen Zuspruch gestoßen ist.

Ich übermittle Ihnen auch die Grüße des Bundesvorstandes der Landsmannschaft Ostpreußen und des Sprechers, Wilhelm v. Gottberg, sowie des Präsidiums des BdV und der Präsidentin, Erika Steinbach.

Des weiteren begrüße ich sehr herzlich als Vertreter des Schirmherrn dieser Tagung, des Innenministers des Landes Brandenburg, Jörg Schönbohm, den stellv. Landesvorsitzenden der CDU-Brandenburg, Ulrich Junghanns, der uns im Namen des Innenministers ein Grußwort entbieten wird.

Ebenfalls grüße ich sehr herzlich den Vertreter der Stadt Frankfurt/Oder, den Vorsitzenden der Stadtverordnetenversammlung, den Stadtverordnetenvorsteher Frank Ploß, der uns ebenfalls ein Grußwort entbieten wird.

Abschließend begrüße ich sehr herzlich die Referenten des Kongresses, die Herren

Czeslaw Fiederowicz, Abgeordneter des Sejm der Republik Polen und vormaliger Bürgermeister der Stadt Guben,

Ryszard Galla, Vizemarschall der Wojewodschaft Oppeln,

Józef Kotys, Vorsitzender der Fraktion der deutschen Minderheit im Opper Sejmik und Bürgermeister der Gemeinde Kolonowska/Schlesien,

Maciej Romanowski, Bürgermeister der Stadt Pr. Holland/Ostpreußen und

Waldemar Kleinschmidt, Präsident des Städte- und Gemeindebundes Brandenburg e. V. und Oberbürgermeister der Stadt Cottbus

und danke Ihnen für Ihre Bereitschaft, hier zu referieren.

Und zuletzt gilt mein Dank den Herren Richard Donitza und Heinrich Kroll, Sejmabgeordneter, die uns im Rahmen der Vorbereitung dieser Tagung wertvolle Hilfe geleistet haben.

Seit Anfang der 90er Jahre arbeiten viele Heimatkreisgemeinschaften als ostdeutsche Vertriebenenorganisationen und führende polnische kommunale Repräsentanten eng zusammen. In den vergangenen 10 Jahren ist auf diese Weise ein erfolgreiches, gemeinsames Wirken zum Wohlergehen vieler Gebietskörperschaften in den Gebieten jenseits von Oder und Neiße in der Republik Polen entstanden. Die ostdeutschen Heimatkreisvertreter nehmen diese positive Entwicklung der letzten Jahre zum Anlass, einen Kommunalpolitischen Kongreß zu veranstalten, der einem grundlegenden Meinungs- und Erfahrungsaustausch dienen soll.

Im Zentrum dieses Kongresses stehen Fragen nach den Möglichkeiten der Vertiefung der gemeinsamen Zusammenarbeit und der gemeinsamen Zukunftsgestaltung in einem zusammenwachsenden Europa. Die

Osterweiterung der EU unter Einbeziehung der Republik Polen wird eine große Herausforderung für Polen und Deutsche sein und das Verhältnis zueinander wird eine neue Dimension erhalten. In diesem Sinne ist dieser Kongreß ein Pilotprojekt, für das ich uns alle viel Erfolg und ein persönliches Näherkommen auch beim gemütlichen Zusammensein wünsche.

* * *

Przedstawienie

Szanowni Państwo,

Pozdrawiam Was bardzo serdecznie na Politycznym Kongresie Wspólnot Ziomek Prus Wschodnich przy współdziałaniu Związku Wysziedlonych we Frankfurcie nad Odrą i cieszę się, że ten Kongres natrafił na duży oddźwięk również wśród polskich reprezentantów wspólnot. Przekazuję Państwu również pozdrowienia Zarządu Federalnego Ziomek Prus Wschodnich i mówcy, Wilhelma von Gottberga jak i Prezydium Związku Wysziedlonych i Prezes Eryki Steinbach.

Następnie pozdrawiam bardzo serdecznie, jako przedstawiciela patronów tych obrad Ministra Spraw Wewnętrznych Landu Brandenburgii, Jörga Schönbohma, Przewodniczącego Landu CDU-Brandenburgii Ulricha Junghansa, który nam przekaże pozdrowienia w imieniu Ministra Spraw Wewnętrznych.

Również pozdrawiam bardzo serdecznie przedstawiciela miasta Frankfurt nad Odrą, Prezesa Zebrania Rady Miejskiej.

Na zakończenie pozdrawiam bardzo serdecznie Referentów Kongresu, Panów:

Czesława Fiederowicza, *Posła do sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i byłego Burmistrza miasta Gubin (Guben),*

Ryszarda Galle, *Wicemarszałka województwa opolskiego,*

Józefa Kotysa, *Prezesa Frakcji Niemieckiej Mniejszości w Sejmiku Opolskim i Burmistrza Gminy Kolonowska na Śląsku,*

Macieja Romanowskiego, *Burmistrza miasta Pasłęk (Pr. Holland) w Prusach Wschodnich,*

Waldemara Kleinschmidta, *Prezesa federacji miast i gmin Brandenburgii i Prezydenta miasta Chociebusz,*

Dziękując Panom za ich gotowość wygłoszenia referatów.

Na zakończenie chciałbym podziękować Panom Richardowi Domitzowi i Heinrichowi Krollowi, Posłom do Sejmu, którzy nam udzielili cennej pomocy w zakresie przygotowania tych obrad.

Od początku lat 90-tych regionalne wspólnoty powiatowe jako wschodnioniemieckie organizacje wsiadłeńcze, współpracują ściśle z wiodącymi polskimi reprezentantami wspólnot. W ostatnich 10-ciu latach osiągnięto w ten sposób skuteczne, zespolone działania mające na celu poprawę sytuacji wielu jednostek zakładowych po drugiej stronie Odry i Nysy, tzn. na obszarze Polski.

Wschodnioniemieccy przedstawiciele regionalnych wspólnot powiatowych wykorzystują ten pozytywny rozwój do zwołania Kongresu Polityki Wspólnot, który ma służyć wymianie podstawowych opinii i doświadczeń.

W centrum zadań tego kongresu znajdują się kwestie możliwości pogłębienia współpracy i wspólnego kształtowania przyszłości w jednoczącej się Europie.

Przesuwanie się Unii Europejskiej na wschód z włączeniem do niej Polski będzie dużym wyzwaniem dla Polaków i Niemców i ich wzajemne nastawienie osiągnie nowy wymiar.

W tym sensie Kongres ten jest projektem pilotażowym, który mam nadzieję przyczyni się do odniesienia wielu sukcesów, osobistego zbliżenia oraz harmonijnego współistnienia nas wszystkich.

Jörg Schönbohm, MdL

Minister des Innern des Landes Brandenburg

Grußwort

Liebe Kongressteilnehmer,

„starke Gemeinden für Brandenburg“ so lautet mein Motto zur Gemeindereform, die wir im Land Brandenburg gerade erst in Gang gesetzt haben. Wir wollen die Leistungsfähigkeit der Gemeinden und Ämter verbessern. Wir wollen starke Gemeinden. Umso mehr freut es mich, dass die Landsmannschaft Ostpreußen aus ihrer landsmannschaftlichen Verbundenheit und vor dem Hintergrund des bevorstehenden Beitritts der Republik Polen in die EU die Zusammenarbeit auf kommunaler Ebene zum Ziel dieses Kongresses gemacht hat. Besonders freut mich aber die rege Beteiligung der kommunalpolitischen Vertreter unseres polnischen Nachbarn, die mit partnerschaftlicher Zusammenarbeit ein Stück Normalität vorleben. Die Möglichkeiten des Umgangs miteinander sind vielfältig, aber alle Aktivitäten sind einem zusammenwachsenden Europa das Fundament für ein lebendiges Land und für den politischen Gestaltungswillen zum Wohl der Bürgerinnen und Bürger in den Kommunen.

Ich bin überzeugt, dass Vorbehalte und Zweifel auf beiden Seiten durch intensive Gespräche und gemeinsame Anstrengungen überwunden werden.

Wenn auch die Wege zu diesen Zielen unterschiedlich sein mögen, am Ende des Beitrittsprozesses steht die Verwirklichung gleichartiger Lebensverhältnisse für die Bürgerinnen und Bürger beider Länder im europäischen Kontext. Aus diesen Gründen begrüße ich den Kommunalpolitischen Kongreß der Landsmannschaft Ostpreußen vom 20. bis 22. Oktober in Frankfurt (Oder).

Ulrich Junghanns

Frank Ploß

Vorsitzender der Stadtverordnetenversammlung der Stadt Frankfurt (Oder)

Grußwort

Sehr geehrter Herr Czeslaw Fiedorowicz,
sehr geehrter Herr Kleinschmidt,
sehr geehrter Herr Hinz,
sehr geehrter Herr Junghanns,
sehr geehrte Damen und Herren,

Ich freue mich, dass Sie Frankfurt (Oder) als Tagungsort Ihres Kommunalpolitischen Kongresses ausgewählt haben und heiße Sie herzlich in unserer Stadt willkommen.

Um Frankfurt (Oder) lokal zu beschreiben, nutzen wir heute noch Zusätze wie „östlichste Universitätsstadt der Europäischen Union“ oder an der „EU-Außengrenze gelegen“. In nur wenigen Jahren, nach der vollzogenen Integration unserer osteuropäischen Nachbarn in die EU, wird unsere Stadt an der Oder mitten im Herzen Europas liegen. Trotz zahlreicher auch dann weiterbestehender Unterschiede werden alltägliches Miteinander aber auch interessante grenzübergreifende Aktionen dann noch weiter zur zwischenmenschlichen Normalität.

Frankfurt (Oder) war in ihrer fast 750-jährigen Stadtgeschichte aufgrund ihrer günstigen Lage schon immer Dreh- und Angelpunkt für Handel und Wandel zwischen Ost- und Westeuropa. Bereits 1506 wurde Frankfurt (Oder) durch die Gründung der ehrwürdigen Alma Mater Viadrina zur Universitätsstadt. Bereits damals hatte die Universität östliche Auslandsbeziehungen.

Nachforschungen haben ergeben, dass an der Alma Mater Viadrina in den Jahren ihres Bestehens von 1506 bis 1811 innerhalb der rund 60.000 Immatrikulierten rund 2.500 Studierende aus Polen-Litauen, Ungarn-Siebenbürgen, Böhmen und Mähren, den baltischen Ländern und Russland stammten. Das sind knapp 5 Prozent aller Immatrikulierten. Seit 1991 ist Frankfurt (Oder) wieder Universitätsstadt. Die Europa-Universität Viadrina ist eine der herausragendsten Institutionen der Stadt. Von den rund 3.800 Studenten aus 38 Nationen sind rund ein Drittel junge Leute aus Polen. Viele von ihnen ergänzen ihre Ausbildung im Collegium Polonicum in Slubice auf polnischer Seite.

Aber auch andere Akteure können in Frankfurt (Oder) bereits heute mit Stolz auf erfolgreiche Projekte in der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit sowohl mit Partnern aus der Nachbar- und Partnerstadt Slubice als auch mit Städten und Gemeinden der Euroregion Pro Europa Viadrina zurückschauen. Um aus Frankfurter Sicht nur einige Projekte zu nennen, möchte ich das Terminal für kombinierten Verkehr des Europäischen Transport- und Logistikzentrums ETTC nennen, die jährlich stattfindende deutsch-polnische Jugendmesse, deren Erfolg von 22.000 Besuchern auch durch die polnische Beteiligung von 20 % erreicht wurde, oder für seinen pädagogischen Wert die deutsch-polnische Kindertagesstätte „Knirpsenstadt“ als wichtiges Beispiel der vielschichtigen Zusammenarbeit.

Das Jahr 2003 gibt den Stadtschwestern Frankfurt (Oder) und Slubice die historische Chance, sich im Mittelpunkt eines internationalen öffentlichen Interesses zu präsentieren. Diese Chance eröffnet sich durch das 750-jährige Stadtjubiläum Frankfurts, die Ausrichtung des 23. internationalen Hansetages der Neuzeit

und das Projekt Gartenschau unter dem Titel „Europagarten“. Auf den gemeinsamen Stadtverordnetenversammlungen beider Städte wurde 1998, 1999 und im Juni diesen Jahres die Strategie einer nachhaltigen Stadtentwicklung der öffentlichen Räume der Innenstädte und entlang dem Oderufer als auch das Kernstück – der grenzüberschreitende Eurogarten – mit stetig konkretisierten Inhalten beschlossen. Seit 1993 finden alljährliche gemeinsame Stadtverordnetenversammlungen Frankfurt (Oder) / Slubice statt, die von beiderseitig wirkenden Ausschüssen vorbereitet werden. Hier werden grenzüberschreitende Probleme diskutiert und entsprechende Beschlusslagen geschaffen. Höhepunkte unserer deutsch-polnischen Zusammenarbeit waren die Auszeichnungen des Europarates mit dem Europadiplom, Ehrenfahne und die Ehrenplakette.

Abschließend darf ich Ihnen für Ihren Kongress alles Gute wünschen und Sie herzlich einladen, sich in Frankfurt (Oder) und vielleicht auch auf beiden Seiten des Oderufers etwas umzuschauen.

Danke!

Auditorium lauscht den Einführungsworten des stellvtr. Sprechers der LO Bernd Hinz

Hartwig Benzler,

Wiss. Assistent der Abgeordneten Brigitte Wenzel-Perillo, MdEP

Grußwort

Sehr geehrte Damen und Herren,

Im Namen von Frau Wenzel-Perillo möchte ich mich recht herzlich für die Einladung zu der heutigen Veranstaltung bedanken. Gerne wäre sie persönlich heute anwesend gewesen – und darauf soll ich ausdrücklich hinweisen -, doch leider ist Frau Wenzel-Perillo heute terminlich verhindert. Sie hat mich, ihren persönlichen Referenten im Europäischen Parlament, gebeten, sie hier offiziell zu vertreten und Sie alle sehr herzlich zu grüßen.

Wie Frau Wenzel-Perillo schon bei der Jahrestagung der Landsmannschaft Ostpreußen in Leipzig gesagt hat, liegt ihr die Zusammenarbeit zwischen den Kommunen in Russland, Polen, Litauen und der Landsmannschaft Ostpreußen sehr am Herzen. Gerade deshalb wäre sie hier gerne anwesend gewesen und deswegen soll - und werde ich - Ihr umfassend von den Ergebnissen – und sicherlich auch Erfolgen - der drei Tage dieses Kommunalpolitischen Kongresses hier in Frankfurt (Oder) berichten.

Frau Wenzel-Perillo wäre aber auch aus einem weiteren Grund gerne bei der heutigen Veranstaltung dabei gewesen: Für sie sind solche Diskussionen der ermunternde Beweis dafür, dass die anstehende Erweiterung der Europäischen Gemeinschaft nicht allein aus der Verhandlung von Paragraphen und Quoten besteht.

Die Schlagworte, die sie gerne beherzigt, sind nämlich Partnerschaft, Freundschaft, Meinungs-austausch und Zusammenarbeit. Das sind die Worte und Werte, die die Europäische Gemeinschaft auszeichnen. Nicht von Vorschriften lebt Europa, sondern vielmehr davon, dass wir gemeinschaftlich unsere Zukunft anfassend und gestalten.

Alleine und gegen andere den Weg Europas zu bestimmen, ist nicht der richtige Weg. Welche unsäglichen und schlimmen Folgen das haben kann, brauche ich hier in dieser Runde nicht zu erwähnen.

Der hiesige Kongreß dagegen ist ein gutes Beispiel dafür, wie der richtige Weg auszusehen hat. Solche Begegnungen sind ein wichtiger Beitrag für ein erfolgreiches und friedvolles Gelingen der Osterweiterung der Europäischen Union.

Für Ihre Veranstaltung wünscht Ihnen Frau Wenzel-Perillo viel Erfolg und Sie freut sich schon jetzt, sie auch in Zukunft weiter begleiten zu können.

Vielen Dank. Djenkuje barzo.

Czesław Fiedorowicz

Abgeordneter im Sejm der Republik Polen

Posła do sejmiku Rzeczypospolitej Polskiej i byłego Burmistrza miasta Gubin (Guben)

Die Selbstverwaltung in der Republik Polen nach der Verwaltungsreform - Aufgabenzuständigkeiten der Städte, Kreise und Woiwodschaften ¹

I. Einleitung

Die Verwaltungsreform – 1998 gesetzmäßig festgelegt und am 1. Januar 1999 in Kraft gesetzt – war für die Staatsform eine grundlegende Frage. Die territoriale Verwaltung auf der Ebene über der Gemeinde wurde der Reform direkt unterzogen, wobei die Zuständigkeit von kleinsten Verwaltungsbezirken – Gemeinden – unverändert blieb, und die 1990 angefangene Reform auf der Gemeindeebene wurde jedoch selbstverständlich fortgesetzt. In der Tat wurde das territoriale System Polens neu gestaltet.

Die Beschlüsse von 1998 bestimmten das Territorialsystem für mehrere Jahre. Erstens, es legte völlig das Prinzip der territorialen Selbstverwaltung zugrunde. Zweitens, es entstanden drei klar definierte Ebenen der Staatsgewalt. Drittens, das Prinzip der Verantwortlichkeit von territorialen Behörden für die Tätigkeit von Staatsorganen wurde in das polnische Rechtssystem eingeführt. Viertens, Grundsätze von Zuständigkeiten innerhalb des Staates wurden eindeutig bestimmt und ein bedeutender Teil von zentralen Aufgabenzuständigkeiten wurde aufgeteilt.

Seit 1. Januar 1999 ist in Polen eine dreistufige territoriale Selbstverwaltung vorhanden. Die Bildung – neben den kleinsten Bezirken, Gemeinden – der territorialen Selbstverwaltung auf den Ebenen von Landkreisen (powiat) und Woiwodschaften bietet die Gelegenheit, das Prinzip des Subsidiarismus der polnischen Staatsordnung zugrunde zu legen. Das bedeutet wirkliche Dezentralisierung von Verwaltungsaufgaben, indem das Entscheidungsrecht über territoriale Angelegenheiten den von der zentralen Regierung unabhängigen Verwaltungsbehörden übergeben wurde.

Die Splitterung von Verwaltungsaufgaben kommt nicht nur mit der Übergabe von Zuständigkeiten zum Ausdruck, sondern auch dadurch, dass Landkreis- und Woiwodschaftselbstverwaltungen einen bedeutenden Teil von bisherigen Staatsaufgaben übernahmen. Infolge der Reform wurden über 60% von ca. 12.000 Institutionen, Einrichtungen und anderen Stellen – vor allem auf dem Gebiet der Bildungswesen,

---

¹ *Vorbereitet anhand folgender Materialien:*

Informationsmaterial der Regierung über die Folgen von geltenden Verwaltungsreformgesetzen, Juni 2000 (Drucksache des Sejms Nr. 2061); Die polnische Verwaltung nach der Reform. Staatsform - Aufgabenzuständigkeiten - Zahlenangaben, Material vorbereitet im Verwaltungs- und Innenministerium, Dezember 1999; Stec, Mirosław: Das System der territorialen Staatsverwaltung in Polen; Janowski, Mięczyński: Die grundsätzlichen Voraussetzungen für die Staatsreform in Polen. Regulski, Jerzy: Die neue Staatsform, neue Aussichten, neue Probleme; Lipowicz, Irena: Die Selbstverwaltungsreform - Ordnung der Landkreise und der Gemeinden; Kulesza, Michał: Die Verwaltungsreform in Polen; Gesetz vom 5. Juni 1998 über die Selbstverwaltung der Woiwodschaft; Gesetz vom 5. Juni 1998 über die Staatsverwaltung in der Woiwodschaft; Gesetz vom 5. Juni 1998 über die Selbstverwaltung des Landkreises; Gesetz vom 8. März 1990 über die Selbstverwaltung der Gemeinde; Gesetz vom 24. Juli 1998 über die Einführung der (grundsätzlichen) dreistufigen territorialen Gliederung des Staates; Gesetz vom 24. Juli 1998 über die Änderung einiger Gesetze über die Aufgabenzuständigkeiten der Staatsverwaltung; Gesetz vom 24. Juli 1998 über das Inkrafttreten des Gesetzes über die Selbstverwaltung des Landkreises; Gesetz vom 16. Juli 1998 - Wahlordnung der Gemeinderäte, Kreistage und Woiwodschaftsvertretungen (Sejmik); Gesetz vom 13. Oktober 1998 - Vorschriften über die Einführung der Verwaltungsreformgesetze; Gesetz vom 21. Januar 2000 über die Änderung einiger Gesetze über die Staatsverwaltung.

Krankenversicherung und Kultur- unter die Gewalt von Selbstverwaltungen gestellt. Neue Selbstverwaltungsbehörden wurden zu wesentlichen Arbeitgebern. Circa 20,000 Beamte von der Zentralverwaltung wechselten am 1. Januar 1999 ihre Arbeitsstellen und wurden in Landkreis- und Woiwodschaftverwaltungsämtern neu beschäftigt. Viel größer ist die Zahl der Personen, die in solchen Institutionen und Einrichtungen angestellt sind, für die die Landkreis- und Woiwodschaftselbstverwaltungen die Funktion von Eigentümern ausüben. Dies sind mehr als 700,000 Angestellte.

Zielsetzungen der Verwaltungsreform

Die wesentlichen Zielsetzungen der Verwaltungsreform beruhen darauf,

- die Wirksamkeit und Arbeitsleistung von Verwaltungsbehörden zu erhöhen, die öffentlichen Dienstleistungen und Finanzpolitik auf den Ebenen von Landkreisen und Woiwodschaften zu verbessern
- lokale und regionale Institutionen für eine Bürgergesellschaft zu schaffen

Es wurde also nach Schaffung von den möglichst wirksamsten und vernunftmäßigsten Verwaltungsstrukturen in Hinblick auf ihre territoriale Beschaffenheit, rechte Zuständigkeiten und ihre entsprechende Position innerhalb der Finanzpolitik gestrebt.

Gleichzeitig wurde territoriale Selbstverwaltung – laut der Verfassung der Republik Polen - auf allen Ebenen der territorialen Gliederung des Staates ins Leben gerufen.

Allgemeine Grundsätze des territorialen Verwaltungssystems nach der Reform

Dem territorialen System liegen nach der Reform zwei grundlegende Prinzipien zugrunde:

- Prinzip des Subsidiarismus
- Prinzip der staatlichen Einheit

A. Unter Subsidiarismus ist eine Aufgabenverteilung zu verstehen, wobei der Staat nur die Aufgaben erfüllt, die von den Bürgern, ihren Kommunen oder Gesellschaften nicht völlig bewältigt werden können. In der Praxis stellt das Prinzip des Subsidiarismus zwei wichtige organisatorische Forderungen an die Verwaltung:

- Dezentralisation
- Dekonzentration

B. Das Prinzip der staatlichen Einheit – In Polen besitzt nur der Staat als Ganzes volle und ausschließliche Unabhängigkeit, dagegen Einheiten der territorialen Selbstverwaltung – eben diese auf der höchsten Ebene – haben keine kennzeichnenden Merkmale von Territorialeinheiten eines Bundesstaates oder von autonomen Einheiten, wie z.B. eigene Grundgesetze, Gesetzgebung, Parlamente, Gerichtswesen usw..

Geschichtliche, ethnische, kulturelle oder geographische Gründe lassen es nicht rechtfertigen, polnische Staatsform im Hinblick auf solch eine Differenzierung von einzelnen Teilen des Staatsgebietes zu gestalten. Die im Parlament erlassenen Gesetze bleiben vollinhaltlich dem Prinzip der staatlichen Einheit treu, indem sie eine ganze Reihe von Mitteln vorsehen, die dazu dienen, die Einheit des Staates aufrechtzuerhalten.

Die folgenden Instrumente gelten als die wesentlichste für die besprochene Staatsform:

1. ein und einheitliches Rechtssystem, das bei dem Sejm und dem Senat als einzige verfassungsmäßige gesetzgebende Staatsorgane geschaffen wird
2. einheitliche Staatsangehörigkeit, die nicht mit einzelnen Territorialeinheiten verbunden ist
3. einheitliche Strukturgrundsätze des staatlichen Verwaltungsapparats
4. gesetzmäßige Bestimmung von Prinzipien des lokalen (Gemeinden und Landkreise) und regionalen (Woiwodschaften) Selbstverwaltungssystems, die im besonderen betreffen: Verwaltungsorgansystem, gegenseitige Verhältnisse, Zusammensetzung, Berufungsweise und Aufsicht
5. gleichberechtigte Rechtslage von allen territorialen Verwaltungseinheiten auf gegebener Ebene (Gemeinde, Landkreis und Woiwodschaft)
6. gesetzmäßig einheitliches Finanzsystem, insbesondere Steuersystem

7. Berufung von sachkundigen und zuständigen Regierungsvertretern in Woiwodschaften, die über wesentliche Aufsichtszuständigkeit gegenüber Einheiten der territorialen Selbstverwaltung verfügen; in erster Linie werden sie mit Verantwortung für die allgemeine Staatsverwaltung beauftragt
8. hoher Rang des Verwaltungsgerichts bei der Aufsicht über die territoriale Selbstverwaltung

I. Aufgabenzuständigkeiten

Mit der Verwaltungsreform wurden die territorialen Aufgabenzuständigkeiten innerhalb des Staates neu definiert. Es wurden klare Prinzipien für die Aufgabenstellungen bestimmt, die an die drei grundsätzlichen Stufen der öffentlichen Verwaltung gerichtet werden:

- lokale Ebene – Gemeinde und Landkreis
- regionale Ebene – Woiwodschaften
- zentrale Ebene

Durch die Analyse von geltenden Rechtsakten kann man im allgemeinen feststellen, dass die zentrale Staatsgewalt für die öffentlichen Angelegenheiten wie Justiz, innere und äußere Staatssicherheit und Wissenschaft landesweit zuständig ist. Lokale und regionale Verwaltungsbehörden gewährleisten dagegen entsprechend ihrer Aufgabenzuständigkeit die öffentlichen Güter, d.h. solche, die unter lokalen Gemeinschaften den Vorrang finden, u.a. Bildungswesen, Verkehr, Kultur- und Sportveranstaltungen. Die Aufgabenverteilung an einzelne Selbstverwaltungsebenen hingegen wird grundsätzlich durch ökonomische Faktoren bestimmt, und die beruht auf ordnungsgemäße Vermögensverwaltung und auf Möglichkeiten der lokalen Absatzmärkte.

Die Verteilungsweise von staatlichen Zuständigkeiten zwischen den zentralen Behörden und den Selbstverwaltungen wurde im Vergleich zu 1990 wesentlichen Änderungen unterzogen. Damals war nur die Gemeinde einziger Partner und „Konkurrent“ für die zentralen Verwaltungsbehörden.

Selbstverwaltung der Gemeinden

Die Einwohner einer Gemeinde bilden eine kommunale Selbstverwaltungsgemeinschaft. Die Aufträge der Gemeinde bleiben praktisch unverändert nach der Reform. Zu den Zuständigkeiten der Gemeinde gehören: Kindergärten und Grundschulen, Sozialhilfe, Straßen und Wege, Kommunalwirtschaft, Wohnraumwirtschaft und Wohnungsbau, Wirtschaftstätigkeitsregister, Geländewirtschaft und andere.

Die Reform veränderte auch nichts in der Verwaltung der Gemeinde. Die Zahl der Ratsmitglieder blieb unverändert. Trotzdem es Vorschläge gab, wurde die bisherige Organisationsstruktur aufrechterhalten, d.h. der Rat und Vorstand unter der Leitung eines Gemeindevorstehers oder Bürgermeisters.

Allgemein geltende Rechtsbestimmungen teilen der Gemeinde – als dem Grundsatz der öffentlichen Gewalt – lokale Aufgaben zu, für die andere Subjekte der Staatsgewalt nicht zuständig sind. Die Aufträge von Gemeinden werden in die eigenen und die von der Regierung gesetzmäßig zugewiesenen geteilt. Zu den eigenen Aufgaben gehören z.B. diese auf dem Gebiet der technischen Infrastruktur und Sozialhilfe. Die zugewiesenen Aufträge umfassen vor allem diese, die im Namen des Staates erfüllt werden und bei deren Ausführung einheitliche und landesübliche Regeln verlangt werden (Bevölkerungserfassung, Anmeldungen, Standesamtkten).

Selbstverwaltung der Landkreise

Die Einwohner eines Landkreises bilden eine lokale Selbstverwaltungsgemeinschaft. Der Selbstverwaltungslandkreis wurde zu einer neuen Struktur – einem Rechtssubjekt.

Die Reform auf der Landkreisebene beinhaltet einige Bestandteile. Sie beruht auf der Gestaltung einer neuen rechtskräftigen Gemeinschaft, die Gebiete einiger benachbarten Gemeinden umfasst. Die Gemeinschaft ist eine mit Vermögen und Zuständigkeiten ausgestattete Rechtsperson.

Der Landkreis als wesentliche Einheit der administrativen Einteilung spielt die Rolle eines Vermittlers zwischen der Gemeinde (grundsätzliche Einheit) und der Woiwodschaft (Subjekt der Regionalpolitik). Der Landkreis und die Gemeinde besitzen manche gemeinschaftliche Elemente: Dienst für die Einwohner, ergänzende Verwaltungsaufgaben bei den Bedürfnissen einer umfassenderen Gemeinschaft.

Das Landkreisgesetz stellt fest, dass der Landkreis nur für die „über die Gemeinde hinausreichenden öffentlichen Aufgaben, die von Gesetzen bestimmt werden“ zuständig ist.

Zu den Hauptaufgabenbereichen eines Landkreises gehören: Oberschulen, Sozialhilfe und Familienpolitik, Behindertenhilfe, Verkehr und Transport, Landkreisstraßen, Raumordnung und Bauaufsicht, Wasserwirtschaft und Umweltschutz, Land- und Forstwirtschaft, öffentliche Ordnung und Sicherheit der Bevölkerung, Überschwemmungs- und Brandschutz, Bekämpfung der Erwerbslosigkeit und Förderung des lokalen Arbeitsmarktes, Verbraucherschutz, Zusammenarbeit mit den außer Regierung geschaffenen Organisationen.

Spitzenorgane des Landkreises sind die Landkreistratsversammlung und der Landkreisvorstand, dem ein Landrat (Starost) vorsitzt. Die Landkreistratsversammlung wählt einen Vorsitzenden. Die Aufsichtsaufgaben werden mit Hilfe eines Kontrollausschusses erfüllt.

Die Errichtung, und eigentlich der Rückkehr zu den Landkreisstrukturen, stellt die Erweiterung der Idee von „kleinen Heimaten“ dar, wo die lokale Gemeinschaft zum Subjekt und nicht zum Objekt der Politik wird.

Gemeinden und Landkreise verwandeln sich in die für die Bürger wichtigsten Bestandteile der staatlichen Verwaltungsstruktur, weil man eben auf diesen Ebenen und nicht in den Woiwodschaften wichtigste Lebensprobleme erörtern kann.

Das Verhältnis zwischen den Landkreisen und Gemeinden ist kompliziert. Obwohl die beiden auf verschiedenartigen Ebenen wirken, üben sie sicher gegenseitigen Einfluss aufeinander aus. Was ist also das hauptsächlichste Unterscheidungsmerkmal? Das sind Spezialisierung und Ausmaß; die zwei grundsätzliche Merkmale erlauben es zu unterscheiden, ob die Aufgabenstellungen für die beiden Einheiten richtig bestimmt wurden. Der Landkreis soll im Gegensatz zu der Gemeinde fachliche Aufgaben erfüllen, z.B. auf dem Gebiet der Sanitätsaufsicht, Kunstschulen, fachärztliche Hilfe; die Aufgaben, die eine fachliche Berufsvorbereitung vorsehen und die allgemeinen Bedürfnisse der Gemeindeglieder überschreiten. Es handelt sich hier auch um die Aufgaben, die die üblichen Kompetenzen der lokalen Verwaltungsbeamten überschreiten. Das Ausmaß soll so verstanden werden, dass die Landkreisorgane sich im Prinzip mit den Sachgebieten beschäftigen, die so selten in der Gemeinde auftreten, dass die Verwaltung auf höherer Ebene zweckmäßig ist. Die Behindertenhilfe (z.B. für die Blinden) erscheint hier als typisches Beispiel. Außerhalb von Großstädten überlässt das Ausmaßkriterium solcher Zuständigkeitsaufgaben den Organen über der Gemeinde.

Die beiden genannten Unterscheidungsmerkmale soll man noch durch ein drittes ergänzen, nämlich – organisatorischen Abstand. Das bedeutet, dass man auch die Zuständigkeit den höheren Behörden stellen sollte, die wegen dem kleinen Abstand zwischen dem entscheidenden Beamten und dem Betroffenen und wegen der Entscheidungsfolgen den Beamten dazu bewegen könnten, individuelle Angelegenheiten vorzugsweise zu behandeln mit dem Schaden für die Öffentlichkeit. Man kann behaupten, dass das Abstandskriterium nach der Schaffung von Landkreisen und Woiwodschaften immer mehr und mehr aktuell wird. Vorher wurden viele Aufträge der zentralen Verwaltung zugeteilt.

Die Reform auf der Landkreisebene beinhaltet einige Bestandteile. Sie beruht auf der Gestaltung einer neuen rechtskräftigen Gemeinschaft, die Gebiete einiger benachbarter Gemeinden umfasst. Die Gemeinschaft ist eine mit Vermögen und Zuständigkeiten ausgestattete Rechtsperson. Der Landkreis als wesentliche Einheit der administrativen Einteilung spielt die Rolle eines Vermittlers zwischen der Gemeinde (grundsätzliche Einheit) und der Woiwodschaft (Subjekt der Regionalpolitik). Der Landkreis und die Gemeinde besitzen manche gemeinschaftliche Elemente: Dienst für die Einwohner, ergänzende Verwaltungsaufgaben bei den Bedürfnissen einer umfassenderen Gemeinschaft.

Regierungs- und Selbstverwaltungswoiwodschaft

Die regionale Ebene einer Woiwodschaft ist die nächste Ebene von öffentlicher Aufgabenstellung.

Die Einwohner einer Woiwodschaft bilden eine regionale Selbstverwaltungsgemeinschaft. Die

Woiwodschaft, die sowohl Regierungs- als auch Selbstverwaltungseinheit ist, wurde zu einer ganz gesonderten Verwaltungsstruktur.

Die Wirtschaft, das ökonomische Wachstum und Zivilisationsentwicklung gehören zu den grundsätzlichen Tätigkeitsfeldern der regionalen Behörden. Dazu kommen noch die Aufgaben auf dem Gebiet der internationalen wirtschaftlichen Zusammenarbeit, der Raumplanung und der regionalen Förderung. Der Mensch (Bürger) steht also für die lokalen Behörden im Mittelpunkt ihres Tätigkeitsgebiets, hingegen spielen der Unternehmer und die Wirtschaft im weiten Sinne für die regionale Verwaltung die wichtige Rolle.

Die Woiwodschaftsselbstverwaltung

Zu den Zuständigkeitsaufgaben einer Selbstverwaltungsvertretung auf der Woiwodschaftsebene (s.g. Sejmik) gehören: Hochschulwesen, fachärztliche Einrichtungen, Sozialhilfsanstalten, Woiwodschaftsstraßen, regionale kulturelle Einrichtungen, Wasserwirtschaft, Umweltschutz und Raumplanung.

Im Rahmen der Zuständigkeitsaufgaben können die Woiwodschaften mit den regionalen Einheiten anderer Staaten zusammenarbeiten, unter der Bedingung, dass die Zusammenarbeit gemäß dem inneren Staatsrecht, im Einklang mit der Außenpolitik und den internationalen Verpflichtungen des eigenen Staates geführt wird.

Das Wesen der Selbstverwaltung auf der Woiwodschaftsebene soll man bezeichnen als direkten Einfluss auf die Zivilisationsentwicklung der Region, indem folgende Pflichten erfüllt werden:

- Planung einer Strategie der vielseitigen und ausgeglichenen Entwicklung der gegebenen Woiwodschaft – dies steht vollständig in Übereinstimmung mit der 1997 vom Europarat verabschiedeten Europäischen Charta der Regionalen Selbstverwaltung.
- Führung der zielgerichteten regionalen Politik

Die Aufgaben der Woiwodschaftsverwaltung – gerichtet an die Schaffung von Bedingungen und Mitteln für regionale Entwicklung – werden auf drei grundsätzlichen Ebenen erfüllt:

- wirtschaftliche Entwicklung, die auch internationale Zusammenarbeit und regionale Förderung umfasst,
- öffentliche Dienste von einem bedeutenden Rang,
- Schaffung der menschenfreundlichen Umwelt

Eine der grundsätzlichen Verpflichtungen der Woiwodschaft ist nach dem 1. Januar 1999 die Vorbereitung der Strategie für die regionale Entwicklung. Die Verwaltungsreform schuf die Prämissen für die strategische Programmierung der regionalen Entwicklung. Infolge der Reform entstanden große Woiwodschaften, die den EU-Regionen vom Typ NUTS 2 entsprechen. Wählbare Vertretungen wurden auf der regionalen Ebene gebildet. Eine neue Finanzkategorie des Woiwodschaftsbudgets wurde ins Leben gerufen.

Es war eine schwierige Aufgabe, mit der Arbeit an den regionalen Strategien anzufangen. Gründe dafür:

- Es fehlen Erfahrungen in einer strategischen Planung für die Region unter den Bedingungen der entwickelten Marktwirtschaft
- Es fehlen unentbehrliche Zurückführungen von regionalen Unterlagen auf entsprechende Regierungsdokumente
- Es gab keine zeitliche Kontinuität der neuen Woiwodschaften und das verlangte nach der Zusammenstellung von wesentlichen Informationen über die neugestalteten Regionen. Statistische Angaben für die neuen Woiwodschaften bereiteten auch manche Schwierigkeiten.
- Alle Selbstverwaltungssämter stießen auf organisatorische und Kaderprobleme, die mit ihrer Tätigkeitsaufnahme verbunden waren

Es soll unterstrichen werden, dass die Vorbereitung der Unterlagen in großem Maße gesellschaftlich unterstützt worden war, was eine positive Erscheinung war. Praktisch gesehen wurden gesellschaftliche Beratungsgruppen in allen Woiwodschaften berufen, und die Vertreter von verschiedenartigen Sozial- und Berufsgruppen beteiligten sich an den Arbeiten der Strategien. Die Vorergebnisse ihrer Arbeit wurden besprochen: unter der Teilnahme von Wissenschaftlern, Vertretern der territorialen, wirtschaftlichen und landwirtschaftlichen Selbstverwaltung, politischen Parteien, Gewerkschaften, gesellschaftlichen Organisationen, Banken, Geschäftseinrichtungen und den wichtigsten wirtschaftlichen Subjekten.

Es ist auch erwähnenswert, dass das Selbstverwaltungsorgan (Sejmik) der Lubuskie Woiwodschaft die Strategie der regionalen Entwicklung als erste in Polen angenommen hat. Es fand am 6. März 2000 statt.

Die Stellung des Woiwoden (Vertreter der Regierung) nach der Verwaltungsreform

Der Woiwode führt als der Regierungsvertreter in der Woiwodschaft Aufsicht über die Organe der Gemeinden, Landkreise und der Selbstverwaltung. Er überprüft die Erfüllung von staatlichen Aufgaben durch die Selbstverwaltungsorgane, er führt jede Bekämpfung von Naturkatastrophen und leitet die Organe der öffentlichen Ordnung, er bereitet die Entwürfe von Regierungsunterlagen vor, die die Woiwodschaft betreffen, er vertritt die Regierung.

All diese oben genannten Zuständigkeitsaufgaben des Woiwoden zeugen von seiner neuen, strengen Stellung in der Staatsverwaltungsstruktur. Heutzutage kann der Woiwode als ein „territorialer Minister“ bezeichnet werden, der dem Ministerpräsidenten gegenüber für die richtige Erfüllung aller Verwaltungsaufgaben auf dem Gebiet der Woiwodschaft verantwortlich ist.

Der Woiwode wird auf einen Antrag des zuständigen Ministers vom Ministerpräsidenten berufen und abberufen. Die Funktion des Regierungsvertreters spielt unter vielen Aufgaben eine wesentliche Rolle, und das eben ergibt sich in der politischen Einstellung der Regierung und ihres Vertreters. Alltägliche Verwaltungsfunktion hingegen übt der Woiwode mit Hilfe von unparteiischen Diensten, Inspektionen und Beamten aus.

Laut der Verwaltungsgesetze wirkt der Woiwode auf Grundsätze der von dem zuständigen Minister bestimmten Außenpolitik mit den entsprechenden Organen von anderen Staaten sowie internationalen Organisationen zusammen.

Darüber hinaus übt der Woiwode die Funktion eines Regierungsbeauftragten für Verwaltungsreform in der Woiwodschaft aus. Diese Institution dient der wirksamen Einführung der öffentlichen Verwaltungsreform. Zu den wesentlichsten Aufgaben des Woiwoden in diesem Bereich gehört die Koordinierung der Übergabe von Einrichtungen und Organisationseinheiten oder deren Teile, die den Einheiten der territorialen Selbstverwaltung entsprechen. Es bedeutet auch die Überweisung von Staatsschatzvermögen, das den Einrichtungen und Organisationseinheiten anvertraut wurde.

V. Öffentliche Verwaltungsstruktur nach der Reform

1. Komplexe staatliche Verwaltung in der Woiwodschaft

Seit dem 1. Januar 1999 sind folgende Institutionen in allen 16 neuen Woiwodschaften vorhanden:

- Woiwodschaftsamt,
- 13 Organisationseinheiten, die ein Hilfsapparat für die zuständigen Leiter von komplexen Diensten bilden. Diese sind komplex außerhalb des Woiwodschaftsamtes unter dessen Leitung tätig. Dazu gehören: Bauaufsichtinspektion, Handelsinspektion, Denkmalschutz, Inspektion für Ankauf und Verarbeitung der Landwirtschaftsprodukte, Sanitätsinspektion, Polizei, Umweltschutzinspektion, Brandschutz, Arzneimittelinspektion, Bildungsweseninspektion, Pflanzenschutzinspektion, Veterinärinspektion, Sameninspektion.

Organ der komplexen staatlichen Verwaltung in der Woiwodschaft ist im Einklang mit der angenommenen Staatsform, wenn der Woiwode seine in den Gesetzen bestimmten Kompetenzaufgaben persönlich erfüllt, oder eine Person schriftlich zum Handeln in seinem Namen bevollmächtigt. Das betrifft auch Polizei- und Feuerwehrchefs, Inspektoren oder andere Personen, die gesetzmäßig in seinem Namen handeln dürfen.

2. Die staatliche nichtkomplexe Verwaltung

Laut des Verwaltungsgesetzes können die nichtkomplexen Verwaltungsorgane in einer Woiwodschaft lediglich in dem Falle gegründet werden, wenn die zu erfüllenden Aufgaben im ganzen Staat üblich sind und wenn die Verwaltungstätigkeit über das Gebiet einer Woiwodschaft hinaus reicht. Das geschieht nur auf Grund des Gesetzes.

Es gibt folgende Zahl der nichtkomplexen Verwaltungsorgane auf einzelnen Ebenen:

- 13 auf der Ebene über der Woiwodschaft (Bezirke)
- 3 auf der Ebene der Woiwodschaft
- 4 auf der Ebene über der Gemeinde

3. Die Struktur der territorialen Selbstverwaltung

Seit dem 1. Januar 1999 sind folgende Organe tätig:

- auf der Ebene der neuen 16 Woiwodschaften – 16 Selbstverwaltungsämter
- auf der Ebene der Landkreise – 308 Landkreisämter
- 5 Landkreisdienste, die außerhalb des Landkreisamtes tätig sind, aber komplex unter der Leitung des Starosts (Landrat) stehen. Das sind: Bauinspektion, Polizeipräsidium und –Feuerwehrstation, Veterinärinspektion und Gesundheitsamt. Die Zusammensetzung auf der Landkreisebene zieht sich nicht auf die Zuständigkeitsaufgaben der Woiwodschaftsverwaltung zurück. Die Leiter der 5 Dienste handeln immer im eigenen Namen.
- darüber hinaus wurden 65 städtische Gemeinden aus den Landkreisen ausgeschlossen und übernahmen Kompetenzen von Stadtkreisen (wie Landkreise)
- auf der Ebene von Gemeinden – Gemeindeämter, Stadtgemeindeämter und Stadtverwaltungen

VI. Zusammenfassung und Schlussfolgerungen

Die jetzige Reform muss also als ein sehr wichtiger, aber auch als erster Schritt im Laufe der Staatsformwandlung betrachtet werden. Es gibt so etwas wie ein „endgültiges Staatsformmodell“ nicht.

Jede Staatsordnung ist nur ein Übergangszustand, der den aktuellen Bedürfnissen und Möglichkeiten der Gesellschaft entspricht. Es ist selbstverständlich, dass wir im Laufe der kommenden Jahre Änderungen der angenommenen Gesetze vornehmen werden, weil sowohl wir als auch unsere Wirtschaft weiter entwickelt werden. Neue Bedürfnisse werden auftauchen, aber auch die Möglichkeiten ihrer Befriedigung werden größer. Man soll die Erscheinung der ständigen Evolution der Normen nicht als eine negative Einstellung gegenüber den gegenwärtigen Reformen betrachten. Die Existenz und Entwicklung eines Staates ist nämlich vom menschlichen Verhalten abhängig. Der Gesetzgeber schafft lediglich Rahmenbedingungen, die mit einer konkreten Tätigkeit erfüllt werden. Gesetze werden beschlossen, indem man unterschiedliches Menschenverhalten vorsieht. Es gibt aber keine Möglichkeit, all diese vorzusehen.

Die Umwandlung der Staatsform bedeutet nicht nur gesetzgebende Änderungen. Diese ebnen nur den eigentlichen Reformen den Weg, d.h. den Änderungen von Institutionen und ihrer Handlungsweise. Keine Reform kann ohne gleichzeitige Änderungen im menschlichen Bewusstsein durchgeführt werden. Und wie die Erfahrung lehrt, ist die Änderung des Gesetzes die einfachste Sache; es ist schwieriger, die Institutionen umzugestalten.

Schlussfolgerungen²

Landkreis

Die durch Gesetze bestimmte Landkreisverfassung soll grundsätzlich für zusammenhaltend angesehen werden. Mit der Novellierung des Gesetzes über die Landkreisverwaltung wurde eine ganze Menge von Hindernissen für die praktische Anwendung von Vorschriften beseitigt, indem Gesetzeslücken, Unklarheiten und Widersprüche weggeräumt wurden.

¹ Laut: „Die Information der Regierung über die Folgen der Verwaltungsreformgesetze“; von der Regierung angenommen und im Parlament (Sejm) im Juni 2000 eingebracht)

Die Analyse von Rechtsvorschriften und von Angaben über die Verwaltungsstrukturen und Funktion der Landkreise lässt jedoch zwei Gebiete bestimmen, auf denen der Gesetzgeber eingreifen muss. Erstens handelt es sich um die Tätigkeit von Landkreisdiensten und –inspektionen, zweitens um die Frage der Stadtkreise und Landkreise, deren Verwaltungsbehörden ihren Sitz eben in der genannten Stadt haben.

Eine genaue Untersuchung von Angaben über 373 Einheiten der Landkreisverwaltung (308 Landkreise und 65 Stadtkreise) deutet darauf hin, dass diese Gruppe keine einheitliche Beschaffenheit besitzt. Die einzelnen Landkreise verfügen nicht über die gleiche Leistungsfähigkeit bei der Erfüllung von grundsätzlichen Zuständigkeitsaufgaben. 46 Landkreise, deren Behörden sich in einem Stadtkreis befinden, und die auf ihren Gebieten keine Großstädte besitzen, sind im allgemeinen schlechter mit Verwaltungsinstrumenten ausgestattet (Zugänglichkeit mancher öffentlichen Dienstleistungen ist meistens von der Nachbarkreisstadt abhängig). Eine Novellierung der Gesetze wäre bemerkenswert, die die Zusammenbindung eines Stadtkreises und eines Landkreises (mit dem Sitz in der Stadt) in eine Selbstverwaltungseinheit erleichtern würde.

Darüber hinaus sollen bei den Gesetzesänderungen folgende Fragen in Betracht gezogen werden:

- Verzicht auf eine Mustersatzung des Landkreises;
- Ergänzung von Vorschriften über die von Landkreisen zu schließenden Vereinbarungen, die das Übernehmen und Weitergeben von öffentlichen Aufgaben betreffen würden;
- Gewährleistung der unentbehrlichen Öffentlichkeit der Landkreisbehörden;
- Bestimmung von klaren Konsequenzen in dem Falle, wenn der Landkreisrat keinen Beschluss über die Amtsniederlegung von dem Ratsvorsitzenden oder seinem Stellvertreter in der gesetzlichen Frist annimmt;
- Gleichsetzung aller gesetzlichen Vorschriften über die Abberufung von exekutiven Organen und ihren Vorgesetzten;
- Anweisung, dass die Landkreise Gesellschaften nicht nur mit Gemeinden, sondern auch mit Woiwodschaften gründen können;
- Alle mit Einkommen der Selbstverwaltungen verbundenen Fragen, die vorschriftlich nicht geregelt werden, sollte man in ein Gesetz über Einkommen der Selbstverwaltungen einbeziehen.

II. Selbstverwaltungswoiwodschaft

Die durch Gesetze bestimmte Verfassung der Selbstverwaltungswoiwodschaft soll grundsätzlich für zusammenhaltend angesehen werden. Gewisse Unklarheiten wurden mit der Änderung des Gesetzes über die Selbstverwaltung auf der Woiwodschaftsebene beseitigt. Gegenwärtig wäre die Ergänzung der Vorschriften auf folgenden Gebieten erwünscht:

- Befugnisse zur Bildung von Struktureinheiten der Selbstverwaltung;
- Abberufung des Vorsitzenden einer Selbstverwaltungsvertretung und seines Stellvertreters;
- Abschaffung der Selbstverwaltungsorgane als Folge von Änderungen in der territorialen Gliederung;
- Gewährleistung der Öffentlichkeit der Selbstverwaltungsbehörden;
- Anforderung, dem zuständigen Außenminister Beschlüsse und Vereinbarungen über die internationale Zusammenarbeit zu überweisen.

III. Zuständigkeitsverteilung

Gegenwärtige Gesetzgebung beachtet im Hinblick auf Zuständigkeiten folgende Grundsätze:

- Vorrang der gesetzmäßigen Regelungen über territoriale Selbstverwaltung gegenüber anderen Rechtsregelungen;
- Autonomie der territorialen Selbstverwaltung gegenüber der Regierung, aber nicht im Verhältnis zum Staat (Das Prinzip „Es ist erlaubt, was nicht verboten ist“ soll nämlich nicht gültig sein);
- Zentralisierung der Staatsfunktionen;
- Anerkennung der Gemeinde als einer grundsätzlichen Struktur in der Verhältniskette: Gemeinde – Landkreis – Woiwodschaft.

Detaillierte Verteilung der Zuständigkeitsaufgaben soll sich auf die Behauptung stützen, dass jede Verantwortlichkeit für die öffentlichen Angelegenheiten lediglich diese Behörden tragen, die dem Bürger am nächsten stehen. Wenn man also anderen Subjekten als Gemeinden – und auch entsprechend Landkreisen und Woiwodschaften – Aufgaben zuteilt, müssen sowohl der Bereich und die Bedingungen als auch die Anforderungen nach Effektivität und Wirtschaftlichkeit berücksichtigt werden.

Die Bestimmung eines bestmöglichen Aufgabenbereichs für die einzelnen Behörden verlangt nach einer Analyse von Aufträgen und den eigenen Aufgaben. Dennoch sind die Qualifizierung von Eigenaufgaben und Aufträgen, aber auch die Aufgabenverteilung zwischen der territorialen Selbstverwaltung und staatlichen Verwaltung auf der Woiwodschaftsebene weiterhin nicht völlig übersichtlich. Diese Fragen stehen vor der vom Ministerpräsident berufenen Expertengruppe für die Möglichkeiten der Überweisung von zentralen Verwaltungsaufgaben an die Woiwoden oder an die territoriale Selbstverwaltung.

Die Aufgaben im Bereich der öffentlichen Sicherheit und Krisensituationen erfordern engere Zusammenarbeit und Koordinierung seitens territorialer Selbstverwaltung und der Staatsverwaltung.

Man soll unterstreichen, dass ein möglicher Bedarf nach Gesetzesänderungen über genauere Bestimmung der einzelnen Zuständigkeiten jetzt nicht mehr auszuschließen ist. Gewisse Schwierigkeiten werden bei der Anwendung des Beschäftigungs- und Arbeitslosigkeitsgesetzes angemeldet.

Die Staatsverwaltung auf der Woiwodschaftsebene

Als Ergebnis der Analyse lässt sich festlegen, dass die Funktion des Woiwoden nach der Reform wesentlich gestärkt wurde. Es ist besonders merkbar, wenn es sich um die Funktion des Regierungsvertreters und des Vorgesetzten der komplexen Staatsverwaltung handelt. Die Verwaltungsreform machte die staatliche Verwaltungsstruktur einfacher (die Zahl von Beamten und Beschäftigung wurden reduziert). Die Untersuchungen von Angaben über Struktur und Tätigkeit der komplexen Staatsverwaltung auf der Woiwodschaftsebene deuten darauf hin, dass es notwendig erscheint, an der Rationalisierung von Strukturen (auch mancher Dienste) weiterhin zu arbeiten.

Die Aufsicht über die Einheiten der territorialen Selbstverwaltung bildet den wichtigsten Aufgabenbereich des Woiwoden, wobei auch der Gesetzgeber eingreifen soll. Die vorgeschlagenen Änderungen sollen solche Situationen ausschließen, wenn es keine wirklichen Sanktionen - verbunden mit den Aufsichtentscheidungen – gibt (insbesondere handelt es sich um Untätigkeit der Selbstverwaltungsorgane).

Territoriale Gliederung

Laut des Gesetzes über die dreistufige territoriale Gliederung des Staates wird die Verwaltungsreform von der Regierung in 2000 einer noch gründlicheren Beurteilung unterzogen. Es ist notwendig, Gesetzesvorschriften über die Gemeindevestverwaltung mit Berücksichtigung des neuen dreistufigen Verwaltungssystems zu ergänzen.

Wenn es sich um die Anträge über territoriale Änderungen handelt, besteht die Notwendigkeit, die Ablehnung rechtmäßig unmöglich zu machen, indem man auf ihre Beurteilung verzichtet.

Anträge und Korrekturvorschläge von der Expertengruppe der Fraktion Freiheitsunion (von dem Abgeordneten B. Imiolczyk)

Die Verwaltungsreform, die Bildung der Selbstverwaltungen in den Landkreisen und Woiwodschaften war die Ausführung des Wahlprogramms der Freiheitsunion, aber auch die Fortsetzung der Staatsformänderungen, die mit der Bildung von Gemeinden 1990 angefangen wurde. Diese geht auf die Initiative der T. Mazowieckis Regierung zurück.

Die Verfassung von Selbstverwaltungen soll stabil bleiben; sie kann korrigiert werden, man soll aber keine vorzeitigen Änderungen ohne praktische Erprobung vornehmen.

Das ist hingegen notwendig:

- Bestimmung des Finanzierungssystems für die territoriale Selbstverwaltung; es sollen die minimalen garantierten Ausgaben für die öffentlichen Dienstleistungen (Bildung, Sozialhilfe, Straßen) mit der Anwendung der erhöhten eigenen Einkommen verbunden werden;
- Einführung von gesetzmäßigen Grundsätzen der Öffentlichkeit der Selbstverwaltungen;
- Standardisierte Bedienung der Bürger in den Behörden; Verbreitung der Idee „bürgerfreundliches Amt“, Verbreitung der ISO 9001 Zertifikate, Förderung nützlicher Internetprogramme, die den Zugang zur Information der Einwohner erleichtern;
- Erster Grundsatz: alle bürgerlichen Angelegenheiten und die Fragen der Wirtschaft werden in erster Linie in der Gemeinde oder im Landkreis geregelt, ausnahmsweise in der Woiwodschaft. Zentrale Verwaltung ist lediglich für hochspezifische Angelegenheiten zuständig;
- Stärkung der Aufsichtskompetenzen des Rats gegenüber dem Vorstand im Rahmen der Informationszugänglichkeit;
- Beseitigung von Interessenkonflikten;
- Staatsdienstbeamte sollen Stellungen in der Selbstverwaltung bekleiden, insbesondere die des Kassenverwalters und des Sekretärs.

Sejmabgeordneter Fiedorowicz stellte sich den kritischen Fragen im Zusammenhang mit dem polnischen Zentralismus (v.l.n.r: L.O.-Mitarbeiter P. Wenzel, C. Fiedorowicz, B. Hinz)

Samorząd w Rzeczypospolitej Polskiej po reformie administracyjnej

zadania i właściwość miast, powiatów i województw¹

I. Wprowadzenie

Reforma administracji publicznej, ustalona na poziomie prawnym w roku 1998 i wprowadzona w życie 1 stycznia roku 1999, miała dla urządzenia państwa zasadniczy charakter. Bezpośrednio objęła ona terenową administrację publiczną szczebla ponadgminnego, pozostawiając bez zmian kompetencje podstawowych jednostek samorządu terytorialnego, czyli gmin, w oczywisty sposób kontynuując jednak reformę gminną z roku 1990. W istocie rzeczy, na nowo ukształtowała ona ustrój terytorialny Polski. Decyzje podjęte w 1998 roku określiły system terytorialny na wiele lat. Po pierwsze, został on w pełni oparty na zasadzie samorządności terytorialnej. Po drugie, powstały jasno zdefiniowane trzy segmenty władzy publicznej. Po trzecie, w polski system prawny wprowadzona została zasada odpowiedzialności władz terytorialnych za efekty działania aparatu państwowego. Po czwarte, wprowadzono jasne zasady podziału kompetencji w państwie i zdecentralizowano znaczną część zadań publicznych.

Od 1 stycznia 1999 roku w Polsce istnieją organy samorządu Terytorialnego trzech szczebli. Utworzenie obok jednostek podstawowych, czyli gmin-samorządu terytorialnego na poziomie powiatu i województwa umożliwia pełne oparcie polskiego ustroju na zasadzie pomocniczości państwa, a więc realną decentralizację zadań publicznych poprzez przekazanie prawa decydowania o sprawach lokalnych władzom publicznym niezależnym od rządu centralnego.

Decentralizacja zadań publicznych wyraża się nie tylko w przekazaniu kompetencji, ale także w przejściu przez powiaty i samorządy województw znaczącej części dotychczasowego sektora państwowego. Spośród około 12 tysięcy instytucji, jednostek i placówek, reforma przekazała ponad 60% samorządom-przede wszystkim w sferze oświaty, ochrony zdrowia i kultury. Samorządy szczebla powiatowego i wojewódzkiego stały się znaczącym pracodawcą. 1 stycznia 1999 roku bezpośrednio do pracy w starostwach powiatowych i urzędach marszałkowskich z administracji rządowej przeszło około 20 tysięcy pracowników. Znacznie większa jest liczba osób pracujących w instytucjach, jednostkach i placówkach, w stosunku do których samorządy powiatowe i wojewódzkie pełnią funkcje właścicielskie. Przekracza ona 700 tysięcy.

---

1 Przygotowano na podstawie następujących materiałów:

Informacja Rady Ministrów o skutkach obowiązywania ustaw reformujących administrację publiczną, czerwiec 2000 (druk sejmowy nr 2061); Polska Administracja publiczna po reformie. Ustrój – kompetencje – liczby, materiał przygotowany w Ministerstwie Administracji i Spraw Wewnętrznych, grudzień 1999. – Komentarze: Mirosław Stec, Ustrój terytorialnej administracji publicznej w Polsce, Mieczysław Janowski, Podstawowe założenia reformy ustrojowej w Polsce, Jerzy Regulski, Nowy ustrój, nowe szanse, nowe problemy, Irena Lipowicz, Reforma samorządowa – ustrój powiatu a ustrój gminy, Michał Kulesza, reforma administracji publicznej w Polsce, - Podstawowe akty prawne: ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa, ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o administracji rządowej w województwie, ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym, ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym, ustawa z dnia 24 lipca 1998r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, ustawa z dnia 24 lipca 1998r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej, ustawa z dnia 24 lipca 1998r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawa z dnia 16 lipca 1998r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików wojewódzkich, ustawa z dnia 13 października 1998r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, ustawa z dnia 21 stycznia 2000r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej.

II. Cele reformy administracji publicznej

Podstawowe cele reformy administracji publicznej polegały na: zwiększaniu skuteczności i efektywności działania urzędów administracji publicznej, wykonywania usług publicznych oraz zarządzania finansami publicznymi na poziomie lokalnym (powiatowym) i regionalnym (wojewódzkim) utworzeniu instytucji społeczeństwa obywatelskiego w wymiarze lokalnym i regionalnym.

Dążono więc do stworzenia możliwie najskuteczniejszych i najbardziej racjonalnych struktur administracji publicznej-tak pod względem terytorialnym, jak i pod względem wyposażenia ich w kompetencje oraz odpowiednią pozycję w systemie finansów publicznych. Równocześnie powołano do życia, zgodnie z zapisem RP, samorząd terytorialny na wszystkich stopniach zasadniczego podziału terytorialnego.

III. Ogólne zasady ustroju terytorialnego wprowadzonego przez reformę administracji publicznej.

Ustrój terytorialny, ukształtowany dzięki reformie, wyznaczony jest przez dwie fundamentalne zasady. Są to:

- zasada pomocniczości w wykonywaniu zadań publicznych
- zasada unitarnego charakteru państwa

A. Zasada pomocniczości (subsydiarności) oznacza takie rozłożenie zadań publicznych, zgodnie z którymi państwo jako całość wykonuje tylko te z nich, które nie mogą być zrealizowane przez samych obywateli lub przez ich wspólnoty czy organizacje.

W praktyce ustrojowej zasada pomocniczości wyznacza dwa ważne postulaty organizacyjne dla administracji:

- postulat decentralizacji
- postulat dekoncentracji

B. Zasada unitarnego charakteru państwa-w Polsce pełnią i wyłączną suwerenność posiada Państwo jako całość, zaś jednostki samorządu terytorialnego, nawet ukształtowane na najwyższym stopniu podziału terytorialnego, nie mają żadnych atrybutów charakterystycznych dla jednostek terytorialnych państwa federalnego lub autonomicznych jednostek terytorialnych, jak np. własne konstytucje, ustawodawstwo, parlament, system sądowiczy etc.

Względy historyczne, etniczne, kulturowe bądź geograficzne nie uzasadniają oparcia ustroju Polski na zasadzie takiego zróżnicowania poszczególnych części terytorium państwa.

Przyjęte przez parlament ustawy w całej rozciągłości realizują zasady unitarności, przewidując cały szereg gwarancji utrzymania unitarnego charakteru państwa.

Za najistotniejsze instrumenty przesądzające o takim kształcie państwa uznać należy:

1. jeden i jednolity system prawny stworzony przez Sejm i Senat jako jedyne konstytucyjne organy ustawodawcze
2. jednolite obywatelstwo związane z państwem, a nie z jego poszczególnymi jednostkami terytorialnymi
3. jednolite zasady organizacji aparatu administracji publicznej
4. ustawowe określenie zasad ustrojowych samorządu lokalnego (gminnego i powiatowego) i regionalnego (wojewódzkiego) dotyczące w szczególności systemu organów, ich wzajemnych relacji, składu, trybu powoływania, nadzoru
5. identyczny status prawny wszystkich jednostek samorządu terytorialnego danego szczebla (gmin, powiatów i województw)
6. ustawowe i jednolite określenie systemu finansowego, w tym zwłaszcza podatkowego
7. ukształtowanie silnego ustrojowo i kompetencyjnie przedstawiciela rządu w województwie (czego przejawem jest powierzenie mu władzy administracji ogólnej)
8. silną pozycję sądu administracyjnego w systemie nadzoru nad samorządem terytorialnym

IV. Podział zadań i kompetencji

Reforma administracji publicznej na nowo określiła podział zadań i kompetencji w państwie w układzie terytorialnym. Stworzono jasny co do zasad układ zadań obejmujący trzy podstawowe segmenty władzy publicznej:

- segment lokalny   – gmina i powiat
- segment regionalny   – obejmujący województwo
- segment centralny

Analiza obowiązujących aktów prawnych pozwala na generalne stwierdzenie, że zapewnienie dóbr publicznych mających charakter ogólnokrajowy (np. wymiar sprawiedliwości, zapewnianie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, nauka) jest domeną władz centralnych. Natomiast dobra publiczne o charakterze lokalnym i regionalnym (a więc takie o których stopniu realizacji decyduje podaż zgodna z preferencjami lokalnych wspólnot) zapewniane są przez władze lokalne i regionalne (np. oświata, komunikacja, imprezy kulturalne i sportowe). Natomiast podział zadań pomiędzy poszczególne szczeble samorządu terytorialnego wyznaczony jest zasadniczo przez czynniki ekonomiczne- zasady gospodarności oraz możliwości ustalania lokalnego rynku zbytu na określone dobra.

Sposób rozdzielania funkcji państwa pomiędzy władze centralne a samorząd uległ znacznym zmianom w stosunku do roku 1990, kiedy jedynym partnerem i „konkurentem” dla administracji rządowej była gmina.

Samorządowa gmina

Mieszkańcy Gminy tworzą gminną wspólnotę samorządową. W wyniku reformy zadania gminy nie zostały praktycznie zmienione. W kompetencjach gminy pozostaje: szkolnictwo podstawowe i przedszkola, opieka społeczna, ulice i drogi lokalne, gospodarka komunalna, gospodarka lokalowa i budownictwo mieszkaniowe, tzw. sprawy obywatelskie, rejestr działalności gospodarczej, gospodarka terenami i inne wymienione w ustawie.

Reforma nie zmieniła również sposobu zarządzania gminą- nie zmieniono liczebności rad, mimo, że pojawiły się takie sugestie, zachowano dotychczasową strukturę organizacyjną (rada i zarząd pod przewodnictwem wójta, burmistrza lub prezydenta miasta)

Generalnie obowiązujące przepisy prawa przyznają gminie- jako fundamentowi władzy publicznej- realizację zadań o znaczeniu lokalnym, których wykonywanie nie jest zastrzeżone dla innych podmiotów. Zadania gminy dzielą się na własne i ustawowo zlecone z zakresu administracji rządowej. Do zadań własnych należą m.in. zadania w sferze infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej. Zadania zlecone obejmują przede wszystkim zadania wykonywane w imieniu państwa i wymagające stosowania jednakowych reguł w skali kraju (sprawy ewidencyjne, meldunkowe, akta stanu cywilnego).

Samorządowy powiat

Mieszkańcy powiatu tworzą lokalną wspólnotę samorządową. Powiat samorządowy stał się nową strukturą- podmiotem prawnym.

Reforma powiatowa obejmuje kilka elementów. Składa się na nią już samo wykreowanie nowej wspólnoty tworzonej z mocy prawa, obejmującej całe obszary kilku gmin ze sobą sąsiadujących, opartej na określonym terytorium. Wspólnota ta staje się osobą prawną, wyposażoną w majątek i kompetencje.

Rola powiatu jako zasadniczej jednostki podziału terytorialnego to utworzenie ogniwa pośredniego pomiędzy gminą, rozumianą jako jednostka podstawowa, a województwem jako podmiotem polityki regionalnej. Powiat posiada pewne elementy wspólne z gminą: obsługa mieszkańców, wykonywanie administracji świadczącej uzupełniające wobec gminy zaspakajanie potrzeb szerszej niż gmina wspólnoty.

Ustawa powiatu stwierdza, że do zakresu działania powiatu należą tylko „określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym”.

Do głównych zadań powiatu należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze ponadgminnym w zakresie m.in. szkolnictwa ponadpodstawowego, pomocy społecznej i polityki rodzinnej, wspieranie osób niepełnosprawnych, komunikacji i transportu oraz dróg powiatowych, kultury i ochrony jej dóbr, kultury fizycznej i turystyki, geodezji i i gospodarki gruntami, zagospodarowania przestrzennego i nadzoru budowlanego, gospodarki wodnej i ochrony środowiska, rolnictwa, leśnictwa, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej, przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy, ochrony praw konsumenta, współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Na czele powiatu stoją Rada Powiatu i Zarząd Powiatu, któremu przewodzi starosta. Spośród swego grona Rada Powiatu wybiera przewodniczącego. Funkcję kontrolną rada pełni za pomocą komisji rewizyjnej.

Utworzenie, a właściwie powrót do struktur powiatowych jest poszerzeniem idei "małych ojczyzn", w których lokalna społeczność staje się podmiotem a nie przedmiotem bieżącej polityki.

Relacje gmina – powiat

Gminy i powiaty stają się najważniejszymi dla obywatela ogniwami struktury administracyjnej państwa, gdyż właśnie tutaj a nie w województwach, załatwić może ona najistotniejsze życiowe sprawy. Relacja między powiatem a gminą jest złożona. Działają one na odrębnych płaszczyznach, jednak ich zachodzenie na siebie jest nieuchronne. Jakże jest więc główne kryterium odróżnienie? Jest to kryterium specjalizacji i skali; te dwa podstawowe kryteria pozwalają rozróżnić, czy zadania danej jednostki są określone prawidłowo. Powiat w odróżnieniu od gminy powinien wykonywać zadania o charakterze specjalistycznym, np. w dziedzinie nadzoru sanitarnego, prowadzenia szkół artystycznych, lecznictwa specjalistycznego; zadania, które wymagają specjalnego przygotowania zawodowego, przekraczają typowe, powszechne potrzeby mieszkańca gminy oraz zwyczajne przygotowanie zawodowe gminnego pracownika administracji publicznej. Kryterium skali oznacza, że przedmiotem działania organów powiatu mogą być zasadniczo te zjawiska, które występują na tyle rzadko w gminie, iż racjonalną skalą administrowania jest skala większa niż gmina. Typowym przykładem jest wspieranie osób niepełnosprawnych np. niewidomych. poza największymi miastami, kryterium skali może jednoznacznie ilokować takie kompetencje powyżej gminy.

Do dwóch scharakteryzowanych wyżej kryteriów należałoby dodać kryterium trzecie – dystansu organizacyjnego. Oznacza ono, że „powyżej „ gminy należy również lokować te kompetencje, które ze względu na zbyt mały dystans między wydającym decyzję a jej adresatem oraz dotkliwość decyzji, mogą skłaniać do zbyt ulgowego traktowania sprawy indywidualnej ze szkodą dla dobra wspólnego. Można sądzić, że Kryterium dystansu, które do tej pory przesądzało o przyznawaniu wielu spraw administracji rządowej nabiera nowej aktualności w związku z powstaniem powiatów i województw. Reforma powiatowa obejmuje kilka elementów. Składa się na nią już samo wykreowanie nowej wspólnoty tworzonej z mocy prawa, obejmującej całe obszary kilku gmin ze sobą sąsiadujących, opartej na określonym terytorium. Wspólnota ta staje się osobą prawną, wyposażoną w majątek i kompetencje. Rola powiatu jako zasadniczej jednostki podziału terytorialnego to utworzenie ognia pośredniego pomiędzy gminą, rozumianą jako jednostka podstawowa, a województwem jako podmiotem polityki regionalnej. Powiat posiada pewne elementy wspólne z gminą: obsługa mieszkańców, wykonanie administracji świadczącej, uzupełniające wobec gminy zaspokajanie potrzeb szerszej niż gmina wspólnoty.

Rządowe-samorządowe województwo

Drugi pułap realizacji zadań publicznych to poziom regionu, czyli dużego województwa.

Mieszkańcy województwa tworzą regionalną wspólnotę samorządową. Województwo o charakterze rządowo-samorządowym stało się zupełnie odrębną strukturą administracyjną.

Zasadniczym polem działania dla władzy regionalnej jest gospodarka, rozwój ekonomiczny i cywilizacyjny, także poprzez międzyrodową współpracę gospodarczą, promocję regionu czy planowanie przestrzenne. O ile zatem dla systemu głównym pojęciem i osią działania jest jednostka

(obywateli), o tyle w układzie regionalnym centralną funkcję spełnia pojęcie przedsiębiorcy czy szerzej gospodarki.

Samorząd wojewódzki

w Kompetencjach sejmiku wojewódzkiego znajduje się szkolnictwo wyższe i policealne, specjalistyczne placówki służby zdrowia, domy pomocy społecznej, drogi wojewódzkie, instytucje kultury o zasięgu regionalnym, gospodarka wodna, ochrona środowiska, zagospodarowanie przestrzenne.

W granicach swych zadań i kompetencji województwa mogą współpracować z jednostki regionalnymi innych państw, wszak pod warunkiem, że współpraca prowadzona jest zgodnie z prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego zobowiązaniami międzynarodowymi.

W konkluzji za sedno misji samorządu wojewódzkiego wypada uznać bezpośredni wpływ na rozwój cywilizacyjny regionu, co przejawia się w obowiązku:

formułowania dla danego województwa strategii wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju – jest to całkowicie zgodne i nawiązujące bezpośrednio do regulacji zawartej w uchwalonej przez Radę Europy w 1997r. Europejskiej Karcie Samorządu Regionalnego

prowadzenia polityki regionalnej umożliwiającej jego osiągnięcie.

Zadania samorządu wojewódzkiego w dziedzinie stwarzania warunków i tworzenia instrumentów służących rozwojowi regionalnemu wykonywane są w trzech podstawowych sferach:

- rozwoju ekonomicznego, obejmującego też międzynarodową współpracę gospodarczą i promocję regionu,
- usług publicznych „wyższego” rzędu
- kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska naturalnego.

Strategia rozwoju województwa – podstawowa misja samorządu województwa

Jednym z podstawowych obowiązków, jakie stanęły przed nowymi województwami po 1 stycznia 1999 roku, jest przygotowanie strategii rozwoju regionalnego. Reforma ustrojowa państwa, dzięki upodmiotowieniu województw, stworzyła przesłanki dla strategicznego programowania rozwoju regionalnego. W wyniku reformy powstały duże województwa, odpowiadające regionom typu NUTS 2 w Unii Europejskiej, utworzono wybieralne ciała przedstawicielskie na poziomie regionalnym, w systemie finansów publicznych pojawiła się nowa kategoria budżetu wojewódzkiego.

Uruchomienie prac nad strategiami województw było jednak zadaniem trudnym, gdyż:

- brak w Polsce doświadczeń dotyczących programowania rozwoju regionalnego w warunkach rozwiniętej gospodarki rynkowej
- brak niezbędnych odniesień w zakresie dokumentów rządowych dotyczących rozwoju regionalnego dla dokumentów przygotowywanych na poziomie wojewódzkim
- brak ciągłości przestrzennej czasie większości nowych województw, co oznaczało konieczność zestawiania podstawowych informacji dla regionów w nowym kształcie przestrzennym. Problemem była też ciągłość informacji statystycznej nowych województw
- wszystkie urzędy marszałkowskie stanęły przed trudnymi problemami organizacyjnymi i kadrowymi związanymi z uruchomieniem swojej działalności

Podkreślić należy, że bardzo korzystnym zjawiskiem w pracach nad strategiami były uspołecznienie procesu przygotowywania tychże dokumentów. Praktycznie we wszystkich województwach zostały powołane społeczne ciała konsultacyjne, a w pracach nad strategiami brali udział przedstawiciele różnych grup społecznych i zawodowych. Strategie konsultowano w środowiskach naukowych, samorządu terytorialnego, gospodarczego, rolniczego, z partiami politycznymi, ze związkami zawodowymi, organizacjami pozarządowymi, organizacjami społecznymi, bankami, instytucjami środowiska biznesu i najważniejszymi podmiotami gospodarczymi.

Godne uwagi jest, że Sejmik Województwa Lubuskiego jako pierwszy w Polsce zatwierdził strategię rozwoju regionalnego – nastąpiło to w dniu 6 marca 2000 roku.

Pozycja wojewody w nowym ustroju administracji publicznej

Wojewoda jako przedstawiciel rządu w województwie sprawuje nadzór nad organami gminy, powiatu i samorządem województwa. Kontroluje zadania wykonywane przez organy samorządu z zakresu administracji rządowej, koordynuje działalność jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej, kieruje działaniami na wypadek klęsk żywiołowych i zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego, przygotowuje projekty dokumentów rządowych w sprawach dotyczących województwa, reprezentuje rząd.

Wszystkie powyżej przedstawione kompetencje wojewody wskazują na jego nową- silną pozycję w strukturze administracji rządowej. Obecnie wojewodę można określić jako swego rodzaju „ministra terytorialnego”, odpowiedzialnego politycznie przed Prezesem Rady Ministrów za prawidłowe wykonywanie wszystkich zadań z zakresu administracji rządowej na terenie województwa.

Wojewodę powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej. Wśród zadań wojewody jako organ rządowej władzy ogólnej dominuje funkcja przedstawiciela rządu, co przemawia za tożsamością polityczną Rady Ministrów i jej reprezentanta, natomiast klasyczne funkcje administracyjne wojewoda wykonuje przy pomocy neutralnych politycznie służb, inspekcji i straży.

Zgodnie z przepisami ustawy o administracji rządowej wojewoda współdziała z właściwymi organami innych państw oraz międzynarodowych organizacji rządowych i pozarządowych na zasadach określonych przez ministra właściwego do spraw zagranicznych.

Ponadto, wojewoda pełni funkcję Delegata rządu do Spraw Reformy Ustrojowej w Województwie. Instytucja ta stworzona została w celu zapewnienia sprawnego wdrożenia reformy administracji publicznej. Do najważniejszych zadań wojewody w tym zakresie należy koordynowanie przekazywania instytucji i jednostek organizacyjnych lub ich części odpowiednim jednostkom samorządu terytorialnego, a co za tym idzie również mienia Skarbu Państwa pozostającego we władaniu tych instytucji i jednostek organizacyjnych.

V. Organizacja administracji publicznej po reformie

1. Zespólna administracja rządowa w województwie

Od 1 stycznia 1999 roku na szczeblu każdego z 16 nowych województw funkcjonuje: urząd wojewódzki, 13 jednostek organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy odpowiednich kierowników wojewódzkich zespólnych służb, inspekcji i straży – jako jednostki działające poza urzędem wojewódzkim, zespólnone pod zwierzchnictwem wojewody. Są to: Wojewódzki Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Inspekcja Handlowa, Służba Ochrony Zabytków, Inspekcja Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych, Insekcja Sanitarna, Policja, Inspekcja Ochrony Środowiska, Państwowa Straż Pożarna, Inspekcja Farmaceutyczna, Kuratorium Oświaty, Inspekcja Ochrony roślin, Inspekcja Weterynaryjna, Inspekcja Nasienna.

Zgodnie z przyjętym modelem ustrojowym organem zespólnonej administracji rządowej w województwie jest wojewoda, którego zadania i kompetencje określone w ustawach wykonywane są osobiście przez niego lub przez osobę, którą upoważnił pisemnie do załatwiania spraw w jego imieniu oraz przez wojewódzkich komendantów, inspektorów lub inne osoby ustawowo określone, działające w jego imieniu, ale z upoważnienia ustawowego.

2. Rządowa administracja niezespólna

Zgodnie z ustawą o administracji rządowej w województwie ustanowienie organów administracji niezespólnonej może następować jedynie wtedy, gdy jest to uzasadnione ogólnopaństwowym charakterem wykonywanych zadań lub terytorialnym zasięgiem działania przekraczającym obszar jednego województwa, jednak wyłącznie w drodze ustawy.

Liczba administracji niezespólnonych na poszczególnych szczeblach zarządzania państwem wygląda następująco:

- 13 na szczeblu ponadwojewódzkim (okręgowym)
- 3 na szczeblu wojewódzkim
- 4 na szczeblu ponadgminnym

3. Administracja jednostek samorządu terytorialnego

Od 1 stycznia 1999 roku funkcjonuje:

- na szczeblu 16 nowych województw – 16 urzędów marszałkowskich
- na szczeblu powiatowym – 308 urzędów powiatowych
- oraz w każdym powiecie 5 powiatowych służb, inspekcji i straży jako jednostki organizacyjne działające poza urzędem powiatowym, jednakże zespolone pod zwierzchnictwem starosty. Są to: powiatowe inspektoraty nadzoru budowlanego, komendy powiatowe policji i straży pożarnej, powiatowe inspektoraty weterynarii oraz powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne. Zespolenie powiatowe nie obejmuje aspektu kompetencyjnego w rozumieniu przyjętym w odniesieniu do administracji rządowej w województwie. Kierownicy tych pięciu służb działają zawsze w imieniu własnym
- ponadto 65 gmin o statusie miast zostało wyłączonych z powiatów oraz przejęło pełne kompetencje powiatów.
- na szczeblu gminnym – urzędy gmin, miast i gmin, miast

VI. Podsumowanie i wnioski

Obecna reforma musi więc być traktowana jako bardzo ważny, ale pierwszy krok w łańcuchu przeobrażeń ustrojowych. Nie istnieje nic takiego, jako „ostateczny model ustroju”.

Każdy stan ustroju jest bowiem stanem przejściowym, odpowiadającym aktualnym potrzebom i możliwościom społeczeństwa. Jest więc oczywiste, że w ciągu najbliższych lat będziemy dokonywać dalszych zmian w obecnie przyjętych ustawach i regulacjach prawnych, gdyż i nasza gospodarka i my sami będziemy się rozwijać. Będą powstawać, tak nowe potrzeby, jak i wzrastać możliwości ich zaspokojenia. I nie należy zjawiska stałej ewolucji norm traktować jako negatywnej oceny aktualnych reform. Funkcjonowanie bowiem państwa zależy od zachowań ludzi. Ustawodawca tworzy jedynie ramy, które wypełniają swoją działalnością. Ustawy tworzy się przewidując takie czy inne zachowania. Ale nie ma możliwości, aby przewidzieć je wszystkie.

Transformacja państwa to nie tylko bowiem zmiany legislacyjne. One otwierają jedynie drogę do właściwych reform, a więc przebrażeń instytucji i sposobów ich działania. Ale żadna reforma nie może być dokonana bez jednoczesnej zmiany świadomości społeczeństwa. A doświadczenie uczy, że najłatwiej jest zmienić prawo, trudniej zaś, przekształcić instytucje. Ale najtrudniej jest zmienić świadomość społeczeństwa i ten proces trwa najdłużej.

Wnioski²

Powiat

Ustrój powiatu określony przepisami prawa należy zasadniczo uznać za spójny. Nowelizacja ustawy o samorządzie powiatowym oraz ustawy Przepisy wprowadzające zawarta w ustawie o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej usunęła znaczną część trudności w praktycznym stosowaniu przepisów tych ustaw, poprzez usunięcie luk, niejasności i niezgodności.

Analiza przepisów prawnych oraz danych dotyczących struktur administracyjnych i funkcjonowania jednostek powiatowych wskazuje jednak na dwa najpoważniejsze obszary wymagające interwencji ustawodawcy. Jest to, po pierwsze kwestia funkcjonowania powiatowych służb, inspekcji i straży oraz, po drugie, kwestia miast na prawach powiatu i powiatów mających siedzibę władz w tych miastach. Analiza danych dotyczących 373 jednostek samorządu stopnia powiatowego (308 powiatów i 65 miast na prawach powiatów) wskazuje ponadto, że nie jest to grupa jednorodna. Poszczególne jednostki powiatowe mają nierównomierny potencjał wypełniania podstawowych zadań. 46 powiatów mających siedzibę władz w mieście na prawach powiatu, pozbawionych większych ośrodków miejskich, są na ogół gorzej wyposażone w instrumenty wykonywania zadań powiatowych (dostępność niektórych

---

2 (na podstawie : „ Informacji Rady Ministrów o skutkach obowiązywania ustaw reformujących administrację publiczną”, przyjętej przez rząd skierowanej do Sejmu w czerwcu 2000r.)

usług publicznych uzależniona jest od sąsiedniego miasta na prawach powiatu). Za wskazaną należy uznać nowelizację prawa ułatwiającą łączenie się miasta na prawach powiatu oraz powiatu mającego siedzibę władz w tym mieście w jedną jednostkę samorządu powiatowego.

Ponadto nowelizacje powinny objąć kwestie o dotyczące:

zniesienia instytucji wzorcowego statutu powiatu

uzupełnienia przepisów dotyczących zawierania przez powiaty porozumień w sprawie przejmowania i powierzania zadań publicznych – poprzez odesłanie do odpowiednich przepisów o samorządzie gminnym w zakresie zasad zawierania takich porozumień

zapewnienie niezbędnej jawności działania organów powiatu

określenie konsekwencji niepodjęcia przez radę w ustawowym terminie uchwały o przyjęciu rezygnacji przewodniczącego lub wiceprzewodniczącego rady

ujednoczenie we wszystkich aktach prawnych przepisów dotyczących odwoływania organów wykonawczych i ich przewodniczących

wskazanie, że powiaty mogą zawierać stowarzyszenia nie tylko z gminami, ale i z województwami

przesunięcie wszystkich kwestii związanych z dochodami jednostek samorządu, nie objętych przepisami o finansach publicznych, do ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Województwo samorządowe

Ustrój województwa samorządowego określony przepisami prawa należy ogólnie ocenić jako wewnętrznie spójny. Pewne niejasności zostały usunięte dzięki nowelizacji ustawy o samorządzie województwa. Obecnie za pożądane należy uznać uzupełnienie przepisów w kwestiach:

- uprawnienia do tworzenia jednostek organizacyjnych samorządu
- odwoływania przewodniczącego i wiceprzewodniczącego sejmiku
- rozwiązania organów samorządu województwa w przypadku zmian w podziale terytorialny,
- zapewnienia jawności działania organów samorządu województwa
- obowiązku przysyłania ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych uchwał i umów dotyczących współpracy zagranicznej

Poziom kompetencji

Obecnie prawodawstwo w sferze kompetencyjnej respektuje następujące zasady:

- prymatu ustawowej regulacji statusu samorządu terytorialnego wobec innych kategorii aktów prawnych
- autonomii samorządu terytorialnego wobec administracji rządowej, ale nie w relacjach wobec państwa (nie ma bowiem zastosowania zasada, że „dozwolone jest to co nie jest zabronione”)
- koncepcji decentralizacji funkcji państwa
- uznania pozycji gminy podstawowej w relacji gmina – powiat – województwo

Ocena szczegółowych rozwiązań w zakresie podziału kompetencji w administracji publicznej winna opierać się na założeniu, że odpowiedzialność za sprawy publiczne powinny ponosić przede wszystkim te organy władzy, które znajdują się najbliżej obywatela. Zatem powierzając funkcje innym podmiotom niż gmina, a także odpowiednio – powiat i samorząd województwa – należy uwzględnić zakres i charakter zadania oraz wymogi efektywności i gospodarności.

Określenie optymalnego zakresu zadań poszczególnych segmentów władzy publicznej wymaga analizy pod kątem przekwalifikowania zadań ze zleconych na własne. Jednakże kryteria kwalifikacji zadań na własne i zlecone oraz podziału zadań pomiędzy samorząd terytorialny a administrację rządową na szczeblu wojewódzkim nadal nie są w pełni przejrzyste. Zajmuje się tym powołany przez Prezesa Rady Ministrów Zespół do spraw Oceny Możliwości Przekazania Wojewodom lub Jednostkom Samorządu Terytorialnego Zadań Administracji Rządowej.

Większej współpracy i koordynacji ze strony samorządu terytorialnego i administracji rządowej wymagają także zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego i reagowania w sytuacjach kryzysowych.

Należy zaznaczyć, że trudno jest obecnie wykluczyć ewentualną potrzebę dokonania korekt w przepisach prawa pod kątem doprecyzowania szczegółowych zapisów kompetencyjnych. Aktualnie

sygnalizowane są pewne problemy dotyczące stosowania ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu.

Wojewódzka administracja rządowa

Analiza wskazuje jednoznacznie, że rola wojewody uległa znacznemu wzmocnieniu w stosunku do sytuacji sprzed reformy. Szczególnie widoczne jest to w odniesieniu do funkcji wojewody jako przedstawiciela Rady Ministrów i zwierzchnika zespolonej administracji rządowej w województwie. Reforma administracji publicznej uprościła organizację administracji rządowej (zmniejszenie liczby urzędników i zatrudnienia). Analiza danych dotyczących struktury i funkcjonowania zespolonej administracji rządowej w województwie wskazuje, iż konieczne będą dalsze prace związane z racjonalizacją struktur wojewódzkich, jak i niektórych zespolonych służb, inspekcji straży. Najważniejszym polem działania wojewodów, wymagającym ingerencji ustawodawcy, jest sprawowanie przez wojewodę nadzoru nad działaniami jednostek samorządu terytorialnego. Proponowane nowelizacje zmierzają do wyeliminowania sytuacji, w których brak jest realnych dla wydanych przez wojewodę rozstrzygnięć nadzorczych (przede wszystkim w sprawach, w których rozstrzygnięcie nadzorcze dotyczy bezczynności organów samorządu terytorialnego).

Podział terytorialny

Zgodnie z ustawą o wprowadzeniu trójstopniowego zasadniczego podziału terytorialnego państwa, nowy podział terytorialny stanie się przedmiotem zasadniczej oceny rządu jeszcze w roku 2000. Analiza obowiązujących przepisów prawa wskazuje na konieczność uzupełnienia przepisów ustawy o samorządzie gminnym, tak brały one w pełni pod uwagę nowy, trójstopniowy podział terytorialny. W sprawach wniosków dotyczących zmiany podziału terytorialnego wskazuje się na konieczność prawnego uniemożliwienia blokowania poprzez uchylene się od ich opiniowania.

wnioski i propozycje korekt Zespołu Samorządowego Klubu Parlamentarnego Unii Wolności (przyg. Posel B. Imiołczyk)

Reforma samorządowa, utworzenie samorządu powiatowego i wojewódzkiego było realizacją programu UW, kontynuacją zmian ustrojowych zapoczątkowanych utworzeniem gmin w roku 1990 z inicjatywą rządu Tadeusza Mazowieckiego.

Ustrój samorządów powinien być stabilizowany, można go krygować ale nie należy poddawać przedczesnym zmianom bez sprawdzenia jego funkcjonowania w praktyce.

Konieczne jest natomiast:

- uzgodnienie systemu finansowania samorządu terytorialnego, łączącego zasadę gwarantowania minimum finansowania usług publicznych (edukacja, pomoc społeczna, drogi) ze zwiększeniu udziału dochodów własnych
- wprowadzenie ustawowych zasad jawności działania samorządów
- wprowadzenie standardów obsługi obywatela w urzędzie, popularyzacja rozwiązań „urzędu przyjaznego dla mieszkańców”, upowszechnienie systemu certyfikatów ISO 9001, promocja dobrych programów internetowych pomocnych dla mieszkańców, ułatwiających dostęp do informacji
- przyjęcie zasady, że wszystkie sprawy dotyczące obywateli i podmiotów gospodarczych w pierwszej instancji załatwia się w gminie lub powiecie, wyjątkowo w województwie. Centrum działa w sprawach wysokospecjalizowanych ponadto,
- wzmocnienie funkcji kontrolnych rady i uprawnień radnego wobec zarządu w zakresie dostępu do informacji
- eliminowanie konfliktów interesów
- objęcie urzędów samorządowych korpusem służby cywilnej, w szczególności stanowisk skarbnika i sekretarza.

Bernd Hinz, Kreisvertreter für Preußisch Holland, zeigt die Möglichkeiten der kommunalen Zusammenarbeit auf.

Bernd Hinz

Kreisvertreter der Kreisgemeinschaft Preußisch Holland Przemówienie Przedstawiciela Wspólnoty Powiatowej Preußisch Holland

Möglichkeiten der Zusammenarbeit zwischen Kommunen in der Republik Polen und Heimatkreisgemeinschaften in der Bundesrepublik Deutschland

Nach dem Zusammenbruch des Kommunismus in Osteuropa und dem Wegfall des Ost-West-Konfliktes und mit der Wiederherstellung der kommunalen Selbstverwaltung durch das Gesetz über die territoriale Selbstverwaltung, die vom Sejm am 8. März 1990 verabschiedet worden ist, eröffnen sich sowohl für die polnischen kommunalen Repräsentanten als auch für die deutschen Heimatvertriebenen Möglichkeiten, durch grenzüberschreitende Arbeiten über die Verständigungspolitik hinaus aktive Friedens- und Aufbauarbeit für das künftige Europa zu leisten. Auf der Seite der deutschen Heimatvertriebenen werden die Aufgaben im kommunalen Bereich vor allem durch die Heimatkreisgemeinschaften der Landsmannschaften wahrgenommen. Bei den Heimatkreisgemeinschaften handelt es sich um Zusammenschlüsse der vertriebenen Einwohner aus den früheren deutschen Stadt- und Landkreisen in den historischen deutschen Ostprovinzen.

Wie sieht nun die praktische Zusammenarbeit der deutschen Heimatvertriebenen mit den polnischen kommunalen Mandatsträgern aus bzw. welche Möglichkeiten zur Zusammenarbeit bieten sich an?

Wie funktioniert die Zusammenarbeit und was kann sie für die deutsch-polnischen Beziehungen und für das zusammenwachsende Europa leisten?

Im Rahmen der kommunalen Auslandsbeziehungen haben in den letzten 10 Jahren viele Heimatkreisgemeinschaften und die führenden Kommunalpolitiker der entsprechenden Gebietskörperschaften gemeinsam ein umfangreiches Paket von Maßnahmen im humanitär-sozialen und im kulturellen Bereich geschnürt.

Im *humanitär-sozialen* Bereich tragen Heimatkreisgemeinschaften durch umfangreiche humanitäre Hilfsmaßnahmen in ihren Heimatkreisgebieten mit dazu bei, den heute dort lebenden Menschen bei der Entwicklung neuer Lebensperspektiven zu helfen und einen Beitrag zur Stabilisierung des Gebietes zu leisten.

Die Heimatkreisgemeinschaften organisieren Hilfen für Krankenhäuser, Kinderheime und Altenwohnstätten. Sie richten auch Apotheken ein. Außerdem beteiligen sich inzwischen viele Heimatkreisgemeinschaften im Zusammenwirken mit den Sozialorganisationen Johanniter Unfallhilfe und Lazarus-Hilfswerk an der Unterhaltung von Sozialstationen in Polen, die mit Hilfe der Anschubfinanzierung durch das Bundesinnenministerium eingerichtet werden konnten und die Anlaufstellen für hilfsbedürftige, kranke, alte und schwache Menschen sind, die dort Rat und direkte Hilfe erhalten und um häusliche Pflege nachsuchen können.

Durch diese Arbeit werden Menschen erreicht, die aufgrund der früheren schlechten medizinischen Versorgung häufig jahrelang im Elend leben mussten. Die Sozialstationen gewährleisten die medizinische Versorgung für viele in den Heimatgebieten lebenden Personen. Jede an einer Sozialstation beteiligte Heimatkreisgemeinschaft steuert jährlich erhebliche Geldmittel zur Unterhaltung der Sozialstation zu. Insgesamt ist anzumerken, dass die Sozialstationen für alle im Wirkungsbereich lebenden Menschen segensreiche Einrichtungen sind und gerade bei den polnischen Einwohnern einen ausgezeichneten Ruf genießen.

Es gibt auch Heimatkreisgemeinschaften, die gemeinsam mit polnischen Persönlichkeiten in einem polnischen Sozialverein wirken und Mitträger der Sozialstation sind.

Im *kulturellen* Bereich gehört vorrangig zum gemeinsamen zukunftsorientierten Wirken der Heimatkreisgemeinschaften mit den kommunalen Repräsentanten der Gebietskörperschaften in den Heimatgebieten, dass die historischen Baudenkmäler als historische Zeugnisse wiederhergestellt bzw. vor weiteren Schäden und Verlusten gesichert und bewahrt werden. Im Bereich des Denkmalschutzes liegen die Schwerpunkte auf den Gebieten der Wiederherstellung alter Bausubstanz und der Restaurierung von Friedhöfen. Die Heimatkreisgemeinschaften möchten in der partnerschaftlichen Zusammenarbeit mit den jeweiligen Gebietskörperschaften alle Anstrengungen unternehmen, die historische Kontinuität der kommunalen Gebietskörperschaft mit ihren alten Bauten und Baustrukturen durch Verschönerungs- und Rekonstruktionsmaßnahmen sichtbar und erlebbar zu gestalten. Die historischen deutschen Ostprovinzen als Heimatgebiet der deutschen Heimatvertriebenen sind trotz großer Kriegszerstörungen noch reich an Baudenkmälern. Aus allen Epochen vom 13. Jahrhundert bis in die Gegenwart hinein ist wertvolle Bausubstanz erhalten geblieben. Kirchen, Burgen, Schlösser, Herrenhäuser, Stadtmauern, Stadttore, Rathäuser, Landratsämter sowie sonstige bedeutende öffentliche Gebäude sind Zeugnisse bedeutender geschichtlicher Vergangenheit. Aber auch Mühlen, Wassertürme, Gefallenenehrenmale und andere Mahnmale, Gedenksteine, regional typische Wohnhäuser u.a. sind geeignete Objekte des Denkmalschutzes.

Im Schutz und in der Pflege der baulichen Dokumente der Vergangenheit, die den Städten und Dörfern ihr unverwechselbares Gesicht geben, liegt eine gemeinsame Aufgabe der Zukunft.

Durch die Maßnahmen des Erhalts wertvoller Bausubstanz machen beide Seiten auch deutlich, dass sie sich mit dem jeweiligen historischen Erbe identifizieren und heimatliche Identität erhalten wollen.

Das Baudenkmal weckt geschichtliche Assoziationen. Die Bauten bzw. bauliche Anlagen geben nämlich Auskunft über die Vergangenheit und können identitätsstiftende Bausteine für die Zukunft sein.

Europa, Polen und Deutschland haben einen Gewinn, wenn das Betreuungsgebiet der deutschen Heimatvertriebenen sein eigenes Gesicht mit seinen reichen Kulturdenkmälern einbringt, das seine reiche und dichte Geschichte, aber auch die Brüche in seiner Entwicklung zeigt.

Das architektonische und archäologische Erbe ist ein geistiges, kulturelles, wirtschaftliches und gesellschaftliches Gut von unersetzlichem Wert.

Die Pflege und der Erhalt dieses baulichen Erbes bewahrt den unverwechselbaren Charakter der Kulturlandschaft und prägt so die Lebensqualität mit.

Pflege und Erhaltung dieses baulichen kulturellen Erbes sind auch ein unverzichtbarer Wirtschaftsfaktor, insbesondere für die Schaffung regionaler Standortvorteile, für die Wiederbelebung der Städte und die Neuansiedlung von Wirtschaftsunternehmen im städtischen Außenbereich und nicht zuletzt für das öffentliche Ansehen der Beteiligten.

Überdies aktiviert Denkmalspflege Geldmittel großer und kleiner privater Investoren. So konnten bereits mit Hilfe der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit und der Heimatkreisgemeinschaften mehrere kulturhistorische Baudenkmäler restauriert werden.

Aus alledem folgt folgendes:

Die Bewahrung erlebbarer historischer Zeugnisse schafft einzigartige Orientierung, fassbare Wirklichkeit und damit verbindliche Maßstäbe in einer Zeit, in der die Grenze zwischen realer Welt und Fiktion zunehmend zu verschwimmen droht.

Als weitere Möglichkeiten gemeinsamer kultureller Zusammenarbeit bieten sich Fotoausstellungen und andere Ausstellungen, u.a. Präsentationen von Museumsexponaten usw. in Museen oder an anderen öffentlichen Orten an, die die Geschichte und Gegenwart der jeweiligen Heimatregion zum Inhalt haben.

Auch zum Repertoire gemeinsamer kultureller Zusammenarbeit gehören der Austausch von Publikationen über die jeweilige Gebietskörperschaft ebenso wie die gemeinsame historische Forschung und die Sammlung von Archivgut.

Im Hinblick auf die historische Forschung wäre gerade die Hilfe des polnischen Partners bei dem Erwerb von kopiertem historischen Archivmaterial aus den polnischen Stadt- und Staatsarchiven nach meinen

Erfahrungen dringend geboten, um fast unüberwindbare Bürokratiehemmnisse zu vermeiden. Großes Interesse bei den polnischen Partnern genießen die von den Heimatkreisgemeinschaften gefertigten verwaltungsgeschichtlichen Abhandlungen über den Kreis, Stadt- und Gemeindechroniken, Bildbände und andere historische Abhandlungen, die auch in städtischen und Kreisbibliotheken aufgenommen werden.

Auch können gemeinsam veranstaltete Sommerfeste in den Heimatgebieten sich zu einem festlichen Treffpunkt von Polen und Heimatvertriebenen sowie Mitgliedern des deutschen Vereins entwickeln. Im Bereich der *Wirtschaftsförderung* der jeweiligen Gebietskörperschaft in den Heimatgebieten sind die deutschen Heimatvertriebenen im bescheidenen Umfang auch beteiligt. Neben der bereits o.a. Denkmalpflege ist der starke Besuch der deutschen Heimatvertriebenen in der Heimat wirtschaftsfördernd. Auch helfen einige deutsche Heimatvertriebene im mittelständischen Bereich und im Handwerk. Eine wichtige Brückenfunktion in der Zusammenarbeit zwischen Heimatkreisgemeinschaften und den kommunalen polnischen Mandatsträgern nehmen häufig Vertreter der deutschen Vereine wahr. Sie erweisen sich in der Regel als ein wichtiges Bindeglied und werden in den Prozess der Zusammenarbeit mit einbezogen. Sie üben für beide Seiten wichtige beratende und informierende Funktionen aus. Sie veranstalten außerschulische deutsche Sprachkurse, an denen auch polnische Personen teilnehmen.

Weitere wichtige Maßnahmen der Zusammenarbeit sind die regelmäßigen Treffen bzw. Arbeitsbesuche zwischen den Vertretern der Heimatkreisgemeinschaften und kommunalen polnischen Mandatsträgern, die einem intensiven Meinungs- und Informationsaustausch sowie der Besprechung gemeinsamer Projekte dienen. Darüber hinaus besuchen führende polnische Mandatsträger häufig die Heimattreffen der Heimatkreisgemeinschaften, im Gegenzug werden Vertreter der Heimatkreise zu Stadtfesten, Stadtjubiläen und besonderen kulturellen Veranstaltungen in die Heimatgebiete eingeladen.

Gemeinsame Zeitungs-, Radio- und auch Fernsehinterviews bei Festveranstaltungen sind ebenso Ausdruck einer besonderen Form der Kontakte wie die Herausgabe einer Festschrift im Rahmen der kommunalen Auslandsbeziehungen unter Einbeziehung der Heimatkreisgemeinschaften.

Eine besonders offiziell-feierliche Form der Kontakte stellt der zwischen Heimatkreisgemeinschaften als Vertriebenenorganisationen und der jeweiligen entsprechenden Gebietskörperschaft in der Republik Polen geschlossene Partnerschaftsvertrag mit der Unterzeichnung und dem Austausch von Partnerschaftsurkunden dar.

Neben den seit den 90er Jahren verstärkt zustande gekommenen kommunalen Partnerschaften zwischen deutschen Gebietskörperschaften und polnischen Gebietskörperschaften sind nach meinem derzeitigen Wissensstand zur Zeit mindestens 6 Partnerschaften zwischen landsmannschaftlichen Heimatkreisgemeinschaften und polnischen kommunalen Gebietskörperschaften begründet worden, u.a. in Greifenhagen, Landsberg, Mohrungen (paraphiert), Lötzen, Preußisch Holland.

Weitere Partnerschaften sind geplant. Diese Entwicklung zeigt die enge, vertrauensvolle Zusammenarbeit zwischen beiden Beteiligten. Als vor mehreren Jahren die erste Partnerschaft dieser Art geschlossen wurde, sprach der polnische Bürgermeister in seiner Festansprache noch zu Recht davon, dass Verwaltung und Stadtrat der Stadt ihrer Zeit voraus sind und dass sie avantgardistische Anstrengungen und Schritte auf dem Gebiet der internationalen partnerschaftlichen Zusammenarbeit unternehmen.

Beim Studium der mir vorliegenden Partnerschaftsverträge ist festzustellen, dass alle bereits seit vielen Jahren in der Zusammenarbeit praktizierten kommunalen Aufgabenbereiche in den operativen Teil der Partnerschaftsurkunde aufgenommen worden sind. Es handelt sich hierbei um:

- Denkmalspflege
- Organisation von Ausstellungen und musealen Präsentationen
- Publikationen über Stadt und Gebiet

- Veranstaltungen im kulturellen Bereich
- Zusammenarbeit in der historischen Forschung
- Förderung durch Kontakte in den Bereichen Wirtschaft und Tourismus
- Hilfe im humanitär-sozialen Bereich
- Unterstützung des koordinierten Personenaustauschs
- Miteinbeziehung des deutschen Vereins

Mit einer Partnerschaftsvereinbarung erhält das Verhältnis zwischen deutschen Heimatvertriebenen und polnischen Partnern eine neue Dimension. Es werden zugleich die Aufgaben und Herausforderungen für beide Partner wachsen. Dabei geht es über die Verständigung hinaus um gemeinsame Zukunftsgestaltung in einem vereinten Europa, es geht um einen wichtigen Beitrag zum Zusammenwachsen Europas auf kommunaler Ebene.

Im Rahmen des grenzüberschreitenden Kommunikationsprozesses findet ein politischer Dialog auf kommunaler Ebene mit Augenmaß und Perspektive im europäischen Geist statt, bei dem deutlich wird, dass deutsche Heimatvertriebene und polnische Partner in persönlichen Treffen schon bisher durch kommunale Politik von unten erhebliches an Verständigung und politischem Konsens geleistet haben.

Wünschenswert wäre es, wenn der Geist der partnerschaftlichen Zusammenarbeit mit dazu beitragen könnte, dass in Zukunft für die Heimatgebiete der deutschen Heimatvertriebenen auch Regelungen gefunden werden, die auf der Grundlage von Recht und Wahrheit zu tragfähigen und zukunftsfähigen Lösungen führen werden und die von beiden Seiten akzeptiert werden können.

Die deutschen Heimatvertriebenen besitzen zu ihren Heimatgebieten ein unzerstörtes Heimatgefühl, das ein starkes ideelles und materielles Engagement für die Heimat freisetzt. Gemeinsam mit den polnischen Partnern möchten sie im Rahmen ihrer Möglichkeiten alle Anstrengungen unternehmen, Maßnahmen zu fördern und voranzutreiben, die geeignet sind, dem Wohlergehen der Gebietskörperschaft zu dienen.

Darüber hinaus sind die deutschen Heimatvertriebenen gerade mit ihrer spezifischen Erfahrung wertvolle Mittler im europäischen Integrationsprozess für Polen. In dem zusammenwachsenden größeren Europa werden die Regionen eine erheblich größere Bedeutung gewinnen. Auch aus diesem Aspekt heraus wird ein gemeinsames Wirken und die Wahrnehmung gemeinsamer Aufgaben von hoher Bedeutung sein und Synergieeffekte schaffen, die der Region verstärkt zugute kommen und der europäischen Dimension der Regionen in einem Europa der Rechts- und Werteordnung Rechnung trägt.

Lassen Sie mich zum Schluss eine Botschaft des ehemaligen geschäftsführenden Vorstandsmitglieds des deutschen Landkreistages Dr. Hans Tiedeken, zitieren „Das europäische Haus wird von unten her gebaut - mit all seinen architektonischen und vor allem statischen Schwierigkeiten in den oberen Etagen. Wenn Keller- und Erdgeschoss nicht tragen und schon rissig sind, arbeiten die nationalen und übernationalen Handwerker und Künstler in luftiger Höhe vergeblich!“ Deshalb sind die kommunalpolitischen Auslandskontakte, Partnerschaften und Freundschaften notwendig, sinnvoll und geboten.

Ich möchte mit der Botschaft des polnischen Bürgermeisters beim Partnerschaftsakt schließen: „Die Stadt ist eine gemeinsame kleine Heimat für die heutigen und die ehemaligen Bewohner.“

Auf eine gute und erfolgreiche Zusammenarbeit.

* * *

Możliwości Współpracy Pomędzy Wspólnotami w Rzeczpospolitej Polskiej i Regionalnymi Wspólnotami Powiatowymi w Niemczech

Załamanie się komunizmu w Europie Wschodniej, a co za tym idzie zakończenie konfliktu Wschodu z Zachodem oraz odnowienie samorządu gmin na mocy prawa o terytorialnym samorządzie (uchwalonego w Sejmie 8 marca 1990 roku) otwierają zarówno przed reprezentantami polskich gmin jak i niemieckimi uchodźcami możliwości stworzenia i zajmowania się pracami o zasięgu ponadgranicznym, pracami mającymi na celu prowadzenie polityki ugodowej zapewniającej przyszłej Europie pokój i pomyślny rozwój.

Ze strony niemieckich uchodźców zadania w zakresie gminy będą urzeczywistniane przez regionalne wspólnoty powiatowe (Heimatkreisgemeinschaften). Wspólnoty te stawiają sobie za zadanie zacieśnianie kontaktów wśród uchodźców z dawnych niemieckich miast i powiatów – miast i powiatów dziś leżących w historycznych prowincjach niemieckich.

Jak więc wygląda praktyczna współpraca niemieckich uchodźców z polskimi pełnomocnikami gmin i jakie ukazują się możliwości współpracy?

Jak funkcjonuje ta współpraca i co może ona oferować stosunkom polsko-niemieckim i wspólnie rozwijającej się Europie?

W ramach gminnych stosunków zagranicznych w ostatnich 10-u latach wiele regionalnych wspólnot powiatowych i wiodących polityków gmin wspólnie przygotowało obszerny zakres przedsięwzięć w dziedzinie kultury i stosunków humanitarno-socjalnych.

Regionalnych wspólnot powiatowe wnoszą znaczący wkład w dziedzinie stosunków humanitarno-socjalnych. Poprzez szeroko zakrojoną pomoc humanitarną w swych rodzimych gminach są w stanie pomóc żyjącym tam dzisiaj ludziom w rozwoju nowych perspektyw życiowych, tym samym przyczyniając się do stabilizacji regionu. Regionalne wspólnoty powiatowe organizują pomoc dla szpitali, domów dziecka i domów starców. Wyposażają również apteki. Równocześnie wiele regionalnych wspólnot powiatowych angażuje się we współpracę z organizacjami socjalnymi Johannier Unfallhilfe i Lazarus-Hilfswerk w utrzymywaniu stacji socjalnych w Polsce. Stacje te z pomocą dofinansowania przez ministerstwo są w stanie zostać wyposażone w miejsca dla potrzebujących pomocy, starych i słabych, którzy mogą tam szukać bezpośredniej pomocy, porady jak i opieki domowej. Dzięki tej pracy możliwe jest dotarcie do ludzi, którzy ze względu na wcześniejszą złą opiekę lekarską często latami musieli żyć w cierpieniu. Stacje socjalne gwarantują zabezpieczenie opieki lekarskiej dla wielu osób żyjących na terenach rodzimych. Każda gmina biorąca udział w utrzymaniu stacji socjalnej przekazuje środki pieniężne zgromadzone z podatków na utrzymanie tych stacji. Ogólnie rzecz biorąc widoczne jest, że stacje socjalne są dla ludzi żyjących na obszarze ich działania błogosławieństwem i cieszą się szczególnie dobrą opinią wśród obywateli polskich.

Są również gminy, które współdziałają z polskimi związkami socjalnymi i współzarządzają stacjami socjalnymi.

W zakresie działalności kulturalnej podejmowane są wspólne działania przyszłościowe regionalnych wspólnot powiatowych z reprezentantami stowarzyszeń regionalnych w rejonach rodzimych w celu odnowy, odbudowy i zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem budynków będących świadectwami historycznymi. W zakresie ochrony zabytków wiodącymi celami są odnowienie starych budowli i restauracja cmentarzy.

Regionalne wspólnoty powiatowe pragną podjąć wszelkie wysiłki zmierzające ku owocnej współpracy ze stowarzyszeniami regionalnymi w Polsce. Jednym z celów tej współpracy jest ukazanie ciągłości związków jakie łączą stowarzyszenia regionalne z zabytkami, którymi się opiekują.

Cel ten można najlepiej osiągnąć właśnie poprzez kroki zmierzające do rekonstrukcji i upiększenia zabytków.

Historyczne wschodnie prowincje niemieckiejako tereny ojczyste dawnych uchodźców nadal są bogate w zabytki kultury pomimo zniszczeń wojennych. Zachowały się cenne budowle z wszystkich epok od

XIII wieku do teraźniejszości. Kościoły, fortece, zamki, dwory, mury miejskie, bramy miejskie, ratusze, Rady Wojewódzkie jak i inne ważne budynki publiczne będące świadectwem znaczącej przeszłości historycznej. Także młyny, wieże ciśnieniowe, pomniki ku czci poległych i inne pomniki, typowe regionalne domy itp. stanowią właściwe obiekty ochrony zabytków. Naszym wspólnym zadaniem na przyszłość jest ochrona i opieka nad budowlanymi dokumentami przeszłości, które miastom i wioską nadają ich unikalne oblicze. Poprzez kroki podjęte dla ochrony cennych budowli obje strony wskazują wyraźnie, że identyfikują się z tym historycznym dziedzictwem i pragną zachować tożsamość narodową. Zabytek budowlany budzi w nas historyczne konotacje. Budowle udzielają informacji o przeszłości i mogą stanowić kamień węgielny dla przyszłości. Europa, Polska i Niemcy wiele zyskają jeśli wzięty pod opiekę obszar niemieckich uchodźców ukaże własną twarz ze swoim bogactwem pomników kultury - twarz ukazującą swą bogatą historię ale również i załamania w jej rozwoju. Dziedzictwo archeologiczne i architektoniczne jest duchowym, kulturowym, ekonomicznym i społecznym dobrem o bezcennej wartości. Opieka i utrzymanie tego budowlanego dziedzictwa chroni unikalny charakter kulturowego pejzażu podnosząc w ten sposób standard życia. Opieka i troska o zachowanie tego budowlanego dziedzictwa kulturowego są również nieodłącznym czynnikiem ekonomicznym, szczególnie dla ponownego ożywienia miasta jak i ściągnięcia w jego granice przedsiębiorców oraz, co nie jest bez znaczenia, dla pozycji samych zainteresowanych.

Poza tym ochrona zabytków aktywuje środki pieniężne od małych i dużych inwestorów. W ten sposób udało się już z pomocą fundacji na rzecz niemiecko-polskiej współpracy i regionalnych wspólnot powiatowych odrestaurować wiele zabytkowych budynków. Z powyższego wynika co następuje:

Zachowanie żywych świadectw historycznych umożliwi unikalne ukierunkowanie, namacalną rzeczywistość, a zatem wymierną skalę czasu, w której granice między światem realnym a fikcją coraz bardziej się zacierają.

Jako dalsze możliwości współpracy kulturowej jawią się wystawy fotograficzne i inne wystawy między innymi pokazy eksponatów muzealnych itp. w muzeach lub innych miejscach publicznych prezentujących historię i przeszłość danego regionu.

Częścią współpracy kulturowej jest też wymiana publikacji współczesnych stowarzyszeń regionalnych jak również prowadzenie wspólnych badań i kolekcjonowanie dóbr archiwalnych.

Doświadczenie nauczyło mnie, że jeśli chodzi o badania historyczne pożądana będzie pomoc polskich partnerów w zdobyciu kopii historycznych materiałów archiwalnych z polskich archiwów miejskich i państwowych. Pomoże to uniknąć biurokracji niemal nie do przebrnięcia.

Regionalne wspólnoty powiatowe przygotowały wiele historycznych traktatów samorządowych dotyczących kronik powiatów, miast i gmin, jak atlasów i innych traktatów historycznych znajdujących się w miejskich i powiatowych bibliotekach. Traktaty te cieszą się dużym zainteresowaniem wśród polskich partnerów. Również letnie festyny przygotowywane wspólnie przez Polaków i uchodźców niemieckich mogą stać się miejscem spotkań zarówno dla nich jak i dla członków niemieckich zrzeszeń. Jeśli chodzi o sferę promocji gospodarczej aktualnych stowarzyszeń regionalnych w danym regionie, niemieccy uchodźcy mają również swój udział. Poza już omawianą opieką zabytków intensywne odwiedziny regionu przez niemieckich uchodźców stymulują gospodarkę. Ważnym pomostem we współpracy między regionalnymi wspólnotami powiatowymi i pełnomocnikami polskich wspólnot są przedstawiciele niemieckich zrzeszeń. Stanowią oni z reguły ważne ogniwo procesu współpracy. Pełnią oni ważne funkcje doradcze i informacyjne dla obu stron. Organizują pozaszkolne kursy języka niemieckiego, z których korzystają także Polacy. Dalszymi ważnymi krokami tej współpracy są regularne spotkania przedstawicieli regionalnych wspólnot powiatowych z pełnomocnikami polskich wspólnot. Są one źródłem intensywnej wymiany informacji i opinii służąc zarazem omawianiu wzajemnych projektów. Z tego też względu polscy pełnomocnicy wspólnot często goszczą na spotkaniach regionalnych wspólnot powiatowych. W zamian przedstawiciele regionalnych wspólnot powiatowych są zapraszani na festyny i jubileusze miejskie jak i inne wydarzenia kulturalne w Polsce. Wspólne wywiady prasowe, radiowe i telewizyjne prowadzone w czasie festynów, są również wyrazem specjalnych form kontaktów, podobnie jak wydawanie czasopism festynowych w ramach zagranicznych kontaktów wspólnot z udziałem regionalnych wspólnot powiatowych.

Szczególną oficjalną formą kontaktów między regionalnymi wspólnotami powiatowymi jako organizacjami uchodźców i współcześnie im odpowiadającymi stowarzyszeniom regionalnym Rzeczypospolitej Polskiej są podpisane przez obie strony umowy o partnerstwie.

Obok wzmocnionego w latach 90tych partnerstwa wspólnot między polskimi i niemieckimi stowarzyszeniami regionalnymi zostało zawarte, z tego co wiem, przynajmniej 6 związków partnerskich między regionalnymi wspólnotami powiatowymi ziomkostw i polskimi stowarzyszeniami regionalnymi, m.in. w Greiffenhagen, Landsberg (Gorzów Wielkopolski), Mohrungen (Morąg), Lötzen (Giżycko), Preußisch Holland (Pasłęk). Planuje się dalsze związki partnerskie. Ten rozwój wskazuje na ścisłą, godną zaufania współpracę między obiema stronami. Kilka lat temu kiedy partnerstwo tego typu zostało po raz pierwszy zawarte, burmistrz z Polski słusznie powiedział, że samorząd Rady Miejskiej wychodzą na przeciw nowej erze podejmując awangardowe wysiłki i kroki na polu międzynarodowej współpracy partnerskiej.

Z analizy przedłożonych mi propozycji partnerstwa wynika, że wszelkie dziedziny zadań współpracy wspólnot, rozpoczęte wielu lat temu, wkroczyły w fazę zaawansowanych działań.

A oto kwestie, które dziedziny te obejmują:

- ochrona zabytków
- organizacja wystaw i prezentacji muzealnych
- publikacje na temat miasta i regionu
- organizowanie imprez kulturalnych
- współpraca na polu badań historycznych
- rozwój gospodarki i turystyki przez wzmożenie wzajemnych kontaktów
- pomoc w zakresie humanitarno-socjalnym
- wspomaganie skoordynowanej wymiany osób
- subsumpcja niemieckich stowarzyszeń

Zawarcie umowy o partnerstwie nadaje nowy wymiar związkom łączącym niemieckich uchodźców i ich polskich partnerów, stawiając przed nimi nowe wyzwania. Chodzi tu o porozumienie dotyczące udziału we wzajemnym kształtowaniu przyszłej zjednoczonej Europy, a więc o znaczący wkład w proces jednoczenia Europy na poziomie wspólnot.

Polityczny dialog na szczeblu wspólnot w kontekście ponad-granicznych procesów komunikacyjnych wyraźnie wskazuje na to, że niemieccy uchodźcy i ich polscy partnerzy pewnie zmiernają ku osiągnięciu pełnego zrozumienia i politycznego consensusu przez politykę wspólnot.

Pozostaje nam życzyć sobie, żeby duch partnerskiej współpracy przyczynił się do stworzenia w przyszłości w regionach opuszczonych przez uchodźców niemieckich, norm opartych na prawdzie i podstawach prawnych prowadzących do przyszłościowych rozwiązań, które będą do przyjęcia dla obu stron.

Niemieccy uchodźcy są silnie związani emocjonalnie z ich ojczystymi stronami. Związek ten ma charakter zaangażowania idealistycznego i materialnego. Chcieliby oni wspólnie z ich polskimi partnerami w ramach swych możliwości podjąć wszelkie wysiłki służące poprawie warunków stowarzyszeń regionalnych.

Na bazie swych szczególnych doświadczeń niemieccy uchodźcy są wartościowymi pośrednikami w procesie udziału Polski w europejskiej integracji. W jednoczącej się, rozrastającej Europie, jej regiony będą odgrywały ważną rolę, a ich znaczenie będzie sukcesywnie wzrastać. Również z tego względu wzajemne działania i obserwacja wspólnych zadań będą sprawą wielkiej wagi, prowadząc do efektów synergetycznych, które wyjdą regionom na dobre wynosząc je do wymiaru europejskiego - w Europie noszącej znamiona poszanowania prawa i porządku.

Pozwolą państwo, że na koniec zacytuję orędzie byłego członka Zarządu Landtagów Niemiec, Dr. Hansa Tiedekena, „Europejski dom będzie budowany od dołu – ze wszystkimi architektonicznymi i, przede wszystkim, statystycznymi problemami w górnych piętach. Jeśli piwnica i parter nie są wystarczająco obszerne i mocne by być wstanie unieść ciężar, prace narodowych i ponad-narodowych

rzemieślników i artystów na wzniosłych piętrach nie zdadzą się na nic. Dlatego też kontakty polityczne z zagranicznymi wspólnotami, związki partnerskie i przyjaźnie są nie tylko sensowne ale i potrzebne i wskazane.

Moje wystąpienie pragnę zakończyć orędziem polskiego burmistrza użytym w akcie partnerstwa: „Miasto jest wspólną małą ojczyzną dla byłych i aktualnych mieszkańców.

Za dobrą i pomyślną współpracę.

Ryszard Galla, Vizemarschall der Wojewodschaft Oppeln, steht im Rang eines stellv. Ministerpräsidenten

Ryszard Galla

Vizemarschall der Wojewodschaft Oppeln Wicemarszałka województwa opolskiego

Die Arbeit des Verwaltungsvorstandes in der Wojewodschaft Oppeln

1. Oppelner Wojewodschaft - Grundinformationen

Die Wojewodschaft Oppeln hat ihren Status nach der Verwaltungsreform im Jahre 1999 behalten und ihr Gebiet um den Kreis Olesno vergrößert. In unserer Region wohnen ca. 1.1 Mio. Einwohner, was uns unter anderen Wojewodschaften den vorletzten Platz gibt.

In der Zusammensetzung unserer Wojewodschaft befinden sich 71 Gemeinden und 12 Kreise (mit dem Kreis Opole). Unser Land ist das kleinste in Polen (9412 qkm). In seinem Bereich befinden sich 34 Städte. Das Oppelner Schlesien ist ein Grenzgebiet im kulturgesellschaftlichen Sinne. Das ist ein Bereich, wo sich verschiedene Kulturen treffen. Charakteristisch für die Gesellschaft der Regionen sind heute die reichen Erfahrungen, die mit dem Kontakt der anderen Kulturen verbunden sind, und zwar Fähigkeit zur Selbstorganisation und Weltoffenheit.

Für das Oppelner Land sind die familiären und amtlichen Kontakte zu Deutschen, sowie partnerschaftliche Kontakte zu Gemeinden, Kreisen und der ganzen Region charakteristisch. Eine große Rolle für die Entwicklung der Wojewodschaft spielt die Deutsche Minderheit; durch sie erhöht sich ständig der Lebensstandard aller Einwohner.

Charakteristisch für die Industrie ist ihre Branchenvielfalt und eine gleichmäßige territoriale Verteilung, was eine gute Grundlage für die Entwicklung von Stadt und Land darstellt. Zu den wichtigsten Bereichen gehören: die Mineralölindustrie, die Stromerzeugung, die Herstellung von Zement und anderen Baustoffen, die Lebensmittelverarbeitung sowie die Chemie-, Automobil-, und Möbelproduktion.

Unsere Region wird oft als „grüne Lunge Schlesiens“ bezeichnet, sie hat eine günstige geographische Lage. Ich denke hier an das dichte Netz lokaler Straßen, 4 Grenzübergänge und eine direkte Bahnverbindung mit den größten Städten Polens und mit Frankfurt/Main, München, Budapest, Kiew sowie mit den Ostseehäfen. Die Hauptstadt der Wojewodschaft ist Opole, eine Stadt an der Oder, wo 130.000 Menschen ihre Heimat gefunden haben.

In der regionalen Zusammenarbeit der Wojewodschaft Opole wirkt sich ihre Nachbarschaft zu den Märkten Deutschlands, Tschechiens, der Slowakei und der Ukraine positiv aus.

Soweit es um die Landwirtschaft geht haben wir ausgezeichnete, natürliche Bedingungen, ein hohes Niveau der Agrarkultur und eine überdurchschnittlich gute Ausstattung der Betriebe und die bei uns herrschenden Bodenverhältnisse sowie unser Klima - darunter die längste Vegetationsperiode in Polen - alles das kommt der landwirtschaftlichen Produktion sehr entgegen. Unter den angebauten Kulturen befinden sich vor allem Getreide, Zuckerrüben und Ölpflanzen.

Es muß auch erwähnt sein, dass die Dynamik der Zahl der Handelsgesellschaften, Handelsgesellschaften mit Fremdkapital, sowie Zivilgesellschaften, unsere Wojewodschaft auf den 1. Platz der Rangliste stellt. Die Einkommen der Gemeindehaushalte auf einen Einwohner (1193 zł) und die Zahl der Arbeitslosen (13,2%) stellen unsere Wojewodschaft auf den siebten Platz und die eigenen Einkommen der Gemeinden pro Einwohner auf den fünften Platz (399 zł).

Über die Wojewodschaft könnte man noch viel sagen. Ich verweise Sie auf unsere Internetseite (www.umwo.opole.pl), Mitteilungsblätter und andere Informationsmaterialien, vor allem aber, lade ich alle herzlich ein, uns zu besuchen.

2. Organe der Wojewodschaft - Sejmik und Vorstand

2.1. Sejmik der Wojewodschaft

Die Zusammensetzung des Sejmik - besteht aus 45 Abgeordneten (14-SPD, 13-MN, 11-AWS, 4-UW, 3-Przymierze Społeczne). Der Sejmik ist ein entscheidendes und ein kontrollierendes Organ. In diesem Landesparlament sind folgende Kommissionen tätig (9):

Kommission für:

- Revision,
- Haushalt, Finanzen und Wojewodschaftsbesitz,
- Umwelt und Wasserwirtschaft
- Familie, Gesundheit und gesellschaftliche Angelegenheiten,
- Entwicklung, Landwirtschaft und Wirtschaft,
- Bildung, Wissenschaft und technischer Fortschritt,
- Kultur und gesellschaftliche Kommunikation,
- Regionalpolitik und Auslandszusammenarbeit,
- Zusammenarbeit auf der Ebene der Selbstverwaltung

2.2 Vorstand der Wojewodschaft

Der Vorstand ist ein Durchführungsorgan der Wojewodschaft. Dem Vorstand gehören an: Der Marschall, zwei seiner Vertreter und zwei Mitglieder des Vorstands.

Zu den Aufgaben des Vorstands gehören:

- Vorbereitung von Beschlußprojekten und Materialien zur Sitzung des Sejmiks,
- Durchführung von Beschlüssen des Sejmik,
- Vorbereitung des Strategieprojektes für Entwicklung der Wojewodschaft, des räumlichen Erschließungsplanes und Wojewodschaftsprogramme sowie ihre Durchführung,
- Gestaltung der Zusammenarbeit zwischen der Wojewodschaft und den Regierungsorganisationen sowie auch den Außerregierungsorganisationen im Inland und Ausland,
- Verwaltung mit den Wojewodschaftsorganisationen,
- Gestaltung der Arbeit des Marschallamtes,
- Vorbereitung und Vorlagen an den Sejmik (2x im Jahr); die Berichte des Vorstands aus der Finanz-tätigkeit.

Der Vorstand ist für die korrekte Durchführung des Haushaltes verantwortlich. Er hat die Aufsicht bei der Durchführung des Haushaltes, der die Einkommen und Ausgaben des Wojewodschaftshaushaltes betrifft.

Mit einer Initiative der Beschlußfassung können auftreten:

- Eine Gruppe von mindestens 5 Abgeordneten
- Vorsitzender des Sejmik
- Kommissionen des Sejmik
- Fraktionen der Abgeordneten
- Vorstand
- Marschall

Das Beschlußprojekt wird dem Vorstand übergeben, der einen formell-juristischen Kommentar und eine Erste Stellungnahme innerhalb von 14 Tagen vom Erhaltisdatum (besondere Ausnahmefälle - 30 Tage) erstellt. Dann übergibt der Vorstand den Beschluß dem Vorsitzenden.

Der Marschall stellt dem Wojewoden die Beschlüsse des Sejmiks und die Beschlüsse des Vorstands vor, die dort bis zur endgültigen Fassung bis zu 7 Tage unter Aufsicht liegen. In demselben Termin stellt der Marschall der regionalen Abrechnungskammer in Opole die Beschlüsse vor, die dort überprüft werden sollen.

Übereinstimmend mit dem verbindlichen Gesetz ist die Selbstverwaltung der Wojewodschaft und in ihrem Namen der Vorstand der Wojewodschaft für das Kreieren und die Verwirklichung der Entwicklungspolitik in der Region verantwortlich. Der Vorstand bekleidet auch eine meritorische Aufsicht über die Tätigkeit der regionalen und lokalen Institutionen, die die laufenden Programme in der Region anleiten. Die Koordinierung der Taten in diesem Bereich wird also zu der Wojewodschaftsselbstverwaltung gehören.

Seit kurzer Zeit haben wir ein Regionales Steuerungskomitee, unter der Leitung des Marschalls, welches aus dem Vertreter des Wojewodschaftsvorstandes, den Gemeinden, Landkreisen, Wirtschafts- und Arbeitskreisen, dem Opolner Wojewoden, der Gesellschaftsorganisationen und anderen Gesellschaftsinstitutionen zusammengesetzt ist. Die gründliche Aufgabe des Komitees ist die meritorische Entwicklung, Beurteilung der Projekte, ihre Zustimmung mit den strategischen Wojewodschaftszielen und dem Entwicklungsplan sowie ihre Führung zur Realisierung.

Das Gesetzprojekt über die Prinzipien der Unterstützung der regionalen Entwicklung sieht eine Gründung eines Programms für die Unterstützung der Entwicklung auf Staatsebene vor. In diesem Rahmen besteht eine Möglichkeit, eine Wojewodschaftsvereinbarung abzuschließen, die den Bereich, die Weise und die Bedingungen der Unterstützung für die Wojewodschaft, bestimmt.

Die Grundlage, die den Wojewodschaftsvertrag zu schließen ermöglicht, wird die Strategie für die Entwicklung der Wojewodschaft und des Entwicklungsplans sein. Die Parteien des Vertrages sind der Ministerialrat und die Wojewodschaftsselbstverwaltung. Er wird auf den Antrag des Vorstandes der Wojewodschaft geschlossen. Der Vertrag soll die Ziele, ihre Zustimmung mit der Staatspolitik in den Regionen, eine Liste von Aufgaben, die Finanzierungsquelle, die zu erwartenden Effekten, die zu erwartenden Formen und die Höhe der Unterstützung, bestimmen. Die Finanzmittel für die lokale Entwicklung können nur die hauptsächlichen Aufgaben, die in dem Vertrag enthalten sind, bestimmen.

Wie ich schon erwähnt habe, wird der Regionalvertrag zwischen dem Marschall und dem Minister, der sich mit regionaler Entwicklung beschäftigt, verhandelt. Das bedeutet, dass der Minister die Entscheidung trifft, wer das Haushaltsgeld bekommt. Ich meine, dass in diesen Verhandlungen zwei ungleiche Seiten gegenüberstehen werden: der Minister, der das Geld hat und die Wojewodschaft, die praktisch kein eigenes Kapital hat. Die Wojewodschaft sollte eine eigene Regionalpolitik kreieren, und ehrlich gesagt, sie hat nicht so viel zu tun, weil die Wojewodschaftsmacht keine Instrumente zu ihrer Führung bekommen hat.

„Die Strategie der Entwicklung der Opolner Wojewodschaft für die Jahre 2000-2015“

Eins von den wichtigsten Elementen der Regionalentwicklung ist die Gründung der Entwicklungsstrategie auf der Wojewodschaftsebene, als ein Prinzip für das Zusammenpassen der Regionen bei den wechselnden Innen- und Außenbedingungen.

Die Gründung der Strategie wurde für unsere Region in ein paar Etappen durchgeführt, und nämlich:

- die Beschreibung und die Diagnose des aktuellen Zustandes
- die Analyse SWOT, es wurden starke und schwache Seiten sowie die Chancen und die Bedrohungen der Regionen bestimmt
- es wurde die Mission der Region formuliert
- die strategischen Entwicklungsziele wurden bestimmt und es wurden diesen die Operationsziele hinzugefügt
- die Weise der Realisierung der Strategie wurde bestimmt - das heißt der Verlauf, die Modernisierung und der Monitoring

Die Festlegung der Strategie wurde einer breiten, gesellschaftlichen Konsultation unterstellt, sie wurde durch die Sejmikkommissionen dem Opolner Wojewodschaftssejmik, vorgelegt.

Die akzeptierte Strategie ist eine Grundlage zur Bearbeitung des Regionalentwicklungsplanes, der die Aufgabe, den Zeithorizont und die Finanzmöglichkeiten der Taten bestimmt. Die Strategie ist für uns kein geschlossenes Dokument. Wir wissen, dass wir sie ständig aktualisieren müssen!!!!

Ich möchte hier die Mission unserer Wojewodschaft erwähnen, die lautet:

**DIE OPPELNER WOJEWODSCHAFT IST EINE PARTNERSCHAFTSREGION, DIE VON
AUSGEBILDETEN UND WELTOFFENEN MENSCHEN BEWOHNT IST !**

Eines von unseren strategischen Hauptzielen ist eine gut ausgebildete Gesellschaft. Wir versehen auch keine Aufgaben, die uns helfen können, der Europäischen Union näherzukommen (ein gutes Beispiel kann hier, das vor kurzem gegründete Europäische Haus sein).

Es besteht kein Zweifel, dass die Realisierung des Entwicklungsplanes und der Einschreibungen der Strategie für ein paar Jahre, ein Dutzend Jahre das Bild unserer Region verändern wird. Wie schon jemand gesagt hat: „Ich kann nicht sagen, ob es besser wird, wenn es anders wird, aber ich kann sagen, dass es anders sein muß, wenn es gut sein kann“ (Lichtenberg). Wir glauben an den Erfolg unserer Pläne und Ideen !!!!!

In den nächsten Jahren wird die Festlegung der Strategie die Arbeit des Vorstands bestimmen.

Als Selbstverwaltung der Wojewodschaft sehen wir für das Oppelner Schlesien viele Chancen, dass wir in Zukunft eine der besten Wojewodschaften in Polen werden.

3. Schluß

Zum Schluß möchte ich gern alle zu einem Schlesienbesuch einladen. Die geographische Lage, die ökologischen Werte, die interessante Geschichte und die dynamische Wirtschaft - offen auf die Offerte der Zusammenarbeit - macht aus uns eine Region, die wert ist, besser kennengelernt zu werden.

Praca Prezydii Samorządowych w Województwie Opolskim

1. Województwo Opolskie – Wiadomości Podstawowe

Krótką charakterystyka:

Status województwa opolskiego został określony przez reformę samorządową z 1999 roku, która powiększyła jego obszar o powiat Olesno. W naszym regionie mieszka około 1.1 miliona mieszkańców. Nasz region jest najmniejszy w Polsce (9412 km²). Na jego obszarze znajdują się 34 miasta.

W sensie społeczno-kulturalnym Śląsk Opolski jest obszarem granicznym. Jest to obszar, gdzie spotykają się różne kultury. Region ten charakteryzuje społeczność o bogatej przeszłości i różnorodności doświadczeń związanych z kontaktami z różnymi kulturami oraz dobra samo-organizacja i otwarcie na świat.

Obszar województwa opolskiego charakteryzują intensywne kontakty z Niemcami zarówno na szczeblach urzędowym i osobistym, jak i układy partnerskie z niemieckimi gminami, powiatami i całymi regionami. Dużą rolę w rozwoju województwa odgrywa niemiecka mniejszość, dzięki której rośnie standard życia wszystkich mieszkańców.

Przemysł regionu wyróżnia się swoją wielobranżowością i równomiernością rozprzestrzenienia terytorialnego, jak też dobrą bazą dla rozwoju miasta i regionu. Do najważniejszych gałęzi przemysłu należą przemysł naftowy, produkcja elektryczności, produkcja cementu i innych produktów budowlanych, przetwórstwo produktów żywnościowych jak i produkcja artykułów chemicznych, samochodowych i mebli.

Nasz region, który często określan jest jako „zielone płuca Śląska”, ma bardzo korzystne położenie geograficzne. Mam tu na myśli gęstą sieć dróg lokalnych, cztery przejścia graniczne i bezpośrednie połączenie kolejowe z wielkimi miastami Polski i z Frankfurtem nad Menem, Monachium, Budapesztem, Kijowem, jak i portami bałtyckimi. Stolicą województwa jest Opole, miasto nad rzeką Odrą, które jest domostwem dla 130,000 mieszkańców.

Sąsiedztwo rynków Niemiec, Czech, Słowacji i Ukrainy wywiera korzystny wpływ na współpracę regionalną województwa opolskiego.

Jeśli chodzi o gospodarkę rolną posiadamy doskonałe warunki naturalne, wysoki poziom kultury

agrarnej i plasujący się powyżej średniej krajowej poziom wyposażenia zakładów. Panują u nas świetne warunki glebowe i klimat, a co za tym idzie najdłuższy w Polsce okres wegetacji. Wszystkie te czynniki wywierają bardzo korzystny wpływ na produkcję rolniczą w naszym regionie. Wśród dobrze rozwiniętych kultur rolniczych znajdują się przede wszystkim zboża, buraki cukrowe i oleje roślinne. Należy tu nadmienić że dynamiczność wzrostu liczby spółek handlowych, spółek handlowych z kapitałem zagranicznym, jak i spółek

cywilnych plasuje nasze województwo na pierwszym miejscu listy rankingowej. Dochody budżetu gminy na jednego mieszkańca (1193zł) i stopień bezrobocia (13.2%) stawiają nasze województwo na siódmym miejscu, a dochód własny na mieszkańca w gminie na piątym miejscu (399zł).

Wiele można by mówić o naszym województwie. Polecam państwu stronę internetową (www.umwo.opole.pl) i inne materiały informacyjne, ale przede wszystkim zapraszam wszystkich by nas odwiedzili.

2. Organy Wojewódzkie – Sejmik i Zarząd

2.1 Sejmik Wojewódzki

Skład Sejmiku – W skład Sejmiku wchodzi 45 posłów (14-SPD, 13-MN, 11-AWS, 4-UW, 3-przymierze społeczne). Sejmik jest organem kontrolującym i decydującym. W tym parlamencie regionalnym działają następujące komisje:

- Rewizyjna
- Budżetu, Finansów i Skarbu Województwa
- Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych
- Rozwoju, Gospodarki i Gospodarki Rolnej
- Edukacji, Nauki i Postępu Technicznego
- Kultury i Komunikacji Społecznej
- Polityki Regionalnej i Współpracy Międzynarodowej i Transgranicznej
- Współpracy na Szczeblu Samorządowym

2.2 Zarząd Wojewódzki

Zarząd jest organem wykonawczym województwa. Do Zarządu należą: Marszałek, dwaj jego przedstawiciele i dwaj członkowie Zarządu. Do zadań Zarządu należą:

- przygotowywanie projektów końcowych i materiałów do posiedzeń Sejmiku
- przeprowadzanie postanowień Sejmiku
- przygotowanie projektów strategicznych dla rozwoju województwa, planów zagospodarowywania przestrzeni i programów wojewódzkich jak i ich realizowania
- kształtowanie współpracy między województwem i organizacjami rządowymi jak i organizacjami pozarządowymi w kraju i zagranicą.
- zarządzanie organizacjami wojewódzkimi
- organizacja pracy urzędu marszałka
- przygotowanie i przedkładanie Sejmikowi (dwa razy do roku) sprawozdań Zarządu z działalności finansowej

Zarząd jest odpowiedzialny za właściwe kierowanie budżetem. Ma nadzór nad kierowaniem budżetem, który wiąże się z przychodami i rozchodami budżetu województwa. Z inicjatywą brzmienia uchwał mogą wystąpić:

- grupa składająca się przynajmniej z 5 posłów
- prezes Sejmiku
- komisje Sejmiku
- frakcje poselskie
- Zarząd
- Marszałek

Projekt uchwały jest przedstawiany Zarządowi, który w przeciągu 14 dni (a w przypadkach wyjątkowych w przeciągu 30 dni) opracowuje formalno-prawny komentarz zajmując w ten sposób stanowisko wstępne wobec tejże uchwały. Następnie Zarząd przekazuje uchwałę prezesowi.

Marszałek przedstawia uchwały Sejmiku jak i uchwały Zarządu województwa, którego zadaniem jest ustanowienie w ciągu 7 dni ich ostatecznej wersji.

W tym samym czasie marszałek przedstawia uchwały regionalnym izbom rozrachunkowym w Opolu, aby te je wnikliwie rozpatrzyły.

Zgodnie z obowiązującym prawem Samorząd Wojewódzki i w jego imieniu Zarząd Wojewódzki są odpowiedzialne za tworzenie i wprowadzanie w życie polityki rozwojowej w regionie. Zarząd ma również za zadanie prowadzenie nadzoru merytorycznego nad działalnością lokalnych i regionalnych instytucji, które wdrażają w regionie bieżące programy. Koordynowanie poczynań w tym zakresie również należy do wojewódzkich zarządów samorządowych.

Od niedługo czasu posiadamy również Regionalny Komitet Nadzorczy, pod przewodnictwem marszałka, składający się z zarządów wojewódzkich, gmin, powiatów, kół pracowniczych, kół gospodarczych, Wojewody Opolskiego, organizacji pozarządowych i innych instytucji społecznych.

Podstawowym zadaniem komitetów jest ocenianie projektów pod względem merytorycznym, jak i ich zgodności z celami strategii województwa i planu rozwoju oraz wdrażanie ich aż do całkowitej realizacji.

Projekt prawny określający zasady udzielania pomocy w rozwoju regionu przewiduje stworzenie programu dla wspomagania procesu rozwoju na szczeblu państwowym. Perspektywa ta stwarza możliwość zawarcia porozumienia wojewódzkiego, które określi rozmiar, sposób i warunki pomocy dla województwa.

Podstawą umożliwiającą zawarcie porozumienia wojewódzkiego będą plan rozwoju województwa i strategia rozwoju województwa. Stronami zawierającymi umowę są Rada Ministrów i Samorząd Wojewódzki. Będzie ono zawierane na wniosek Zarządu Wojewódzkiego. Porozumienie powinno określać cele i ich zgodność z polityką Państwa w regionie, listę zadań, źródła finansowania, zamierzone efekty, jak i formy i rozmiary oczekiwanego wsparcia.

Środki finansowe przeznaczone na cel rozwoju regionu określone są głównie na podstawie zadań wyszczególnionych w porozumieniu.

Jak już nadmieniałem, porozumienie regionalne jest zawierane pomiędzy marszałkiem i ministrem zajmującym się rozwojem regionów. Oznacza to, że decyzja jest podejmowana przez ministra, który rozporządza finansami budżetu. Zatem w pertraktacjach tych biorą udział dwie zasadniczo różne strony: minister, który ma pieniądze i województwo, które nie posiada własnego kapitału. Województwo powinno tworzyć swoją własną politykę regionalną, ale szczerze mówiąc nie może ono za wiele zrobić, jako że władze wojewódzkie nie otrzymują środków niezbędnych do jej przeprowadzenia.

„Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego na Lata 2000-2015”

Jednym z najważniejszych elementów regionalnego rozwoju jest stworzenie dla naszego regionu strategii rozwoju na szczeblu wojewódzkim, strategii stanowiącej podstawę dostosowania się regionu do zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych.

Stworzenie takiej strategii dla naszego regionu będzie przeprowadzane w kilku etapach, a mianowicie:

- opisanie i zdiagnozowanie stanu aktualnego
- analiza SWOT, która ukaże mocne i słabe strony regionu, jak i niebezpieczeństwa jakie mu zagrażają
- sformułowanie misji regionu
- ustalenie strategicznych celów rozwojowych wraz z przypisaniem im celów operacyjnych
- określenie sposobu realizacji strategii, to znaczy jej przebiegu, modernizacji i monitorowania.

Ustalenie strategii będzie przedmiotem szeroko-zakrojonych konsultacji, będzie ono przedstawione sejmikowym komisjom Sejmiku Opolskiego.

Akceptowana strategia jest podstawą do opracowania planu rozwoju regionu, który to plan określa zadania, ramy czasowe i możliwości finansowe regionu. Strategia rozwoju regionu nie jest dla nas dokumentem zamkniętym. Zdajemy sobie sprawę, że musi ona być stale aktualizowana!!!

Pragnąłbym w tym miejscu wyrazić misję naszego województwa, która brzmi:
WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE JEST REGIONEM PARTNERSTWA, ZAMIESZKAŁYM PRZEZ LUDZI WYKSZTAŁCONYCH i OTWARTYCH NA ŚWIAT!

Jednym z naszych celów przewodnich jest posiadanie dobrze wykształconej społeczności. Nie przegapimy żadnego zadania, jakie miałyby nam pomóc w zbliżeniu się do Unii Europejskiej (dobrym przykładem może tu służyć niedawno utworzony Dom Europejski)

Nie ma najmniejszej wątpliwości, że realizacja planu rozwojowego i stworzenie strategii na kilka dobrych lat zmieni obraz naszego regionu. Jak już ktoś kiedyś powiedział: „Nie mogę przewidzieć czy będzie lepiej kiedy będzie inaczej, ale mogę powiedzieć, że musi być inaczej, jeśli ma być lepiej” (Lichtenberg). Wierzymy w sukces naszych planów i idei. W przyszłym roku ustalona zostanie strategia pracy Zarządu.

Jako Samorząd Wojewódzki widzimy wielkie szanse na to, żeby Śląsk Opolski zajął w przyszłości jedno z czołowych miejsc wśród wiodących województw Polski.

3. Zakończenie

Na zakończenie chciałbym zaprosić wszystkich do złożenia wizyty na Śląsku. Jego położenie geograficzne, jego zalety ekologiczne, interesująca przeszłość i dynamicznie rozwijająca się gospodarka – otwarta na oferty współpracy – stanowią o tym, że region ten wart jest tego, by lepiej go poznać.

Bernd Hinz dankt Bürgermeister M. Romanowski für seine Ausführungen.

Maciej Romanowski

Bürgermeister der Stadt Preußisch Holland / Paslek Burmistrza miasta Pasłek (Pr. Holland) w Prusach Wschodnich

Vorstellung der Stadt und Gemeinde Preußisch Holland / Paslek

Sehr geehrter Herr Bernd Hinz! Sehr geehrte Damen und Herren!

Ich überbringe Ihnen herzliche Grüße aus Paslek, einer gastfreundlichen Stadt, früher Holland und Pr. Holland genannt.

Ich freue mich hier mit den Vorkämpfern und Leitern auf dem Gebiet der Zusammenarbeit mit den Selbstverwaltungen, den Landsmannschaften und dem Aussiedlerverband zusammenzutreffen.

Ich möchte Ihnen und der Idee der Versöhnung und der Zusammenarbeit zwischen dem deutschen und polnischen Volk meine Hochachtung zum Ausdruck bringen. Es war für die Vorkämpfer kein leichtes Leben und Arbeiten.

Zu unserer Delegation aus Paslek, die sich mit den deutsch-polnischen Themenbereichen beschäftigen und die ständig zusammen reisen und arbeitet, gehören:

a) Irena Obiala – die Vorsitzende des deutschen Minderheitsverbands in Paslek; sie arbeitet auch oft als Dolmetscherin.

b) Pawel Troczynski – der Bürgermeister in den Jahren 1990-94; Leiter des Lazarus-Hilfswerks in Paslek; Präsident des lokalen Sportklubs „Paslecanka“; 1990 unterschrieb er als erster die Vereinbarung über die Zusammenarbeit und Partnerschaft mit der Stadt Itzehoe.

- Ich selbst, Maciej Romanowski – Bürgermeister in den Jahren 1994-98 und 1998-2002 – habe in Köln den Vertrag über die Zusammenarbeit zwischen der Stadt Paslek und der Landkreisesgesellschaft Pr. Holland, vertreten durch Herrn Bernd Hinz, unterschrieben.

Eine unpolitische Haltung und eine gewisse Stetigkeit in den Strategien bei ausländischen Kontakten war für uns effektiv und erbrachte bestimmte Erfolge.

Die Stadt und Gemeinde Paslek liegt in der Woiwodschaft Warmia-Mazury. Die Hauptstadt ist Olsztyn im Landkreis Elblag. Die Stadt liegt am Fluss Waska. Sie zählt ca. 12,000 Einwohner und in der Gemeinde leben ca. 8,000 Leute. Das ergibt eine große Gemeinschaft von 20,000.

Wir sind ein kleines Europa. Hier leben Polen, Deutsche, Ukrainer, Weißrussen, Litauer und Juden, mit den Konfessionen: griechisch-katholische, orthodoxe, evangelische, römisch-katholische und die Baptistenkirche. Wir haben ein gutes Verhältnis untereinander. Paslek wurde für uns eine kleine gemeinsame Heimat. Wir haben in unserer Stadt gelernt zu verzeihen, tolerant miteinander umzugehen und zusammenzuarbeiten.

Die Stadt besitzt günstige Verkehrsverbindungen. Sie liegt an der internationalen Straße E7, die Gdansk mit Warschau verbindet. Es sind nur 60 km zu den Seehäfen und 40 zur östlichen Grenze mit Russland. Unser Mobil- und Stationärtelefonnetz arbeitet auf hohem Niveau. Im Internet haben wir unsere eigene Website www.paslek.of.pl

Zu den größten Sehenswürdigkeiten in unserer Gemeinde gehören:

- Der Elbląsko-Ostródzki Kanal (Oberländische Kanal) mit 5 Hebewerken, die man nur in Polen bewundern kann.
- Das Gestüt in Rzeczna bei Paslek.
- Die Altstadt mit ihrem Rathaus in Paslek. Die deutsche Minderheitsorganisation hat hier ihren Sitz.

Das Schloss, in dem der Bürgermeister regiert. Man vermutet, dass hier das berühmte Bernstein-Zimmer in den tiefen Kellern versteckt liegt. Das hohe Steintor, wo sich die Konferenzräume des Stadtrates und der deutschen Minderheitsorganisation befinden. In der Gemeinde gibt es zahlreiche Schlösser und Gutshöfe, z.B. in den Städten Dawidy und Drulicy. 1997 feierte die Stadt ihr 700. Jubiläum.

Unsere wirtschaftliche Stärke bilden kleine und mittelgroße Betriebe. Wir haben für die Investitionsträger Steuerermäßigungen eingeführt, die eine gute Grundlage für andere Investoren bilden. Es entwickeln sich Touristik und die Verarbeitung von landwirtschaftlichen Produkten.

Betriebe auf unserem Gebiet:

- Große Molkerei mit amerikanischen ICC Kapital – „Sery Paslek“
- Agri – Olsen – Milchproduktion – dänisches Kapital
- Alfa Bond Systems – Pflanzenproduktion - mit australischem Kapital
- Podjacki – ökologische Möbelfabrik – deutsches Kapital
- Alfast – Bolzen und Kunststoffschrauben – deutsches Kapital
- Gelato-fantastico – Eisproduktion – italienisches Kapital
- Kram-Verpackungsfolien - schweizerisches Kapital usw.

Wir sind die stärkste Gemeinde des Landkreises Elblag. 24 Ratsmitglieder versammeln sich einmal im Monat. 7 Vorstandsmitglieder, die ich leite, beraten einmal in der Woche und verwalten die Stadt sowie die Gemeinden mit 23 Gemeindevorstehern.

Zur Zeit verwalten wir das nach dem 2. Weltkrieg größte ökologische Investitionsvorhaben, die Modernisierung der Abwasserreinigungsanlage. Wir bauen ebenfalls die Kanalisation der sanitären Abwässer für die Polnoc- und Zarzecze-Wohnsiedlungen. Der Schätzwert dieser Investitionen ist etwa 16 Mio. PLN, das entspricht ca. 8 Mio. DM. 50% der Kredite haben wir von den Nationalen Wasserwirtschafts- und den Umweltschutzfonds in Warschau erhalten. Wir orientieren uns an den europäischen Normen und denken dabei an künftige Investoren.

Polizei und Stadtschutz (6 Personen) sorgen für die öffentliche Ordnung. Sie sichern das Gemeinde- und Bürgergut. Wir möchten uns in unserer Gemeinde sicher fühlen.

In der Umgebung gibt es einen schönen ökologischen Park mit einem Stadtbad. Das ist auch ein Anglerparadies.

Das größte Problem ist für uns die hohe Arbeitslosigkeit von 23 %, die soziale Folgen mit sich bringt und manchmal zu pathologischen Erscheinungen führt.

Das zweite Problem ist der Wohnungsbau, der so teuer ist, dass wir nur alte Gebäude oder Büros in Wohnungen umzugestalten imstande sind.

Eine Besonderheit sind die zahlreichen kleinen Wohnungsbaugenossenschaften, die von der Behörde unterstützt werden. Es sind oft Familienunternehmen, die sehr attraktive Wohnpreise von 1200 bis 1400 Zloty pro Quadratmeter (600-700 DM) bieten, was eine Umsiedlung der Landbevölkerung aus der Umgebung von Paslek und den Nachbargemeinden Morag und Braniewo in unsere Stadt verursacht.

Die variable Landwirtschaftspolitik der Regierung bewirkt die Grundstückszusammenlegung und den Landaufkauf durch die stärksten Landwirte, durch Rechtspersonen oder durch Landwirtschaftsverbände.

Auf dem Lande sterben die Einwohner entweder aus, oder ziehen in die Stadt. Auf dem Lande bleiben nur die stärksten und reichsten Landwirte zurück, die noch eine Zukunft vor sich sehen. 200-300 ha oder mehr, bis zu ca. 1000 ha, Ackerland stehen ihnen zur Verfügung.

Die Wirtschaftspolitik führt zur Vereinigung der Landwirte in starke Produzentengruppen. Dies betrifft auch Gemeinden, die sich in Gemeindeverbände verbinden, um z.B. eine Mülldeponie zu errichten.

Meiner Meinung nach wird dieses durch die schwache Position der Gemeinden begünstigt.

Die Zusammenarbeit mit dem Ausland hat viel Freude und gegenseitige Vorteile gebracht. Die formale Zusammenarbeit mit Deutschland begann in den Jahren 1989-90. 1998 haben der Bürgermeister Troszynski

und der Vorsitzende der Stadtverwaltung, Stanislaw Pazdzior, einen Vertrag über eine Partnerschaft mit der Stadt Itzehoe unterschrieben. In diesem Jahre haben wir in Itzehoe den 10. Jahrestag der bilateralen Kontakte gefeiert. Zu dieser Gelegenheit hat die Stadt Paslek eine Broschüre herausgegeben, die unsere Bemühungen auf diesem Gebiet darstellt.

Die Städte haben sich nicht zufällig ausgewählt. Wir sind 1000 km voneinander entfernt. Die gemeinsame Geschichte und das europäische Erbe haben über unsere Kontakte entschieden. Im Laufe von 10 Jahren haben wir schon sehr viel erreicht:

- Jugendaustausch (Sport und Kultur)
- Die Konservierung der Kunstdenkmäler
- Erfahrungsaustausch im Verwaltungsbereich

Am 26. Oktober dieses Jahres kommt zu uns die nächste Gruppe deutscher Jugendlicher. Diesmal sind das die Basketballspieler, die bei uns spielen und neue Kollegen aus Polen, aus Paslek, kennen lernen werden.

Die geringsten Erfolge haben wir auf dem Gebiet der Wirtschaftsinvestitionen. Wir freuen uns aber über jeden kleinsten Schritt, der uns der EU näher bringt.

Wir möchten in dem gemeinsamen europäischen Haus wohnen. Wir beanspruchen – wie gestern Herr Bernd Hinz betonte – in diesem Haus nur ein Zimmer, das aber auf polnische Art eingerichtet ist, um unsere polnische Identität zu wahren.

Offiziell arbeiten wir mit der französischen Stadt La Courune zusammen. Wir bereiten uns auch auf die Zusammenarbeit mit der Stadt Malchin in der ehemaligen DDR vor. Zur Zeit sind wir auch auf der Suche nach einer niederländischen Partnerstadt.

Sehr interessante und erfolgreiche Kontakte hat Paslek seit 1992 mit Herrn Bernd Hinz und der deutschen Minderheit hier in der Stadt. Die Folgen dieser Kontakte und die gute Organisation der deutschen Minderheit sind bisher: Ein Büro, ein Konferenzraum und gemeinsame Reisen.

Die deutsche Minderheit ist für uns ein Partner, die manchmal schwierige deutsch-polnische Probleme lösen hilft.

Eine besonders bedeutende Rolle spielt dabei Herr Bernd Hinz. Dank seiner Bemühungen wurde 1996 das Mlynska-Tor renoviert. 1997 hat er während des Jubiläums seine Fotoausstellung präsentiert: „Paslek gestern und heute. 1999 haben wir das Steintor zur Benutzung freigegeben und das Sozialhilfswerk „Lazarus“ eröffnet (die Renovierungskosten 0,5 Mio. PLN – 250,000 DM). Seine Publikationen findet man in der Stadtbibliothek und in den Schulbibliotheken. Eine besondere Bedeutung hat das Datum Juni 1998. In diesem Monat haben wir im Kölner Rathaus einen Vertrag über die Zusammenarbeit zwischen der Stadt Paslek und dem Gemeindeverband Pr. Holland unterschrieben. Das Dokument wird ständig durch neue Inhalte ergänzt.

In der Stadt Paslek sieht man an beiden historischen Toren zwei Tafeln in deutsch und in polnisch, die auf unsere gemeinsamen Erfolge hinweisen. Die nächste Aufgabe ist für uns die Renovierung der 1,2 km langen alten Stadtmauer. Gerade gestern haben wir einen damit verbundenen Zeitplan für das Jahr 2001 verabschiedet.

Ich danke Dir mein Freund, für Deine Unterstützung. Du hast uns zur weiteren Arbeit motiviert. Wir danken Dir für die gemeinsame Überwindung der Ängste auf dem Weg zum Vereinigten Europa. Die anderen mögen unserem Beispiel folgen und in unseren Arbeiten einen tieferen Sinn sehen.

Ich bringe Ihnen einen Brief vom Landkreistatsvorsitzenden (dem Starost) in Elblag, der uns alle ganz herzlichst grüßt. Er wünscht uns eine weitere erfolgreiche Zusammenarbeit. Er lädt Sie auch nach Elblag ein.

Im Namen unserer Delegation möchte ich mich bei Ihnen recht herzlich für die Einladung bedanken und ein Erinnerungsgeschenk überreichen, diese Statue, die die 10-jährige Zusammenarbeit zwischen Paslek und Itzehoe unvergesslich macht.

Szanowny Panie Bernd Hinz, Panie, Panowie !

Przywożę Państwu pozdrowienia z gościnnego miasteczka Pasłęk, dawniej zwanym Holland i Pr. Holland.

Chciałbym wyrazić wielkie zadowolenie, że mogę być razem z Wami – prekursorami i przodownikami w zakresie współpracy samorządów z organizacjami ziomkowskimi i ze związkiem dla wysiedleńców. Chciałbym wyrazić wielki szacunek dla Was i dla idei pojednania i współpracy między narodem polskim i niemieckim. Prekursorom nigdy nie było łatwo żyć i pracować.

Nasza delegacja z Pasłęka, dla tematów polsko-niemieckich w różnych płaszczyznach współpracy zawsze podróżuje i pracuje w składzie:

- Irena Obiała – Przewodnicząca Koła Mniejszości Niemieckiej w Pasłęku, często występuje też w roli tłumacza.
- Paweł Troszyński – Burmistrz kadencji 1990-94. Szef stacji socjalnej – Lazarus Pasłęk społecznik – Prezes Klubu Sportowego „Pasłęczanka”. To on podpisywał jako pierwszy porozumienie o współpracy partnerskiej z miastem Itzehoe w 1990 roku.
- ja Maciej Romanowski – Burmistrz kadencji 1994-98 i 1998-2002 podpisywałem w Kölnu to porozumienie o współpracy miasta Pasłęk z Tow. Powiatowym Pr. Holland reprezentowanym przez Pana Bernda Hinza.

Apolityczności i pewna ciągłość strategicznych założeń w zakresie kontaktów zagranicznych przyniosła efekty i jest dla nas skuteczna.

Miasto i Gmina Pasłęk leży w województwie warmińsko-mazurskim ze stolicą w Olsztynie i powiecie ziemskim elbląskim ze stolicą w Elblągu.

Miasto leży nad rzeką Wąską, liczy 12 tys. mieszkańców, w gminie żyje ok. 8 tys. mieszkańców, razem daje to społeczność 20 tysięczną.

Jesteśmy Małą Europą w pigułce, żyją tu: Polacy, Niemcy, Ukraińcy, Białorusini, Litwini, Żydzi. Żywy jest kościół rzymsko-katolicki, grecko-katolicki, prawosławny, ewangelicki, kościół baptystów. Mamy z nimi bardzo dobre kontakty !

Nauczylismy się przebaczać, żyć w tolerancji i współpracować dla dobra Pasłęka, który stał się dla nas wszystkich naszą małą wspólną ojczyzną.

Miasto posiada dobrą lokalizację komunikacyjną, leży przy drodze E – 7, która łączy Gdańsk z Warszawą. Do portów morskich odległość 60 km, do granicy wschodniej z Rosją 40 km, dobra sieć telefonii komórkowej i stacjonarnej – dostęp do internetu, w którym zajmujemy stronę pod hasłem www.paslek.pl

Wielkie atrakcje gminy to:

- Kanał Elbląsko-Ostródzki z systemem niespotykanych w świecie 5 pochylni (Oberlendine Kanał)
- Stadnina Koni w Rzeczej k/ Pasłęka (też trakeńskiej)
- Stare Miasto w Pasłęku z Ratuszem gdzie biuro ma Mniejszość Niemiecka, Zamek gdzie urzęduje burmistrz a w wielokondygnacyjnych piwnicach podobno ukryta jest Bursztynowa Komnata. Wysoka Kamienna Brama gdzie usytuowano sale konferencyjne Rady Miejskiej i Mniejszości Niemieckiej. W gminie znajdują się liczne pałace i dwory np. m. Dawidy i m. Drulity. Miasto w 1997 roku uroczystie obchodziło Jubileusz 700-lecia.

Swą siłą buduje na wielkości małych i średnich przedsiębiorstw. Wprowadziło zachęcające ulgi podatkowe i stwarza dobrą atmosferę dla nowych inwestorów. Rozwija się turystyka i przetwórstwo rolne Zlokalizowała się tu:

- Duża mleczarnia z kapitałem amerykańskim ICC-Sery Pasłęk,
- Agri – Olsen produkcja mleka – kapitał duński,
- Alfa Bond Systemss – produkcja roślinna – kapitał austrijski,

- Podjacki – fabryka mebli ekonomicznych – kapitał niemiecki,
- Alfast – produkcja kołków i wkrętów z tworzywa sztucznego – kapitał niemiecki
- Gelato-fantastico – produkcja lodów – kapitał włosko-niemiecki
- Kram-folie do opakowań – kapitał szwajcarski i.t.d. Jesteśmy najsilniejszą gminą, w 9 gminnym powiecie ziemskim elbląskim.

24 radnych spotyka się na sesjach raz w miesiącu, 7 członków zarządu, którymi dowodzę raz w tygodniu – zarządza miastem i gminą z 23 sołectwami.

Aktualnie prowadzimy największą po II wojnie inwestycję ekologiczną p.n. Modernizacja Oczyszczalni ścieków i budowa kolektorów sanitarno-burzowych na Osiedlu Północ i Zarzecze. Wartość ok. 16 mln. PNZ tj. ok. 8 mln DM, która w 50 % kredytowana jest przez NFOŚ i GW w Warszawie. Inwestycja z myślą o normach europejskich i przyszłych inwestorach.

Posiadamy Straż Miejską w liczbie 6 osób, która oprócz państwowej policji pilnuje porządku, zabezpiecza mienie gminy obywateli.

Chcemy być gminą bezpieczną i czystą ekologicznie.

Posiadamy piękny Park Ekologiczny z kąpieliskiem miejskim – także raj dla wędkarzy.

Największym problemem jest 23 % bezrobocie, które pośrednio wpływa na problemy społeczne i jest źródłem różnego typu patologii.

Drugą kwestią to mieszkalnictwo, które jest tak drogie, iż umożliwia nam tylko procesy adaptacyjne budynków czy biur na mieszkania.

Ewenementem jest wielość małych spółdzielni mieszkaniowych, które dzięki wsparciu władz i koncepcji prowadzenia firmy przez rodziny, proponuje bardzo atrakcyjne ceny za 1 m² lokalu – od 1200 – 1400 zł za 1 m² (600-700 DM), powoduje to osiedlanie się rodzin ze wsi pasłęckiej i ościennych gmin tj. Morąga i Braniewa.

W rolnictwie zmienna polityka rządu wymuszają koncentrację gruntu i wykup ziemi przez najsilniejsze podmioty fizyczne lub prawne ew. związki producentów.

Na wsi ludzie zamieszkują i dożywają żywota lub przemieszczają się do miasta. Na horyzoncie każdej wsi pozostają 2-3 silnych producentów rolnych z przyszłością (200-300 ha, są i większe 1000 ha).

Jednym z kierunków polityki rolnej jest spowodowanie zrzeszenia się rolników w silne grupy producenckie.

Podobnie jest z gminami, które w obliczu dużych, może przerastających je problemów tworzą związki gmin (by np. budować wspólne wysypisko czy składowisko opadów).

Moim zdaniem jest to spowodowane też słabą pozycją i potencjałem powiatu. Współpraca zagraniczna dawała zawsze wiele satysfakcji i przynosiła konkretne owoce z korzyścią dla obu stron.

Z Niemcami rozpoczęła się formalnie w latach 89/90. W roku burmistrz Troszyński i Przewodniczący RM Stanisław Paździor podpisali dokument o partnerskiej współpracy z Miastem Itzehoe. W tym roku uroczystie obchodziliśmy w Itzehoe Jubileusz 10 – lecia kontaktów. Pasłęk wydał tę oto książeczkę, którą ilustruje nasze wspólne wysiłki w tym zakresie.

Miasta wybrały się, czy dobrały się – nie przypadkowo. Choć leżymy tak daleko od siebie bo około 1000 km, zdecydowałyśmy więzy wspólnej historii i spuścizna dziedzictwa europejskiego. Przez 10 lat – przepracowaliśmy już wszystko:

- wymiany młodzieżowe (sport + kultura)
- ratowanie zabytków,
- wymiany doświadczeń w zakresie zarządzania i administracji.

26.10.br przybywa do Pasłęka kolejna grupa niemieckiej młodzieży, to koszykarze przyjadą rozegrać mecze sportowe i poznać nowych kolegów z Polski – z Pasłęka.

Najmniej sukcesów zanotowaliśmy w dziedzinie gospodarczej i inwestycyjnej, ale cieszy najbardziej najważniejsze zmiany w naszej mentalności i świadomości, które przygotowują nas do integracji z Unią Europejską.

Chcemy mieszkać w tym wspólnym europejskim domu – jak to wczoraj podkreślał Pan Bernd Hinz, - chcemy zająć w nim jeden pokój! – ale urządzać go po swojemu, po polsku aby nie stracić swojej tożsamości.

Współpracujemy oficjalnie z miastem La Courone z Francji. Przygotowujemy się do współpracy z miastem niemieckim Malchin z byłego DDR i poszukujemy miasta z Holandii.

Bardzo ciekawe i twórcze kontakty od 1992 roku Pasłęk nawiązał z p. Berndem Hinzem i Mniejszością Niemiecką w Pasłęku.

Zorganizowanie się i wzrost aktywności Koła Mniejszości Niemieckiej zaowocował: biurem, salą konferencyjną, wspólnymi wyjazdami.

Mniejszość jest dla nas partnerem i najlepszym łącznikiem w tych czasami trudnych polsko-niemieckich zagadnieniach.

Wyjątkową rolę w tych kontaktach wypełnia Pan B. Hinz, dzięki niemu w 1996 roku odrestaurowano Bramę Młyńską, w 1997 roku podczas jubileuszu zaprezentował wystawę fotograficzną: Pasłęk wczoraj i dziś, w 1999 roku oddaliśmy do użytku Bramę Kamienną i otworzyliśmy Stację socjalną „Lazarus”. (skala remontu 0,5 mln. zł, 250 tys. DM). Wzbogacamy w jego publikacje biblioteki miejskie i szkolne. Historyczną datą jest czerwiec 1998 roku gdy w Ratuszu w Kölnie podpisaliśmy porozumienie o współpracy między miastem Pasłęk a Towarzystwem Powiatowym Pr. Holland. Dokument jest stale wypełniany nowymi treściami.

W mieście Pasłęk przy dwóch historycznych bramach można spotkać tablice w języku polskim i niemieckim, które mówią o wspólnych nowych sukcesach. Kolejna tura zadań to- ratowanie historycznych murów obronnych, które mają długość 1200 m. Wczoraj uzgodniliśmy harmonogram spotkań i działań na roku 2001 w tym zakresie.

Dziękuję Ci przyjacielu za wsparcie, motywowanie nas do dalszych odważnych działań.

Za wspólne pokonywanie lęków na drodze do Zjednoczonej Europy.

Za nami chcę pójść inni, wyższe szczeble samorządowe, widząc głęboki sens naszych działań. Przywożę Panu list od Starosty Elbląskiego, który nas wszystkich pozdrawia, życzy owocnej współpracy pragnąc nawiązać z Panem twórczy kontakt – zaprasza do Elbląga.

W imieniu naszej delegacji dziękujemy Panu za zaproszenie i proszę przyjąć pamiątkową statuetkę z okazji 10 lat współpracy pasłęk – Itzehoe.

Waldemar Kleinschmidt

**Oberbürgermeister der Stadt Cottbus und
Präsident des Städte- und Gemeindebundes Brandenburg e.V.
Präsident der Euro-Region „Szprewa-Nysa-Bóbr”
Przemówienie Prezydenta Miasta Chociebusz (Cottbus) i Prezydenta
niemieckiego Związku Miast i Gmin Brandenburg jak
i Prezydenta Euroregionu „Szprewa-Nysa-Bóbr”**

Die Bedeutung der europäischen Ebene für die Kommunen

Sehr geehrte Damen und Herren,

vielen Dank für die Möglichkeit, an diesem kommunalpolitischen Dialog teilzunehmen und zu einem Thema zu sprechen, welches gegenwärtig alle Kommunen in Deutschland bewegt, aber unter dem Aspekt, das wir uns hier in Ostdeutschland und an der deutsch-polnischen Grenze befinden, die zur Zeit noch EU-Außengrenze ist, noch einer besonderen Betrachtung bedarf.

Lassen Sie mich zunächst auf Befürchtungen deutscher Städte um die kommunale Selbstverwaltung durch die verschiedenen Bereiche der EU-Politik eingehen.

Sehr geehrte Damen und Herren,

Städte haben in Europa eine sehr lange Tradition über Jahrhunderte hinweg. Gesellschaftsgrenzen und Ländergrenzen änderten sich in diesen Jahrhunderten, die Funktion der Stadt für ihre Bürger ist geblieben. In der Europäischen Union leben fast 280 Mio. Menschen, also ca. 80 % der EU-Bevölkerung in Städten, von denen 21 mehr als eine Million und 344 mehr als 100.000 Einwohner haben. Die EU ist damit die am stärksten urbanisierte Region der Welt und durch ein Netzwerk aus Mittel- und Kleinstädten gekennzeichnet.

Einerseits sind die Städte der EU Zentren für Wirtschaftswachstum und Innovation, andererseits ballen sich hier auch die Probleme von Arbeitslosigkeit, Armut, Kriminalität, Verkehr und Umwelt.

Mit ihrer Selbstverwaltung leisten die Städte eine Grundversorgung für die in der Stadt lebenden und arbeitenden Menschen an Wohn- und Arbeitsflächen, Bildung, Kultur, Sport und soziale Betreuung sowie ein alles verbindendes Verkehrsnetz, als auch Netze der Ver- und Entsorgung verschiedener Medien.

Mit der Erweiterung der EU werden weitere Städte hinzukommen, die in den letzten Jahrzehnten sehr unterschiedliche Entwicklungen durchgemacht haben. Die Qualität der kommunalen Verwaltungspraxis wird das Maß bestimmen wie und mit welchem Erfolg die neuen Herausforderungen bewältigt werden.

Unabhängig davon sehen sich Europas Städte der gemeinsamen Herausforderung einer nachhaltigen Stadtentwicklung gegenüber.

Das gemeinsame Handeln muß auf die Untersetzung städtepartnerschaftlicher Strategien ausgerichtet werden, die

- die wirtschaftliche Leistungsfähigkeit der Städte fördern
- den gerechten Zugang zu den Vorteilen einer verstärkten Produktivität und Wettbewerbsfähigkeit gewährleisten, die soziale Ausgrenzung verringern und für mehr Sicherheit sorgen
- die ökologische Zukunftsfähigkeit der Städte verstärken und
- die innovative und flexible Entscheidungsprozesse und städtische Innovationen fördern.

Viele Bereiche der EU-Politik wirken sich erheblich auf die Städte aus. Bestrebungen der EU insbesondere im Bereich der öffentlichen Daseinsvorsorge veranlassen die drei großen Spitzenverbände (Deutscher

Städtetag, Deutscher Städte- und Gemeindebund, Deutscher Landkreistag) massiv den Erhalt und die Stärkung der kommunalen Selbstverwaltung in Deutschland zu fordern.

Die Europäische Union hat sich aus kommunaler Sicht inzwischen neben den Ländern und dem Bund zu einer Entscheidungsebene entwickelt, deren Politik mit bisher nicht bekannter Geschwindigkeit und Nachhaltigkeit die kommunale Ebene betrifft und beeinflusst.

In den Bereichen

- Subsidiarität und kommunale Selbstverwaltung in der EU
- kommunale Aufgabenerfüllung und europäische Wettbewerbspolitik,
- Öffentliches Auftragswesen,
- die Harmonisierung des Asyl- und Flüchtlingsrechts in Europa,
- das europäische Umweltrecht,
- die europäische Gesundheits- und Sozialpolitik und die Rolle der Städte im europäischen Kulturföderalismus u.a.

muß das Augenmerk auf die volle Wiederherstellung der Möglichkeiten der kommunalen Selbstverwaltung gerichtet werden und insbesondere das Konexitätsprinzip („wer bestellt bezahlt“) in den Verfassungen des Bundes und der Länder generell festgeschrieben werden.

Der Deutsche Städtetag, der über 5.700 Städte in Deutschland repräsentiert, hat gerade vor wenigen Wochen ein Projekt gestartet mit dem Titel „Zukunft der Stadt - Stadt der Zukunft“.

Hiermit will dieser kommunale Spitzenverband in den kommenden Monaten gegenüber Politik und Öffentlichkeit die Leistungsfähigkeit der Städte für Demokratie und Gesellschaft deutlich machen. Er will auf eine stärkere und erneuerte kommunale Selbstverwaltung hinarbeiten. Und er will vor dem Hintergrund von Globalisierung und Liberalisierung Antworten auf die Frage suchen, welche Aufgaben in Zukunft sinnvollerweise in welcher Form von den Städten wahrzunehmen sind.

Der Hauptgeschäftsführer des Deutschen Städtetages, Dr. Articus, sagte dazu:

„Eine Vielzahl politischer Entscheidungen der Länder, des Bundes und der EU höhlt heute die kommunale Selbstverwaltung aus und schränkt die Rolle der Städte bei der Grundversorgung der Bevölkerung ein. Wir wollen nicht dabei stehen bleiben, diese Entwicklung zu beklagen, sondern wir wollen uns den Veränderungen stellen und als Städte fit für die Zukunft sein. Dabei müssen wir die Stärken der Kommunalpolitik bewahren und neu zur Geltung bringen.“

Wengleich das gemeinsame Haus Europa seine Vorteile hat, so hat es auch Schattenseiten. Die Mitbestimmung der Bürgerinnen und Bürger über die in den Kommunalverfassungen vorgesehenen Rechte an der Politik in den Städten verliert immer mehr an Einfluß, wenn beispielsweise die Versorgung der Bürgerinnen und Bürger mit Energie und Wasser oder mit öffentlichen Nahverkehrsangeboten allein den Gesetzen des Marktes überlassen wird.

Darüber hinaus ist die zunehmende Verlagerung von Entscheidungsvorgängen an eine mehr oder weniger unüberschaubare europäische Bürokratie dem bürgerschaftlichen Engagement nicht zuträglich.

Sehr geehrte Damen und Herren,

lassen Sie mich im folgenden nun Aspekte zur Rolle der Städte für die EU-Strukturpolitik, insbesondere der ostdeutschen Kommunen - und somit zu einem weiteren wichtigen Punkt zum Thema „Die Bedeutung der europäischen Ebene für die Kommunen“ darstellen.

Eine stärkere Ausrichtung der EU-Strukturpolitik auf z.B. Stadtentwicklungsfragen bei der Entwicklung künftiger Strategien und Programme - und wir befinden uns hier am Anfang des EU-Programmzeitraumes

2000-2006 - könnte zu einer integrierten Strategie zwischen Aktionen in städtischen Gebieten und im Umland einerseits und hinsichtlich der wirtschaftlichen Entwicklung und der Humanressourcen andererseits führen. Um eine Kohärenz zu erreichen, ist es außerordentlich wichtig, dass lokale Behörden an der Vorbereitung und Durchführung regionaler Entwicklungsprogramme beteiligt werden.

Lokale Behörden können ihre Erfahrungen und Kenntnisse über die lokale Wirtschaft und den Arbeitsmarkt einbringen.

Die strukturpolitischen Maßnahmen der EU stellen für die gegenwärtige Förderperiode bis 2006 eine neue Qualität dar. Mehrere Ziele der bisherigen Förderung wurden zusammengefaßt.

Die neuen Bundesländer gehören alle flächendeckend zum Ziel - 1 - Gebiet. Das Ziel 1 beschreibt die Entwicklung und strukturelle Anpassung der Regionen mit Entwicklungsrückstand. Hier werden aus dem EFRE-Fonds den jeweiligen Landesregierungen jährlich viele Millionen Euro zur Förderung der Entwicklung wirtschaftsnaher Infrastrukturen in den Städten und Gemeinden Ostdeutschlands in die Hand gegeben.

Genau hier beginnt aber auch Verantwortung des Landes zur Förderung von Schwerpunkten aus landesplanerischen Zielstellungen heraus. Leider fehlt oft die Konsequenz, sich zwischen Raumordnungs-, Wirtschafts- und Verkehrsressort einig zu sein, wo tatsächlich Schwerpunkte aus Landessicht liegen. Das berühmte „Gießkannen“-Prinzip in der Förderpraxis nährt nur die Standortkonkurrenzen zwischen Städten und Gemeinden innerhalb einer Region.

Der eigentliche Sinn und Zweck der EFRE-Fördermittel drückt sich ja klar in der Ziel - 1 - Formulierung aus:

„Entwicklung und strukturelle Anpassung der Regionen mit Entwicklungsrückstand.“ Da steht nicht von punktueller Förderung „beleuchteter Schafweiden“. Die Verantwortung wahrzunehmen, sich in der Förderung auf wirkliche Kristallisationspunkte zu konzentrieren, fällt den Fachressorts der Länder nach wie vor schwer.

Zur allgemeinen Ziel - 1 - Gebietsförderung kommt für den Grenzraum zu den östlichen Noch-nicht-EU-Mitgliedern die INTERREG-Förderung zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit hinzu. Diese Zusätzlichkeit wird zwar in der EU-Richtlinie betont, wird in der Brandenburger Praxis aber nicht ganz so gesehen.

Das Förderziel der Gemeinschaftsinitiative INTERREG III besteht darin, dass nationale Grenzen kein Hindernis für ausgewogene Entwicklungen und Integration europäischer Räume sein sollten. Die INTERREG-Mittel dienen hauptsächlich der Förderung gemeinsamer Maßnahmen im Grenzraum für die Entwicklung von KMU, den Austausch im Bildungs-, Berufsbildungs- und Kulturbereich, zur Bekämpfung von Gesundheitsproblemen, für den Schutz und die Verbesserung der Umwelt, Entwicklung von Verkehr, Telekommunikations- und Energienetzen sowie gemeinsamer Verwaltungssysteme.

In den vergangenen Monaten wurde zur Vernetzung mit dem PHARE-CBC-Programm - der Förderung der osteuropäischen Nachbarn zur Vorbereitung ihrer Strukturen auf den EU-Beitritt ein gemeinsames Programmierungsdokument des Landes Brandenburg und der Wojewodschaft Lubuskie für die Umsetzung der INTERREG-III-Richtlinie erarbeitet. Dieses Dokument ist am vergangenen Dienstag im Kabinett der Landesregierung Brandenburg zur Kenntnis genommen worden und wurde unmittelbar danach der EU-Kommission zur Begutachtung und Genehmigung übergeben. Die EU behält sich hierbei vor, innerhalb von 10 Tagen eine erste Stellungnahme abzugeben und 5 (!!!) Monate für die abschließende - sprich verbindliche - Beurteilung und Genehmigung als Grundlage für einen Mittelfluß. Ich erinnere daran, die Förderregionen über ihre regionalen Strukturen meist Euroregionen in Vereinsstruktur, bringen sich hier mit ihren Forderungen gegenüber der Landesregierung ein. Grundlage für die Erarbeitung der Gemeinsamen Programmierungsdokumente der Länder waren in den 4 Euroregionen an der deutsch-polnischen Grenze jeweilige Entwicklungs- und Handlungskonzepte.

Die Erfahrungen der vorangegangenen EU-Förderperiode seit 1994 zeigen, dass die Zielformulierungen der Förderprogramme seitens der Europäischen Union oft so allgemein gefaßt waren, dass sich aus Sicht der Regionen viele Entwicklungsteilziele darunter subsumieren ließen. Die so oft vehement geforderte Konkretisierung von zu fördernden Maßnahmefeldern war auf nationaler Ebene möglich.

Die Erfahrung in Deutschland zeigt lediglich, dass die Landesregierungen aufgrund des föderalen Prinzips in Deutschland zu verschieden agierten und somit Ungleichgewichte in der Ausgestaltung bzw. Ausnutzung ein und desselben EU-Programms hineinbrachten.

Aus Unkenntnis bestimmter Ursachen und Zusammenhänge wurde häufig durch die betroffenen Kommunen als konkreter Antragsteller von Fördermitteln auf die europäische Bürokratie geschimpft, zuweilen sind manche Probleme auch hausgemacht auf Länderebene.

Dies wurde meist erst offenbar, wenn Kommunen oder Unternehmen beim Bund um Klärung oder Interpretation baten.

Ausgehend von den Erfahrungen, dass der Fördermittelgeber zunehmend vor Ausreichung von projektbezogenen Förderungen dargestellt wissen möchte, wie die zu fördernde Maßnahme sich in ein planerisches Gesamtkonzept nicht nur einer einzelnen Kommune sondern einer Region darstellt, ist in den vergangenen Jahren ein Bündelungsversuch nach dem anderen unternommen worden, um Planungsziele und -maßnahmen in verschiedenen Regionszuschnitten aufs Papier zu bekommen.

Die Ansätze haben zum Teil natürlich unterschiedliche Rechts- und Planungsgrundlagen in den Bundesländern. Die allgemeine Erkenntnis, dass nur gemeinsames Streiten stark macht, läßt Städte unterschiedlicher Größe und landesplanerischer Funktionsprofile innerhalb von Regionen näher zusammenrücken, um Planungsziele für die nächsten sieben Jahre, also die Förderperiode bis 2006 zu beschreiben.

Der erste gesetzlich verfaßte Regionalansatz ist die klassische Regionalplanung. In Brandenburg ist der Verfahrensfortschritt noch nicht so weit, dass sich rechtsverbindliche Planungsziele für die Kommunen ergeben. Also bleiben regionale, freiwillige Entwicklungsstrategien, die mittels Selbstbindung der Beteiligten einer Region zum Tragen kommen sollen.

Ein Beispiel in der südbrandenburgischen Region ist die „Agenda für die Lausitz“. Hier hat in einem zweijährigen Moderationsprozeß die Außenstelle der Gemeinsamen Landesplanungsabteilung Berlin-Brandenburg mit Gebietskörperschaften, Kammern, Verbänden und privaten Akteuren aus der regionalen Wirtschaft eine Agenda entwickelt, die eine Hand voll Schwerpunktmaßnahmen für die Niederlausitz benennt, um mittelfristig unter Beachtung des Strukturwandels zum Wissenschafts- und Technologiestandort sich mosaiksteinchenartig zu profilieren. Sehr wesentlich war hier auch die Betrachtung der Grenzraumproblematik und das Problem der Sprachbarriere an der deutsch-polnischen Grenze.

Ein zweiter Ansatz ist die Euroregionsstruktur im Grenzraum. Im Vorfeld der erneuten Förderperiode INTERREG hat der Verein, dessen Hauptmitglieder der Spree-Neiße-Kreis und die kreisfreie Stadt Cottbus sowie die drei kreisangehörigen Städte Guben, Forst und Spremberg sind, sein Entwicklungs- und Handlungskonzept für die Euroregion Spree-Neiße-Bober überarbeitet. Dazu waren auch, wie bei der „Agenda für die Lausitz“, polnische Partner mit einbezogen worden. Dieses Entwicklungs- und Handlungskonzept der Euroregion war, wie bereits erwähnt, Grundlage für die Präzisierung der Maßnahmefelder im bereits genannten Programmierungsdokument des Landes Brandenburg und der Wojewodschaft Lubuskie, welches zur Zeit als Operationelles Programm für die Genehmigung in Brüssel seit dieser Woche vorliegt. In der Euroregion selbst gibt es bereits in Arbeitsgruppentätigkeit der beteiligten Kommunen eine Vorauswahl geeigneter Startprojekte zur Umsetzung von INTERREG III. Hier findet eine Verständigung innerhalb der Region statt, welche Investitionen die Kommunen im Grenzraum infrastrukturell am wirksamsten in den nächsten Jahren voranbringen. Da die Projektideen wesentlich umfangreicher sind als die finanziellen Möglichkeiten des doch relativ kleinen INTERREG-Programms, ist die Herstellung eines regionalen Konsenses zu den dringlichsten Infrastrukturprojekten sehr nötig, welcher nach langen Diskussionen bis in den Vereinsvorstand hinein auch gelingt. Hier gilt wiederum Stärkung der Städte ja, aber

in der Zeit von Liberalisierung und Globalisierung kann man nur bestehen, wenn regional gedacht und gehandelt wird. In diesem Sinne beende ich meine Ausführungen und freue mich über die nun hoffentlich rege Diskussion.

* * *

Znaczenie Szczepbli Europejskich dla Wspólnot

Szanowni Państwo!

Dziękuję bardzo za umożliwienie mi wzięcia udziału w tym politycznym dialogu komunalnym i zabrania głosu na temat tak aktualny dla wszystkich wspólnot w Niemczech.

Fakt że znajdujemy się tu, we wschodnich Niemczech, przy granicy polsko-niemieckiej, która jak dotąd jest zewnętrzną granicą, nadaje temu tematowi jeszcze bardziej szczególny charakter.

Jeśli państwo pozwolą chciałbym się najpierw ustosunkować do obaw wyrażanych przez przedstawicieli miast niemieckich dotyczących kształtu samorządu wspólnot w aspekcie różnorodnych polityk unijnych.

Szanowne Panie i Panowie!

Miasta europejskie tworzyły swoje własne tradycje na przestrzeni wieków. Zmianom ulegały granice społeczności oraz krajów, ale funkcje miasta wobec jego obywateli pozostały niezmiennie. Na obszarze Unii Europejskiej żyje obecnie 280 mln ludzi, z czego ok. 80% w miastach, z których 21 liczy ponad 1 mln mieszkańców i 344 ponad 100,000. Wobec tego Unia stanowi najsilniej zurbanizowany region świata i charakteryzuje się całą siecią małych i średnich miast.

Z jednej strony państwa Unii Europejskiej są ośrodkami postępującego rozwoju gospodarczego i innowacji, z drugiej skupiają się tu jednak problemy związane z bezrobociem, ubóstwem, przestępczością oraz ochroną środowiska i komunikacją.

Dzięki szerokiej samodzielności administracyjnej miasta mogą pozwolić sobie na podstawową opiekę nad obywatelami pracującymi i żyjącymi w nich np. w zakresie rynku pracy, kultury, sportu, wykształcenia, opieki socjalnej i mieszkaniowej. Władze miasta zajmują się również sprawami wszechobecnej komunikacji oraz zaopatrzeniem w towary i usuwaniem odpadów.

Wraz z rozszerzaniem się Unii Europejskiej przybędzie miast, które na przestrzeni ostatnich stuleci przebyły różnorodną drogę rozwoju. Jakość administracyjnego zarządzania nimi wpłynie na sposób działania oraz określi zamierzenia, wobec których stawiają one czoła nowym wyzwaniom.

Niezależnie od tego miasta europejskie wspólnie stają naprzeciw rosnącym wymaganiom na drodze do ich dalszego rozwoju. Podstawą współdziałania musi się stać wspólnie wypracowana strategia partnerstwa, która będzie polegała na:

- wspieraniu możliwości gospodarczego rozwojowych miast,
- zagwarantowaniu sprawiedliwego dostępu do korzyści wynikających ze wzmożonej produktywności i konkurencji, zmniejszeniu rozbieżności socjalnych oraz zwiększonej trosce o bezpieczeństwo,
- zwiększaniu efektywności w działaniach na rzecz ochrony środowiska,
- promowaniu procesów i decyzji innowacyjnych o zmiennym charakterze.

Wiele zagadnień różnorodnych polityk unijnych w dużym stopniu dotyczy właśnie miast.

Cele Unii Europejskiej głównie w zakresie zabezpieczenia bytu publicznego zmuszają trzy wielkie, czołowe związki (Parlament Miast Niemieckich, Niemiecki Związek Miast i Gmin, Niemiecki Parla-

ment Powiatowy), aby gremialnie domagały się one uzyskania i wzmocnienia kompetencji w ramach samorządu wspólnot w Niemczech.

Tymczasem z punktu widzenia miast i gmin Unia Europejska rozwinęła się już - obok krajów związkowych i federacji - do takiej płaszczyzny podejmowania decyzji, iż jej polityka z niespotykaną szybkością i wytrwałością dotyczy miast i gmin i wywiera na nie znaczny wpływ.

W takich dziedzinach jak

- subsydiarność i samorząd wspólnot w Unii Europejskiej,
- wypełnianie zadań komunalnych oraz polityka europejskiego współzawodnictwa,
- zlecenia publiczne,
- zgodność prawa o azylu i uchodźstwie w Europie,
- europejskie prawo o środowisku naturalnym,
- europejska polityka socjalna i zdrowotna oraz rola miast w tzw. europejskim federalizmie kulturalnym i in.

należy zwrócić baczną uwagę na pełne odtworzenie zdolności działania samorządu wspólnot oraz w szczególności należy umieścić ogólny zapis w konstytucjach federalnej i krajowych o zasadzie tzw. „konektywności” (rozumianej jako zasadę, że „kto zamawia, ten płaci”).

Parlament Miast Niemieckich, reprezentujący ponad 5700 miejscowości w całych Niemczech, kilka tygodni temu zainicjował program pod nazwą „Przyszłość miasta – miasto przyszłości”.

Tym samym w nadchodzących miesiącach ten wiodący związek wspólnot pragnie podkreślić na forum publicznym oraz w środowiskach polityków sprawność działania społeczności miejskich w zakresie demokracji i zarządzania społeczeństwem. Poczyni również starania o wypracowanie silniejszego i odnowionego samorządu wspólnot. Na tle globalizacji oraz liberalizacji będzie poszukiwał odpowiedzi na pytania o to, jakie zadania i w jakiej formie mogą wziąć na siebie miasta w przyszłości.

Przewodniczący Parlamentu Miast Niemieckich, Dr Articus, powiedział na ten temat:

„Ogromna liczba decyzji politycznych podejmowanych przez landy, rząd federalny oraz Unię Europejską podważa dziś kompetencje samorządu wspólnot i ogranicza rolę miast w ramach zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców. Nie zamierzamy uskarżać się wciąż na taki rozwój sytuacji, lecz pragniemy poddać się przemianom i jako miasta stawić czoła wyzwaniu przyszłości. Dlatego musimy zachować siłę polityki wspólnot i przywrócić jej ponownie właściwe znaczenie.”
Chociaż wspólny dom Europa posiada swoje zalety, to ma jednak również swoje ciemne strony. Współdecydowanie obywatela i obywateli o prawach politycznych przewidzianych w statutach wspólnot utraci na znaczeniu, jeżeli na przykład zaopatrzenie w energię i wodę, czy też oferta transportu publicznego pozostawione będą prawom rynku.

Ponadto postępujące przesuwanie procesów decyzyjnych na mniej lub bardziej przejrzystą biurokrację europejską nie służy obywatelskiemu angażowaniu się.

Szanowne Panie i Panowie,

Pozwolą Państwo, że teraz przedstawię aspekty dotyczące roli miast w ramach polityki strukturalnej Unii Europejskiej, w szczególności wschodniomiemieckich miast i gmin, a tym samym omówię kolejny ważny temat „Znaczenie szczybla europejskiego dla miast i gmin”.

Silniejsze ukierunkowanie unijnej polityki strukturalnej np. na. problemy rozwoju miasta w ramach przyszłych strategii i programów – a obecnie znajdujemy się właśnie na początku programu na lata 2000-2006 – mogłoby prowadzić do ukształtowania zintegrowanej strategii między przedsięwzięciami na obszarach miast i ich okolic z jednej oraz w zakresie rozwoju gospodarczego i zasobów ludzkich z drugiej strony. W celu osiągnięcia pewnej spójności działań, niezwykle ważnym jest udział lokalnych władz w przygotowaniu i realizacji regionalnych programów rozwoju.

Władze lokalne mogą wykorzystać swoje doświadczenie i wiedzę dotyczącą gospodarki lokalnej oraz rynku pracy.

Strukturalno-polityczne przedsięwzięcia Unii Europejskiej stanowią nową jakość na obecnym etapie wspierania działań aż do roku 2006. Sformułowano wiele celów dotychczasowego wspierania.

Wszystkie nowe kraje związkowe znalazły się w obszarze celu nr 1, który obejmuje rozwój i strukturalne przystosowanie regionów opóźnionych w rozwoju. W ramach tego obecne rządy krajowe otrzymają z funduszu EFRE wiele milionów euro rocznie na wspieranie rozwoju infrastruktury gospodarczej miast i gmin na wschodnich terenach Niemiec.

I właśnie w tym momencie zaczyna się odpowiedzialność landu w zakresie wspierania istotnych dla danego kraju celów planistycznych. Niestety często brakuje konsekwencji w pogodzeniu spraw gospodarczych, planowania przestrzennego oraz komunikacji, które to dziedziny stanowią istotne elementy z punktu widzenia rządów krajowych. Oslawiona zasada tzw. „konewki” (równomiernego podziału środków pomocy) podsyca jedynie konkurencję pomiędzy miastami i gminami w ramach jednego regionu.

Właściwy sens i cel środków pomocy EFRE wyraża się jasno w sformułowaniu:

„Rozwój i strukturalne przystosowanie regionów opóźnionych w rozwoju”. Nie ma tu niczego o jakimś skanalizowanym wspieraniu pojedynczych rejonów. Dostrzeżenie odpowiedzialności poszczególnych działów administracji krajowej za wspieranie rzeczywistych potrzeb przychodzi im z trudem.

Do wspierania regionalnego w ramach celu nr 1 dochodzi jeszcze na obszarach przygranicznych z państwami wschodnimi - nie będącymi jeszcze członkami Unii Europejskiej - promocja ponadgranicznej współpracy w ramach programu INTERREG. Wprawdzie to dodatkowe zadanie jest podkreślone w wytycznych Unii Europejskiej, jednak w praktyce Brandenburgii nie jest ono tak widziane.

Cel społecznej inicjatywy wspierania regionalnego INTERREG III polega na tym, że granice narodowe nie powinny stanowić przeszkody dla rozważnego rozwoju i integracji obszarów europejskich. Środki w ramach INTERREG służą przede wszystkim wspieraniu wspólnych przedsięwzięć, wymiany w zakresie edukacji, szkolenia zawodowego i kultury, zwalczania problemów zdrowotnych, ochrony środowiska, rozwoju komunikacji, sieci telekomunikacyjnej i energetycznej oraz wspólnych systemów administracji.

W minionych miesiącach w odniesieniu do programu PHARE-CBC (wspieranie sąsiadów wschodnioeuropejskich w zakresie przygotowania ich struktur do przystąpienia do Unii Europejskiej) opracowano Wspólny Dokument Programowy Brandenburgii i Województwa Lubuskiego mający na celu przetworzenie wytycznych programu INTERREG III na praktyczne działanie. Dokument ten w zeszły wtorek przyjęty został do wiadomości przez rząd krajowy Brandenburgii i niezwłocznie przesłany do Komisji Unii Europejskiej w celu dokonania ekspertyzy oraz zatwierdzenia. Unia Europejska zastrzega sobie przy tym wydanie pierwszego stanowiska w ciągu 10 dni oraz 5 (!!!) miesięcy na ostateczną – czytaj zobowiązującą – ocenę i zatwierdzenie jako podstawę do uruchomienia środków. Przypominam o tym, że okres wspierania również w ramach INTERREG III rozpoczął się 1 stycznia 2000r.! Regiony przygraniczne poprzez swoje struktury regionalne, przeważnie euroregiony, wychodzą ze swoimi żądaniami wobec rządu krajowego. Podstawą do opracowania Wspólnych Dokumentów Programowych landów w 4 euroregionach na granicy niemiecko-polskiej stały się poszczególne koncepcje rozwoju i działania.

Doświadczenia z poprzedniego okresu wspierania przez Unię Europejską od roku 1994 pokazują, że cele w programach ze strony Unii Europejskiej formułowano często tak ogólnie, iż z punktu widzenia regionów wiele celów szczegółowych można było połączyć. Tak często zawzięcie żądana konkretyzacja zakresów przedsięwzięć wspierających była możliwa dopiero na szczeblu państwowym.

Niemieckie doświadczenia pokazują jedynie, że rządy krajowe ze względu na zasadę federalną działały zbyt różnie i przez to wprowadzały pewien brak równowagi w kształtowaniu lub wykorzystaniu tego samego programu unijnego.

Z powodu nieznajomości pewnych uwarunkowań oraz zależności poszczególne miasta i gminy - jako konkretni wnioskodawcy o środki wsparcia - często krytykowały europejską biurokrację, niekiedy jednak niektóre problemy powstawały na własnym podwórku na szczeblu krajowym.

Stało się to po raz pierwszy widoczne, kiedy społeczności lokalne lub przedsiębiorstwa składały w rządzie federalnym prośby o wyjaśnienia i interpretacje.

Wychodząc z doświadczeń, że instytucja przydzielająca środki ze względu na wystarczalność projektowanych programów chciałaby wiedzieć, jak przedstawia się żądane przedsięwzięcie w ramach koncepcji planistycznej nie tylko poszczególnych miast i gmin, lecz również regionu, w poprzednich latach dokonano prób stworzenia pewnych pakietów, aby dokumenty zawierały cele i przedsięwzięcia planowo dostosowane do różnych regionów.

Powyższe zamierzenia mają oczywiście różnorakie podstawy prawne i planistyczne w poszczególnych krajach związkowych. Ogólne przekonanie, że tylko wspólne zmagania czynią silnym, pozwala zbliżyć się do siebie miastom różnej wielkości i o różnych funkcjonalnych profilach w obrębie jednego regionu w celu wspólnego opisanie zamierzeń planistycznych na następne siedem lat, czyli okres do 2006 roku.

Pierwszym ujętym w ramy prawne regionalnym zamierzeniem jest klasyczne planowanie regionalne. W Brandenburgii postęp proceduralny nie jest jeszcze na tyle rozwinięty, że prawnie obowiązujące cele planistyczne dla miast i gmin wynikają same z siebie. Wobec tego istnieją regionalne, dobrowolne strategie rozwoju, które powinny stać się skuteczne dzięki zespoleniu podmiotów w ramach regionu. Przykładem w regionie południowobrandenburskim jest tzw. „Agenda na rzecz Łużyc”. W ciągu dwóch lat filia Wspólnego Wydziału Planowania Berlin-Brandenburg wraz ze stowarzyszeniami regionalnymi, izbami, związkami oraz osobami prywatnymi stworzyła plan działania określający cały zakres kluczowych przedsięwzięć dla Dolnych Łużyc w celu przekształcenia regionu – uwzględniając zmiany strukturalne - w ośrodek naukowo-technologiczny. Bardzo istotne okazały się przy tym rozważenie problematyki przygranicznej oraz problem bariery językowej na granicy niemiecko-polskiej.

Drugim elementem jest przygraniczna struktura euroregionalna. Podczas przygotowań do nowego okresu wspierania w ramach programu INTERREG związek regionalny, którego głównymi członkami są powiat Szprewa-Nysa oraz miasto powiatowe Cottbus (Chociebusz) jak również trzy miasta Guben, Forst i Spremberg, dostosował swoją koncepcję działania i rozwoju do potrzeb euroregionu Szprewa-Nysa-Bóbr. Do prac włączono również, podobnie jak przy „Agendzie na rzecz Łużyc”, partnerów z Polski. Wspomniana koncepcja stanowiła, jak już wspomniano, podstawę do sprecyzowania zakresu przedsięwzięć w wymienionym już dokumencie programowym kraju Brandenburgii i Województwa Lubuskiego, który od tego tygodnia przedłożony jest jako Program Operacyjny do zatwierdzenia w Brukseli.

W samym euroregionie znajduje się już w grupach roboczych uczestniczących miast i gmin wstępny wybór odpowiednich projektów inicjacyjnych mających na celu wdrożenie programu INTERREG III. Odbywają się aktualnie uzgodnienia w ramach regionu dotyczące tego, które inwestycje będą przede wszystkim preferowane w nadchodzących latach. Ponieważ zamierzenia są bardziej obszerne niż pozwalają na to możliwości finansowe dość skromnego jak do tej pory programu INTERREG, konieczne jest wypracowanie regionalnego konsensusu dotyczącego najpilniejszych projektów infrastrukturalnych, który następnie po długich dyskusjach trafi do Zarządu Związku. Ogromne znaczenie ma tu znów wzmocnienie pozycji miast, a przecież w czasach liberalizacji i globalizacji można zaistnieć jedynie wtedy, kiedy myśli się i działa w kategoriach regionalnych. Tym też akcentem kończę moje rozważania mając nadzieję na ożywioną dyskusję.

B. Hinz dankt OB Kleinschmidt unter dem anhaltenden Beifall des Auditoriums.

Landsmannschaft Ostpreußen
Parkallee 84/86
20144 Hamburg
www.ostpreussenblatt.de